

Z myślą o przyszłości

W Programie działalności Rządu Republiki Białoruś na okres do 2025 roku planuje się zwrócić dużą uwagę na realizację strategii rozwoju regionalnego, tak aby do końca nowego planu pięcioletniego liczba zacofanych obwodów w kraju zmniejszyła się o 18. W tym celu planuje się realizację projektów inwestycyjnych w miastach i powiatach od 80.000 mieszkańców w celu przygotowania terenów przemysłowych i stworzenia infrastruktury dla utworzenia dwóch-trzech nowych przedsiębiorstw, które nie mają odpowiedników w kraju, a także utworzenie jednego lub dwóch średnich przedsiębiorstw przemysłowych w każdym powiecie. Regiony pozostające w tyle otrzymają pewien zestaw korzyści na tworzenie nowych, przełomowych gałęzi przemysłu, a efektywność będzie kamieniem węgielnym dla rozpoczęcia nowego cyklu inwestycyjnego. Innymi słowy, w każdym regionie ma się pojawić przynajmniej jedno nowe, sprawnie działające przedsiębiorstwo. Należy stwierdzić, że podejmowane są konkretne kroki w celu skutecznej realizacji wyznaczonych planów w białoruskich regionach. Jak to się odbywa w praktyce? Zostało to omówione w materiałach niniejszego opracowania.

Borys Zalesskiy

Jego doświadczenie zawodowe w dziennikarstwie sięga prawie pięćdziesięciu lat.

Obecnie jest profesorem nadzwyczajnym w Katedrze Dziennikarstwa Międzynarodowego na Wydziale Dziennikarstwa Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego.

Obszary badań: współczesne stosunki międzynarodowe; publicystyka międzynarodowa, ekonomia międzynarodowa.

Z myślą o przyszłości

HOR U

Zalesskiy

WYDAWNICTWO
NASZA WIEDZA

Z myślą o przyszłości

*Osobliwości wielowektorowości
partnerstwo w nowoczesności
warunki*

Boris Zalesskiy

Boris Zalesskij

Z myślą o przyszłości

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

Boris Zalesskij

Z myślą o przyszłości

**Osobliwości wielowektorowości partnerstwo w
nowoczesności warunki**

FOR AUTHOR USE ONLY

SciencaScripts

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: www.ingimage.com

This book is a translation from the original published under ISBN 978-620-3-58297-0.

Publisher:

Scienca Scripts

is a trademark of

Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the OmniScriptum S.R.L Publishing group

str. A.Russo 15, of. 61, Chisinau-2068, Republic of Moldova Europe

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-3-76905-0

Copyright © Boris Zalesskij

Copyright © 2021 Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the OmniScriptum S.R.L Publishing group

FOR AUTHOR USE ONLY

Spis treści

Wspólnota Niepodległych Państw: od procesów integracyjnych do współpracy regionalnej	3
Euroazjatycka Unia Gospodarcza: koncentracja na priorytetach długoterminowych.....	14
Białoruś-Rosja: regiony rozszerzają partnerstwo	24
Białoruś: W kierunku dywersyfikacji eksportu	39
Białoruś: Priorytet - Zintegrowany rozwój regionalny	52
Białoruś: Czynniki rozwoju regionalnego napędzające inwestycje i eksport	63
Park Przemysłowy Wielki Kamień: dążyć do innowacji.....	76
Białoruska Powszechna Giełda Towarowa: Aby zmaksymalizować potencjał	86
Białoruska Powszechna Giełda Towarowa: specyfika partnerstwa wielobranżowego	97
Białoruś: już dziś powstają projekty na przyszłość	107
Literatura	120

FOR AUTHOR USE ONLY

Wspólnota Niepodległych Państw: od procesów integracyjnych do współpracy regionalnej

W grudniu 2020 r. Rada Szefów Państw WNP zatwierdziła nową wersję Koncepcji dalszego rozwoju Wspólnoty Narodów oraz plan kluczowych działań dla jej realizacji. W nowej wersji ustalono, że głównym zadaniem CIS jest "poprawa efektywności jej działań, w tym poprzez zapewnienie realizacji zobowiązań podjętych przez państwa i monitorowanie ich wykonania". Współpraca gospodarcza została określona w dokumencie jako kluczowy priorytet¹. Rozwój Wspólnoty Niepodległych Państw jest dziś dla Białorusi szczególnie istotny, ponieważ 1 stycznia 2021 roku Białoruś objęła przewodnictwo w tej organizacji międzynarodowej. A teraz od jej podejścia do wzmocnienia mechanizmów integracyjnych w przestrzeni postsowieckiej zależy w dużej mierze to, w jakim stopniu WNP będzie w stanie poradzić sobie z palącymi problemami spowodowanymi globalizacją i nowymi wyzwaniami naszych czasów.

Wśród głównych priorytetów białoruskiego przewodnictwa w WNP na posiedzeniu Rady Szefów Państw WNP w grudniu 2020 roku kraj wymienił liberalizację handlu, zmniejszenie do minimum ograniczeń i zwolnień, likwidację barier technicznych, ujednoczenie zasad i procedur zamówień państwowych, tworzenie wspólnych rynków towarów i usług, a także intensyfikację działalności inwestycyjnej, rozszerzenie współpracy przemysłowej, poszukiwanie wspólnych punktów wzrostu gospodarczego. Obejmuje to również wzmocnienie więzi humanitarnych, rozszerzenie kontaktów w dziedzinie nauki, edukacji, zdrowia, kultury, sportu i turystyki, pracy z młodzieżą, a także poprawę wizerunku Wspólnoty Narodów na arenie

¹ Posiedzenie Rady Szefów Państw WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/zasedanie-soveta-glav-gosudarstv-sng-25085/

międzynarodowej z naciskiem na wzmocnienie współpracy między państwami członkowskimi WNP w dziedzinie informacji.

Zwrócenie uwagi na aktywizację współpracy informacyjnej w tym kontekście można tłumaczyć obawami wyrażonymi na forum Rady Szefów Państw WNP. Uczestnicy szczytu dostrzegli "brak świadomości mieszkańców naszych krajów, poziomu ich wiedzy na temat tego, czym zajmuje się Commonwealth, jakie jest jego znaczenie". Istnieje potrzeba większego wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, które są szczególnie ważne dla młodego pokolenia. Wskazane byłoby bardziej aktywne tworzenie platform dyskusyjnych i angażowanie środowiska eksportowego oraz dziennikarzy. Musimy przemyśleć i przyjąć plan promocji informacji o CIS². Powinniśmy wierzyć, że ta propozycja zostanie uwzględniona w koncepcji białoruskiego przewodnictwa i jego planie działania. Propozycja stawia poważne zadania dla sfery informacyjnej wszystkich krajów Wspólnoty dla zapewnienia odpowiedniej artykulacji medialnej procesów integracyjnych, które będą zachodzić w WNP w okresie przewodnictwa tam Republiki Białoruś. Nie ulega wątpliwości, że szczególną rolę w rozwiązaniu tego twórczego zadania muszą odegrać przedstawiciele międzynarodowego segmentu dziennikarstwa narodowego kraju przewodniczącego, którzy powinni nadawać ton w sferze medialnej, poruszając najbardziej aktualne kwestie związane z budowaniem integracji w przestrzeni postsowieckiej. Jednocześnie powinni oni wziąć pod uwagę kilka ważnych kwestii.

Jeszcze przed objęciem prezydencji strona białoruska zapowiedziała na najwyższym szczeblu, że w 2021 roku zamierza skoncentrować się na rozwoju wspólnej przestrzeni gospodarczej Wspólnoty Narodów, a "szczególny nacisk położy na połączenie procesów integracyjnych w WNP

² Mołdawia proponuje opracowanie planu promocji informacyjnej WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/moldova-predlagaet-produmat-plan-informatsionnogo-prodvizhenija-sng-420785-2020>

i Eurazji".³ Stworzenie takiego samego poziomu współpracy w ramach Wspólnoty Narodów, jak w przypadku Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. W tym celu członkowie mediów powinni zapoznać się z istniejącymi w EAEU doświadczeniami w zakresie budowania integracji, które mogą być z powodzeniem wykorzystane w WNP. Tym bardziej, że takie doświadczenia ma unia gospodarcza Białorusi, Rosji, Kazachstanu, Kirgistanu i Armenii.

Należy przypomnieć, że w listopadzie 2020 roku odbyło się posiedzenie Rady Szefów Rządów WNP w formie wideokonferencji, na którym jej uczestnicy zatwierdzili plan działania na rzecz realizacji pierwszego etapu strategii rozwoju gospodarczego WNP do 2030 roku. Dokument ten "obejmuje okres od 2021 do 2025 roku i zawiera 29 działów, m.in. poświęconych handlowi i współpracy gospodarczej, przemysłowi, paliwom i kompleksowi energetycznemu, transportowi, łączności i informatyzacji, kompleksowi rolno-przemysłowemu, polityce monetarnej i finansowej⁴ oraz rynkowi pracy. Działania zawarte w przyjętym planie, mające na celu wzmocnienie i zwiększenie konkurencyjności gospodarek WNP, rozwój nowych projektów współpracy i infrastruktury, rozwój gospodarki cyfrowej, realizację potencjału naukowego, technologicznego i edukacyjnego, powinny pomóc w efektywnym wykorzystaniu mechanizmów integracyjnych tej organizacji międzynarodowej do przywrócenia pozytywnej dynamiki skali interakcji. Przecież w ciągu siedmiu miesięcy 2020 roku wartość obrotów handlu zagranicznego między krajami WNP zmniejszyła się o prawie 17 procent. Ponadto, "w okresie styczeń-sierpień wielkość produkcji przemysłowej

3 O spotkaniu ministra spraw zagranicznych W. Makieja z przewodniczącym Komitetu Wykonawczego WNP - sekretarzem wykonawczym WNP [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: https://mfa.gov.by/press/news_mfa/b824e89c5996ccf3.html

4 Kolejne posiedzenie Rady Szefów Rządów WNP odbędzie się w Mińsku 28 maja 2021 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/sledujuschee-zasedanie-soveta-glav-pravitelstv-sng-projdet-v-minske-28-maja-2021-goda-414460-2020/>

Wspólnoty zmniejszyła się o 4% w porównaniu z tym samym okresem ubiegłego roku. Ruch towarowy zmniejszył się o 4,8%, a ruch pasażerski o ponad jedną czwartą, bo o 28%"⁵.

Oczywiście, wskaźniki te nie wyglądają zbyt przekonująco na tle wyników Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej, gdzie obserwuje się szereg pozytywnych trendów w działalności gospodarczej. I tak, "w ciągu ostatnich 5 lat wolumen wzajemnej wymiany handlowej krajów Unii wzrósł o 35% i wyniósł 62 mld dolarów (w 2015 roku było to 46 mld dolarów). Zagregowany PKB wzrósł o 21% i osiągnął poziom 2 bilionów dolarów"⁶. A jeśli weźmiemy nawet rok 2020, który nie był najlepszym rokiem ze względów epidemiologicznych, to produkcja rolna wzrosła o dwa i pół roku, a w produkcji przemysłowej w sektorze wytwórczym nie odnotowano spadku. Ale EAEU zdaje sobie sprawę, że Unia powinna jedynie przyspieszyć tempo integracji potencjałów przemysłowych państw członkowskich. Z tego powodu strategiczne kierunki rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej zostały zatwierdzone w EAEU zaledwie tydzień przed posiedzeniem Rady Szeów Państw WNP, co zapewnia szybkie tempo rozwoju tej organizacji międzynarodowej. "Konieczny jest wzrost o 4,5% PKB każdego roku, aby osiągnąć wskaźniki określone w strategii rozwoju integracji do 2025 rok"⁷. Jak widzimy, jest jeszcze wiele do zrobienia. Ważny szczegół: strategia rozwoju integracji

5 Roman Golovchenko wziął udział w posiedzeniu Rady Szeów Rządów WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://government.by/ru/content/9638>

6 Nazarbajew: konieczne jest zwiększenie wielkości i trwałości przepływów handlowych w ramach i poza EAEU [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/nazarbaev-neobhodimo-naraschivat-objemy-i-ustojchivost-torgovyh-potokov-vnutri-za-predelami-eaes-419719-2020/>.

7 Strategia rozwoju integracji euroazjatyckiej pozwoli rozwiązać wiele problemów w nowy sposób - Myasnikovich [Zasób elektroniczny]. 2020. URL: <https://www.belta.by/economics/view/strategija-razvitija-razijskojoj-integratsii-pozvolit-po-novomu-reshat-mnogie-voprosy-mjasnikovich-419794-2020/>.

8 Strategia UE 2025 zawiera 330 środków i mechanizmów rozwoju integracji - Malkina [Zasób elektroniczny]. 2020. URL: <https://www.belta.by/economics/view/strategija-eaes-do-2025-goda-soderzhit-330-mer-i-mehanizmov-po-razvitiju-integratsii-malkina-419802-2020/>.

euroazjatyckiej do 2025 roku została przyjęta w czasie prezydencji Republiki Białoruś w EZR, co pozwala mieć nadzieję na efektywne przewodnictwo strony białoruskiej w WNP w 2021 roku.

Trwające obecnie w tej unii gospodarczej przejście WNP z fazy formacyjnej do fazy integracji projektowej, w której nacisk kładziony jest na współpracę inwestycyjną i komplementarną specjalizację w realnym sektorze gospodarki, może być również źródłem ciekawych doświadczeń dla WNP w zakresie procesów integracyjnych z EWWiS. Istota tej transformacji zawarta jest w mapach industrializacji i agroprzemysłu tworzących się obecnie w EAEU. Pierwszy z nich ma na celu zidentyfikowanie obszarów technologicznych zależnych od importu i potencjału producentów w zakresie substytucji importu, a także obszarów możliwej współpracy przemysłowej oraz konkretnych bieżących i planowanych dużych projektów przemysłowych w EAEU. "Obecna wersja projektu mapy zawiera 177 dużych inwestycji i znaczących dla odpowiednich branż projektów o wartości 194,5 mld dolarów w 21 sektorach" ⁹. Na mapie rozwoju przemysłu rolnego znajdują się również obszary przeznaczone pod realizację projektów polegających na tworzeniu łańcuchów kooperacyjnych dla rozwoju przemysłów substytucyjnych wobec importu. Doświadczenia z realizacji tych elementów projektu integracji w przestrzeni postsowieckiej z pewnością powinny znaleźć się w centrum uwagi zarówno białoruskich mediów, jak i wszystkich krajów Wspólnoty Narodów.

Doświadczenia EAEU w rozszerzaniu współpracy naukowej, technologicznej i innowacyjnej, m.in. poprzez tworzenie euroazjatyckich platform technologicznych, których głównym celem jest "zapewnienie

⁹ Pivovar, E. Industrializacja i mapy rolno-przemysłowe będą promować substytucję importu w EAEU - Malkina / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/karty-industrializatsii-i-agroindustrii-budut-sposobstvovat-importozamescheniju-v-eaes-malkina-419027-2020/>.

systematycznej pracy nad gromadzeniem zaawansowanych narodowych i światowych osiągnięć rozwoju naukowo-technologicznego, mobilizowanie potencjału naukowego państw członkowskich do rozwiązywania stosowanych problemów w zakresie rozwoju innowacyjnych produktów i technologii oraz ich wdrażania do produkcji przemysłowej" ¹⁰być również bardzo przydatne dla WNP. Faktem jest, że "w Traktacie o EAEU brakuje podstawowych zapisów dotyczących współpracy naukowej i technologicznej, które pozwoliłyby uregulować innowacyjne interakcje między krajami unii¹¹. Z tego powodu Republika Białorusi inicjuje włączenie do Traktatu o EZR osobnego artykułu, który określałby kierunki współpracy państw członkowskich związku w sferze nauki, technologii i innowacji.

Jeszcze w kwietniu 2016 roku Euroazjatycka Rada Międzyrządowa podjęła decyzję o stworzeniu listy euroazjatyckich platform technologicznych, na której znalazło się 14 obszarów: 1. Medycyna i biotechnologia medyczna, farmacja. 2. Technologie informacyjne i komunikacyjne. 3. Fotonika. 4. Technologie lotnicze i kosmiczne. 5. Technologie nuklearne i radiacyjne. 6. Energetyka. 7. Technologie transportowe. 8. Technologie metalurgiczne i nowe materiały. 9. Wydobycie surowców naturalnych oraz przetwórstwo ropy naftowej i gazu ziemnego. 10. Chemia i Petrochemia. Technologia elektroniki i inżynierii mechanicznej 11. 12. rozwój środowiska. 13. Technologia przemysłowa. 14. Rolnictwo, przemysł spożywczy, biotechnologie.

W styczniu 2019 roku EAEU utworzyła 15. euroazjatycką platformę - "Energia i elektryfikacja", której założycielami było dziewięć

10 Euroazjatyckie platformy technologiczne [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet-za-rasshirenie-nauchno-tehnicheskogo-sotrudnichestva-v-eaes-shumilin-397579-2020/>

11 Białoruś opowiada się za rozszerzeniem współpracy naukowo-technicznej w EAEU - Szumilin [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet-za-rasshirenie-nauchno-tehnicheskogo-sotrudnichestva-v-eaes-shumilin-397579-2020/>

przedsiębiorstw i instytucji naukowych z Białorusi, Kazachstanu, Kirgistanu i Rosji, która nakreśliła takie główne obszary działalności jak "inżynieria energetyczna, elektryfikacja oraz tworzenie i dystrybucja inteligentnych sieci - instalacji elektrycznych, które zapewniają równoległą pracę w sieci różnych źródeł energii". Ponadto planuje się rozwój i wykorzystanie źródeł odnawialnych w celu oszczędzania energii dla odbiorców oddalonych"¹². W sierpniu 2019 roku Rada Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej zatwierdziła już 16. euroazjatycką platformę technologiczną - "Technologie konserwacji i naprawy urządzeń przemysłowych", która ma na celu rozwiązanie takich zadań jak "rozwój partnerstwa przemysłowego i substytucja importu, reengineering przestarzałych jednostek i zespołów w oparciu o techniczne wyposażenie i modernizację zakładów produkcyjnych, wdrożenie przełomowych technologii"¹³. Jednocześnie powołano Euroazjatyckie Centrum Obrabiarkowe, którego zadaniem jest prowadzenie jednolitego rejestru obrabiarek produkowanych w krajach Unii Europejskiej, co pozwoli określić, jakimi kompetencjami i możliwościami produkcyjnymi dysponują te kraje.

Dla Republiki Białorusi udział w realizacji tych euroazjatyckich platform technologicznych jest ważny już z tego powodu, że uwaga jest tu skupiona na realizacji wysoce innowacyjnych projektów, które mają znaczenie nie tylko gospodarcze, ale także polityczne i społeczne. W szczególności jest to charakterystyczne dla udziału strony białoruskiej w realizacji platformy technologicznej dotyczącej technologii kosmicznych i geoinformacyjnych. "Prace w tym kierunku pozwoliły nam na stworzenie

12 Pivovar, E. Platforma technologiczna w sektorze energetycznym jest tworzona w EAEU / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2019. - URL: <https://www.belta.by/special/economics/view/tehnologicheskaja-platforma-v-sfere-energetiki-sozdana-v-eaes-333240-2019/>

13 W EAEU powstaje nowa euroazjatycka platforma technologiczna dla technologii konserwacji i naprawy urządzeń przemysłowych [Zasób elektroniczny]. - - 2019. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/13-08-2019-1.aspx>

własnego satelity, a także całego sektora gospodarki, zajmującego się sferą kosmosu, oraz zadeklarowanie się na arenie międzynarodowej jako mocarstwo kosmiczne"¹⁴ . Ważne uzupełnienie: w kwietniu 2020 roku Kolegium Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej zatwierdziło globalny projekt współpracy w zakresie świadczenia usług kosmicznych i geoinformacyjnych w oparciu o dane teledetekcyjne Ziemi, którego realizacja przewidziana jest na lata 2021-2025. "W pierwszym etapie mają zostać zjednoczone działające i przyszłe konstelacje krajów Unii Europejskiej. W drugim etapie - stworzenie jednego portalu informacyjnego"¹⁵ .

Inne ciekawe obszary udziału Białorusi w euroazjatyckich platformach technologicznych to platforma technologiczna EurasiaBio, która zakłada rozwój wspólnych projektów w dziedzinie biotechnologii dla efektywnego wykorzystania w nauce, edukacji, gospodarce, sferze socjalnej i potrzebach rządowych, a także projekt organizacji produkcji sprzętu oświetleniowego LED, w którym uczestniczą organizacje białoruskie, rosyjskie, ormiańskie, kazachskie i kirgiskie.

Kolejnym ważnym obszarem, który, jak się wydaje, będzie realizowany przez stronę białoruską w WNP w 2021 roku i na którym powinni skupić się przedstawiciele sektora medialnego, jest temat współdziałania regionów Wspólnoty, ponieważ Mińsk oczekuje "zauważalnego efektu realizacji Międzypaństwowego programu współpracy innowacyjnej, Koncepcji współpracy międzyregionalnej i

14 Nikitina, Y.F. Perspektywy platform technologicznych: efekty synergiczne / Y.F. Nikitina // Projektowanie Przyszłości. Problemy rzeczywistości cyfrowej: Proceedings of the 2nd International Conference (7-8 lutego 2019, Moskwa). - Moskwa: Keldysh Institute of Applied Mechanics, 2019. -- C. 88–89.

15 Kraje EAEU zamierzają stworzyć euroazjatycką konstelację kosmiczną [Zasób elektroniczny]. - - - 2020. - - - URL: https://www.tvr.by/news/obshchestvo/strany_eaes_namereny_sozdat_evraziyskiyu_kosmicheskuyu_gruppirovku/

transgranicznej oraz priorytetowych obszarów współpracy w transporcie"¹⁶. Należy zauważyć, że w ciągu lat istnienia Wspólnoty Niepodległych Państw regiony stały się skutecznym narzędziem dialogu międzypaństwowego i integralną częścią interakcji gospodarczej. Koncepcja współpracy międzyregionalnej i transgranicznej zatwierdzona na listopadowym (2020) posiedzeniu Rady Szefów Rządów WNP powinna wprowadzić nowe skuteczne elementy do priorytetu rozwoju tej struktury integracyjnej. Należy przypomnieć, że ten kierunek współdziałania krajów Wspólnoty Narodów obejmuje "kompleks środków legislacyjnych, administracyjnych i ekonomicznych, które przyczyniają się do najbardziej racjonalnego podziału sił wytwórczych i wyrównania poziomu życia ludności, obejmując wszystkie najważniejsze sektory produkcji materialnej, ochrony zdrowia, egzekwowania prawa i bezpieczeństwa, zatrudnienia, świadczenia usług, stymulowania turystyki"¹⁷.

Mówiąc o współpracy międzyregionalnej, rozwijając ten obszar interakcji, jeszcze w kwietniu 2020 roku kraje Wspólnoty Narodów przyjęły Konwencję o współpracy międzyregionalnej państw członkowskich WNP, która wyjaśniła termin "współpraca międzyregionalna", który teraz odnosi się do skoordynowanych działań stron "mających na celu wzmocnienie i rozwój przyjaznych stosunków, handlu, współpracy gospodarczej, społecznej, kulturalnej, prawnej i humanitarnej między regionami stron"¹⁸. A wśród priorytetów działań przyczyniających się do osiągnięcia wyznaczonych celów zidentyfikowano ponad dwadzieścia kierunków, wśród których należy wymienić m.in.

16 Igor Petrishenko wymienił najważniejsze zadania stojące przed WNP na obecnym etapie: przezwycięzenie recesji gospodarczej, zwiększenie wzajemnego i zagranicznego handlu. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9678>

17 Stan współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w krajach członkowskich WNP (raport informacyjno-analityczny). - M.: CIS, 2017. - - C. 4.

18 Konwencja o współpracy międzyregionalnej między państwami członkowskimi Wspólnoty Niepodległych Państw [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: https://pravo.by/upload/docs/op/N01600091_1585774800.pdf

tworzenie wolnych stref ekonomicznych w regionach, realizację projektów inwestycyjnych, działalność handlową i targową.

Jeśli chodzi o współpracę transgraniczną, odpowiednia konwencja państw członkowskich WNP została przyjęta w październiku 2008 roku. W dokumencie tym pojęcie "współpracy transgranicznej" zdefiniowane jest jako "wspólne działania mające na celu wzmocnienie i promowanie dobrosąsiedzkich stosunków między terytoriami przygranicznymi, zawieranie, zgodnie z ustawodawstwem Stron, umów niezbędnych do osiągnięcia tych celów"¹⁹. Wśród ponad dwudziestu wymienionych tu kierunków działań przyczyniających się do rozwoju współpracy transgranicznej należy wymienić tworzenie specjalnych lub wydzielonych stref ekonomicznych na terenach przygranicznych, handel transgraniczny, współpracę przemysłową i techniczną.

Republika Białoruś należy do tych państw WNP, które zwracają szczególną uwagę na współpracę regionalną. I tak, na IX posiedzeniu Rady ds. współpracy międzyregionalnej i transgranicznej państw członkowskich WNP, które odbyło się w formie wideokonferencji we wrześniu 2020 roku, zauważono, że w białoruskich obwodach "nadal obowiązuje ponad 600 dokumentów o współpracy w sferze handlowej, gospodarczej, naukowej, technologicznej i humanitarnej z obwodami państw członkowskich WNP"²⁰. I chociaż ponad 430 umów dotyczy regionów Rosji, to w ostatnim czasie podjęto aktywne kroki w celu rozszerzenia partnerstwa między regionami a innymi krajami. Tak więc tylko w trakcie przygotowania i przeprowadzenia pierwszego Forum Regionów Białorusi i Uzbekistanu w lipcu 2019 roku podpisano 26 takich dokumentów. Zawarto prawie 15

19 Konwencja o współpracy transgranicznej państw-stron Wspólnoty Niepodległych Państw [zasób elektroniczny]. - - 2008. - URL: <http://docs.cntd.ru/document/902196976>

20 Wystąpienia uczestników IX posiedzenia Rady ds. współpracy międzyregionalnej i transgranicznej państw członkowskich WNP na temat stanu współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w państwach członkowskich WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://e-cis.info/cooperation/3763/89102/>

umów z regionami Armenii. A projekt takiego dokumentu między Mińskiem a Erewaniem jest gotowy do podpisania. Istnieją 23 umowy o współpracy z regionami Kazachstanu, 18 z Mołdawią i 5 z Kirgistanem. Jeśli chodzi o Azerbejdżan, stosunki partnerskie zostały nawiązane między miastami Mińsk i Baku, Mohylew i Sumgayit. A białorusko-turkmeńska współpraca międzyregionalna opiera się na istniejących porozumieniach między Mińskiem i Aszchabadem, obwodem mohylewskim i Maryjskim welażatem. Obwody witebski, homelski, miński i mohylewski oraz Mińsk aktywnie współpracują z regionami Tadżykistanu.

Jak widać, potencjał partnerstwa jest niebagatelny. Nie jest łatwo odpowiedzieć na pytanie, jak to się dzisiaj odbija w mediach narodowych. W każdym razie w 2021 roku ta różnorodność powiązań regionalnych będzie musiała być w pełni ujawniona przez białoruskie regionalne środki masowego przekazu w oparciu o postanowienia Planu promocji informacji o WNP, omówionego na grudniowym (2020) posiedzeniu Rady Szefów Państw WNP, aby w swoich publikacjach, programach i audycjach jak najpełniej odzwierciedlić ten kierunek integracji w przestrzeni poradzieckiej, przyczyniając się tym samym do udanego przewodnictwa Republiki Białoruś w tym międzynarodowym gremium.

Euroazjatycka Unia Gospodarcza: koncentracja na priorytetach długoterminowych

Republika Kazachstanu, która w 2021 roku będzie przewodniczyć Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EAEU), nakreśliła pięć kluczowych obszarów swojej działalności w roku swojego przewodnictwa, kierując się długoterminowymi priorytetami rozwoju tej organizacji międzynarodowej:

1) nadanie nowego impulsu współpracy przemysłowej w formie wspólnych przedsięwzięć w przemyśle, przemyśle rolnym i usługach;

2) wyeliminowania pozostałych barier we wzajemnej wymianie handlowej pomiędzy krajami uczestniczącymi w tej formacji integracyjnej na szczeblu centralnym, regionalnym i gminnym;

3) wykorzystanie potencjału transgranicznych arterii transportowych i węzłów logistycznych w celu budowania zaufania na kontynencie euroazjatyckim;

4) uczynienia z kompleksowej cyfryzacji siły napędowej rozwoju gospodarek państw członkowskich Unii, nadając jakościowe przyspieszenie wdrażaniu technologii cyfrowych w przemyśle, rolnictwie i transporcie;

5) rozszerzyć dostęp do rynków zagranicznych, "aktywnie rozwijać stosunki handlowe i gospodarcze z krajami trzecimi i stowarzyszeniami integracyjnymi"²¹.

Do osiągnięcia tych celów powinno przyczynić się skuteczne i pełne wdrożenie strategicznych kierunków rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku, przyjętych przez szefów państw członkowskich Eurazji na posiedzeniu Najwyższej Euroazjatyckiej Rady Gospodarczej w grudniu 2020 roku i opublikowanych w styczniu 2021

21 Apel Prezydenta Republiki Kazachstanu Kassyma-Jomarta Kemelewicza Tokajewa do szefów państw członkowskich Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/18-01-2021-1.aspx>

roku. Dokument ten zawiera 330 działań i mechanizmów rozwoju współpracy, pogrupowanych w 11 bloków systemowych, których realizacja powinna doprowadzić do osiągnięcia do 2025 roku takich rezultatów, jak

1) dokończenie tworzenia wspólnego rynku towarów, usług, kapitału i pracy;

2) poprawa skuteczności regulacji wspólnego rynku EAEU;

3) przejście na jakościowo wyższy poziom regulacji i administracji celnej;

4) udzielanie gwarancji jakości i bezpieczeństwa towarów;

5) kształtowanie przestrzeni cyfrowej EAEU;

6) ustanowienie mechanizmów celowej promocji rozwoju gospodarczego;

7) budowanie systemu zarządzania wspólnymi projektami kooperacyjnymi, rozwój sektorów wysokowydajnych;

8) Stymulowanie postępu naukowego i technologicznego;

9) zwiększenie efektywności instytucji EAEU;

10) uruchomienie mechanizmów współpracy w zakresie edukacji, zdrowia, turystyki i sportu;

11) ustanowienie EAEU jednym z najbardziej znaczących ośrodków rozwoju współczesnego świata.

Aby zrealizować te strategiczne kierunki, "konieczne będzie zawarcie 13 traktatów międzynarodowych, przyjęcie ponad 60 normatywnych aktów prawnych oraz wprowadzenie około 25 poprawek i uzupełnień do Traktatu o Unii Europejskiej i ustawodawstwa krajowego"²². Zakłada się, że wszystkie te działania pomogą zwiększyć eksport z krajów EAEU do krajów trzecich o jedną czwartą do 2025 roku. Można to

22 Pivovar, E. Opublikowanie strategii rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/opublikovana-strategija-razvitiya-evrazijskoj-ekonomicheskoy-integratsii-do-2025-goda-423997-2021/>

osiągnąć, jeśli będziemy podążać drogą tworzenia wspólnych euroazjatyckich firm, które będą się wzajemnie uzupełniać i wytwarzać konkurencyjne produkty. Na razie "w EZR istnieje 17,5 tys. spółek joint venture z partnerami w unii, w tym 2,4 tys. na Białorusi". EZR jest zainteresowana realizacją projektów inwestycyjnych o łącznym szacowanym koszcie około 200 mld dolarów.²³

Kolejnym ważnym segmentem integracji euroazjatyckiej jest realizacja projektów cyfrowych, gdyż proces integracji technologii cyfrowych we wszystkich aspektach działalności jest kluczowym warunkiem postępu w dzisiejszych czasach. Niebagatelną rolę w EAEU odegra Republika Białorusi, gdzie już stworzono wystarczające zaplecze infrastrukturalne dla transformacji cyfrowej i gdzie od dłuższego czasu funkcjonuje największy klaster IT w Europie Wschodniej - High Tech Park. "W 2020 roku jego eksport przekroczył 2,5 mld dolarów - to ponad 20% całego eksportu usług Białorusi"²⁴.

Na Forum Cyfrowym Ałmaty 2021, które odbyło się w lutym 2021 roku, strona białoruska wymieniła projekt Euroazjatyckiego Banku Rozwoju "Podróżuj bez COVID" wśród wspólnych projektów cyfrowych w EAEU, które zostały rzeczywiście zrealizowane z korzyścią dla ludności. Jednocześnie zwrócono uwagę uczestników forum na fakt, że pozostałe projekty agendy cyfrowej EAEU utknęły w martwym punkcie. W ciągu trzech lat osiągnięto niewiele wymiernych rezultatów, w tym gospodarczych. Z tego powodu realizacja agendy cyfrowej EAEU nie doprowadziła jeszcze do rozwoju segmentów krajowych. W związku z tym bardzo ważne jest obecnie wyznaczenie konkretnych zadań, określenie

23 Pivovar, E. Myasnikovich uważa za konieczne rozwijanie w EAEU współpracy przemysłowej w branżach high-tech / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mjasnikovich-schitaet-neobhodimym-razvivat-v-eaes-promkooperatsiju-v-vysokotekhnologichnyh-otrasljah-427278-2021>

24 Eksport HTP w 2020 roku przekroczył 2,5 mld dolarów - Golovchenko [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-pvt-v-2020-godu-prevysil-25-mlrd-golovchenko-427222-2021/>

wykonawców, opracowanie jasnych zasad architektury informacji oraz zsynchronizowanie tempa prac zarówno w samych państwach członkowskich EAEU, jak i na poziomie integracji, tak aby cyfryzacja przeniosła gospodarkę realną przede wszystkim na nowy poziom. Takie podejście w tej kwestii prezentuje Kazachstan, który w 2021 r. będzie przewodniczył EAEU. Dość powiedzieć, że obecnie do priorytetów w unii należy zainicjowany przez Kazachstan projekt tworzenia centrów dystrybucji hurtowej, a także uruchomienie na pełną skalę ekosystemu cyfrowego korytarza transportowego, zaproponowanego przez Białoruś wspólnie z partnerami unii. Ponadto, jeden ze wspólnych projektów może stać się "inteligentnym miastem", ponieważ wszystkie większe miasta w EEU mają takie same zadania w zakresie zarządzania oświetleniem, przepływem ruchu, dostawą energii elektrycznej, wody i ciepła. Zdaniem strony białoruskiej "wszystkie te zadania można rozwiązać za pomocą wielofunkcyjnych platform cyfrowych".²⁵ Będzie to jednak wymagało wiele skoordynowanej pracy, aby uzyskać potężny efekt synergii.

Innym ważnym obszarem rozwoju Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej w ciągu najbliższych pięciu lat powinna być intensyfikacja współpracy gospodarczej z zagranicą i organizacjami międzynarodowymi, co pozwoli na skoordynowaną pracę nad procesami integracyjnymi w przestrzeni euroazjatyckiej, w tym nad współdziałaniem gospodarczym "w ramach idei Wielkomorawskiego Partnerstwa". Dla przypomnienia, zaproponowana przez Rosję w 2015 roku idea utworzenia Partnerstwa Wielkoeurazjatyckiego to sieć dialogu pomiędzy kluczowymi graczami w Eurazji, nie tylko pomiędzy największymi gospodarkami narodowymi, ale także regionalnymi stowarzyszeniami gospodarczymi połączonymi

25 Białoruś opowiada się za przyspieszoną realizacją projektów cyfrowych w EAEU - Golovchenko [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet-za-uskorenie-realizatsii-tsifrovyyh-proektov-v-eaes-golovchenko>

elastycznym systemem międzynarodowych norm prawnych, infrastrukturą transportowo-logistyczną, energetyczną, telekomunikacyjną i finansową, wspólnymi projektami i instytucjami. Ta ambitna koncepcja, która już została nazwana najbardziej ambitnym projektem integracyjnym obecnego stulecia, zakłada wdrożenie szeregu podstawowych zasad, które odróżniają ją od innych euroazjatyckich planów integracyjnych.²⁶

Po pierwsze, nie pretenduje do konkurowania z innymi regionalnymi strukturami integracyjnymi, a jedynie rozwija je pod kątem przyszłego wspólnego euroazjatyckiego mechanizmu gospodarczego. Większe Partnerstwo Euroazjatyckie "nie działa jako związek euroazjatyckiego Wschodu przeciwko europejskiemu Zachodowi"²⁷. Realizacja tego projektu, którego uczestników już dziś charakteryzują różnice w modelach rozwoju społecznego, politycznego i gospodarczego, nie ma na celu narzucenia nikomu jednego zestawu wartości, a jedynie stworzenie jak najbardziej komfortowych warunków dla wszystkich uczestników, nie dzieląc ich na liderów i outsiderów oraz zapewniając różnorodne, elastyczne formy włączania poszczególnych krajów do partnerstwa. Oczekuje się, że Partnerstwo Euroazjatyckie wpłynie nie tylko na gospodarkę, ale także na inne obszary interakcji - naukę, edukację, kulturę, sferę humanitarną, a równolegle przyczyni się do wzmocnienia bezpieczeństwa żywnościowego, energetycznego i kontynentalnego oraz rozwiąże problemy globalne, takie jak zmiany klimatyczne, zwalczanie pandemii i migracje. Kolejną cechą wyróżniającą ten projekt powinna być zasada oddolnej realizacji, w oparciu o konkretne porozumienia pomiędzy regionalnymi organizacjami integracyjnymi a poszczególnymi krajami. W szczególności planowane

26 Strategiczne kierunki rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku. - - M., 2020. - - C. 9.

27_Kortunow A. Osiem zasad Wielkomorawskiego Partnerstwa / A. Kortunow // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/vosem-printsipov-bolshogo-evraziyskogo-partnerstva/>

połączenie Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej z chińską inicjatywą "One Belt, One Road" bardzo harmonijnie wpisuje się w ten schemat. I nie tylko to.

Już na szczycie Azji Wschodniej, który odbył się w listopadzie 2020 r., stwierdzono, że dalszy rozwój różnych projektów integracyjnych w regionie Azji i Pacyfiku przyczyni się jedynie do wzmocnienia współpracy gospodarczej. W tym względzie takie "regionalne i subregionalne stowarzyszenia, jak Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, Euroazjatycka Unia Gospodarcza i Szanghajska Organizacja Współpracy mogą współpracować dla dobra całego regionu i uzupełniać się harmonijnie i skutecznie"²⁸.

Z kolei Kazachstan, który w 2021 roku będzie przewodniczył EAEU, deklarując swoje podejście do konsekwentnego poszerzania dostępu do rynków zagranicznych, aktywnego rozwoju stosunków handlowych i gospodarczych z krajami trzecimi oraz stowarzyszeniami integracyjnymi, skupił swoją uwagę nie tylko na usystematyzowanej pracy nad ustanowieniem równoprawnego, wzajemnie korzystnego i pragmatycznego dialogu EAEU z Unią Europejską i Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), ale również na "opracowaniu skutecznej strategii współdziałania z nowymi związkami zawodowymi".

Rzeczywiście, w połowie listopada 2020 r. podczas szczytu ASEAN podpisano porozumienie o utworzeniu potencjalnie największej na świecie strefy wolnego handlu pomiędzy dziesięcioma krajami Stowarzyszenia (Brunei, Kambodża, Indonezja, Laos, Malezja, Myanmar, Filipiny, Singapur, Tajlandia i Wietnam) oraz pięcioma wiodącymi gospodarkami azjatyckimi - Australią, Chinami, Nową Zelandią, Koreą Południową i Japonią. Porozumienie to "łączy kraje, których łączny produkt brutto zbliża się do 26 bilionów dolarów (jedna trzecia światowego PKB). (jedna trzecia

28 Azja stworzyła największą na świecie strefę wolnego handlu [Zasób elektroniczny]. - - 2020.
- URL: <https://interaffairs.ru/news/show/28129>

światowego PKB), <...> a liczba ludności przekracza 2,2 mld osób" . Nie ulega wątpliwości, że rozwój wzajemnie korzystnych interakcji z tak znaczącym partnerem na arenie światowej może stać się potężnym impulsem do tego, by EAEU stała się jednym z najważniejszych centrów rozwoju współczesnego świata.

Jednym z obiecujących partnerów Unii może stać się wkrótce także utworzony jeszcze w październiku 1993 roku Podsystem Integracji Gospodarczej w Ameryce Środkowej. Jej członkami są Kostaryka, Gwatemala, Honduras, Nikaragua, Panama i Salwador. W lutym 2021 roku Euroazjatycka Komisja Gospodarcza i Sekretariat Integracji Gospodarczej w Ameryce Środkowej (SIECA), który jest organem techniczno-administracyjnym Podsystemu, podpisały memorandum o porozumieniu między obiema organizacjami, którego celem jest intensyfikacja współpracy handlowej i gospodarczej między stronami w takich obszarach współdziałania, jak wzajemny handel, regulacje techniczne i standaryzacja, przemysł i agrobiznes, makroekonomia, wymiana doświadczeń, opracowanie rekomendacji dla rozwoju Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej i EZR. EAEU uważa, że "kraje Ameryki Środkowej mają duży potencjał do zacieśniania współpracy. Podpisanie memorandum jest pierwszym krokiem do zintensyfikowania współpracy handlowej i inwestycyjnej, a w dalszej perspektywie do integracji w globalne łańcuchy wartości <...>. Od 2015 roku wzajemne obroty handlowe wzrosły o 22,6%"²⁹. Strony utworzą wkrótce wspólną grupę roboczą w celu praktycznego wdrożenia postanowień memorandum.

Kolejnym krajem obu Ameryk, z którym Eurazja znacząco zintensyfikuje współpracę w 2021 roku, jest Kuba, z którą jeszcze w 2018 roku zawarto memorandum o porozumieniu i która otrzymała status

29 Pivovar, E. EWG i Sekretariat Integracji Gospodarczej w Ameryce Środkowej podpisały memorandum / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/cek-i-sekretariat-po-ekonomicheskoj-integratsii-v-tsentralnoj-amerike-podpisali-memorandum-430366-2021>

państwa obserwatora przy Eurazji w grudniu 2020 roku na posiedzeniu Najwyższej Euroazjatyckiej Rady Gospodarczej. Wiele faktów wskazuje na to, że poziom rozwoju handlu i współpracy gospodarczej między stronami memorandum ma poważny potencjał wzrostu. W szczególności, "na koniec 2019 roku obroty handlowe między EAEU i Kubą wyniosły 214,7 mln dolarów, w tym eksport - 197,1 mln dolarów i import - 17,6 mln dolarów. W 2018 roku odnotowano rekordowy poziom obrotów handlowych między EAEU i Kubą od 2010 roku - 417,5 mln dolarów"³⁰.

Kontynuując temat dwustronnego formatu współpracy międzynarodowej EAEU, należy zauważyć, że realizując cele wyznaczone przez strategiczne kierunki rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku, Euroazjatycka Komisja Gospodarcza prowadzi obecnie niezbędne prace w celu zawarcia umów o utworzeniu stref wolnego handlu również z szeregiem innych państw. W Azji wśród państw zainteresowanych rozwijaniem pełnowymiarowej współpracy z EAEU jest Iran, z którym w maju 2018 roku podpisano umowę przejściową prowadzącą do utworzenia strefy wolnego handlu, która weszła w życie w październiku 2019 roku. W grudniu 2020 roku szefowie państw członkowskich EAEU podjęli decyzję o rozpoczęciu negocjacji w sprawie umowy o strefie wolnego handlu z Iranem do października 2022 roku. Już w lutym 2021 r. uczestnicy tych negocjacji skupili swoją uwagę na projektach transportowych i logistycznych, które mogłyby "pozytywnie wpłynąć zarówno na wzrost obrotów handlowych między krajami EAEU a Iranem, jak i zwiększyć poziom łączności transportowej całego dużego regionu euroazjatyckiego"³¹.

30 Pivovar, E. Kuba mianowana przedstawicielem w Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej / E. Pivovar // [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/kubana-znachila-predstavitelja-v-evrazijskoj-ekonomicheskoi-komissii-427078-2021/>

31 Przewodniczący Rady EWG Michaił Myasnikowicz odbył spotkanie z Mohammadem Behemem Galifabem, przewodniczącym Madżlisu Rady Islamskiej Iranu [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/09-02-2021-01.aspx>

W 2021 roku EAEU zamierza nawiązać współpracę między środowiskami biznesowymi i znacząco wzmocnić więzi handlowe i gospodarcze z takim południowoazjatyckim krajem jak Bangladesz. W 2019 r. podpisano memorandum o współpracy z Bangladeszem. Fakt, że gospodarka Bangladeszu "wykazała się znacznym wzrostem w ciągu ostatnich dziesięciu lat, ze średnim wzrostem PKB na poziomie 8% rocznie, a nawet w czasie pandemii wzrost wyniósł 5,6%" pokazuje dość duży potencjał dla rozwoju partnerstw³². A teraz ważne jest, aby określić, gdzie strony mają wzajemne interesy i gdzie można osiągnąć dywersyfikację obrotów handlowych. Ponadto, rozpoczęto już badania nad perspektywą utworzenia stref wolnego handlu z Indonezją i Mongolią. A w pierwszej połowie 2021 roku wznowiony zostanie proces negocjacyjny "z największą gospodarką Afryki - Egiptem, a także z Indiami"³³.

Oczekuje się również, że EAEU zintensyfikuje swoje działania na całym obszarze postsowieckim, o czym świadczy podpisanie w lutym 2021 roku planu działania na lata 2021-2022 w celu wdrożenia memorandum o pogłębieniu współpracy między Euroazjatycką Komisją Gospodarczą a Komitetem Wykonawczym Wspólnoty Niepodległych Państw, który przewiduje realizację wspólnych projektów i wspólnych wydarzeń, w tym z udziałem środowisk biznesowych. Dla przypomnienia, memorandum podpisane w 2018 roku przewiduje współpracę między EAEU i WNP "w obszarach regulacji celnych, identyfikowalności i znakowania towarów za pomocą środków identyfikacyjnych, zamówień publicznych, ochrony konsumentów, gospodarki cyfrowej, polityki podatkowej i administracji, handlu zagranicznego, polityki konkurencji i regulacji antymonopolowych,

32 Możliwości intensyfikacji handlu i współpracy gospodarczej między Bangladeszem a EAEU dyskutowane w EWG [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/29-01-2021-3.aspx>

33 Pivovarov, E. EAEU zamierza utworzyć strefy wolnego handlu z Egiptem, Indiami, Indonezją i Mongolią / E. Pivovarov // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eaes-nameren-sozdat-zony-svobodnoj-torgovli-s-egiptom-indiej-indoneziej-i-mongoliej-426578-2021/>

a także środków kwarantanny sanitarnej, weterynaryjnej i fitosanitarnej"³⁴. W wymiarze bilateralnym propozycja Uzbekistanu dotycząca wspólnej budowy kolei transafgańskiej jest bardzo interesująca dla EAEU. Wyjaśnia to fakt, że "w 2020 roku wielkość tranzytu kolejowego przez państwa Unii w kierunku z Azji do Europy i z powrotem wzrosła o ponad 60%, co znacznie zwiększyło efektywność przewozów. Wskazuje to na perspektywę tego kierunku i potrzebę wspólnych wysiłków³⁵. Innymi słowy, poprzez promowanie koncepcji połączeń transportowych w Eurazji, realizacja tego projektu pozwoli krajom członkowskim EAEU i Uzbekistanowi zwiększyć zarówno konkurencyjność ich przedsiębiorstw, jak i efektywność handlu, a także stworzyć nowe miejsca pracy. Jest to skupienie się na długoterminowych priorytetach w Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej.

FOR AUTHOR USE ONLY

34 Komitet Wykonawczy EWG i WNP podpisują plan współpracy na lata 2021-2022 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/05-02-2021-07.aspx>

35 Pivovar, E. Unia Europejska rozważy inicjatywę Uzbekistanu w sprawie budowy kolei transafgańskiej / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eaes-rassmotrit-initsiativu-uzbekistana-o-stroitelstve-transafganskoj-zheleznoj-dorogi-431104-2021/>

Białoruś-Rosja: regiony rozszerzają partnerstwo

VII Forum Regionów Białorusi i Rosji, które odbyło się we wrześniu 2020 roku, postawiło za zadanie zintensyfikowanie wspólnych działań stron w szerokim zakresie dziedzin polityki, gospodarki, sfery społecznej, edukacji i kultury, a także urzeczywistniło "poprawę pracy w przestrzeni medialnej i wzmocnienie współpracy gospodarczej na równych zasadach"³⁶.

Wśród regionów rosyjskich, które obecnie podejmują konkretne działania w celu osiągnięcia tego celu we współpracy z białoruskimi partnerami, należy wymienić **obwód pskowski**, położony w Północno-Zachodnim Okręgu Federalnym Federacji Rosyjskiej. Świadczy o tym podpisany na początku grudnia 2020 roku przez rząd Republiki Białorusi i administrację obwodu pskowskiego plan działań na lata 2021-2023 w celu realizacji istniejącego porozumienia między stronami o współpracy handlowej, gospodarczej, naukowo-technicznej i kulturalnej. Przyjęty wspólny dokument ma na celu przywrócenie partnerstwa pomiędzy białoruskimi regionami a obwodem pskowskim na trajektorię zrównoważonego wzrostu. Przecież "obrót towarowy między Białorusią a obwodem pskowskim w okresie styczeń-wrzesień 2020 roku wyniósł 77 milionów dolarów, co w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku zmniejszyło się o 17,3%". Saldo dla Białorusi jest dodatnie - 16,6 mln³⁷ USD.

36 Roman Gołowczenko: Białoruś i Rosja muszą zintensyfikować współpracę w polityce i gospodarce [Zasób elektroniczny]. -- 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9593>

37 Białoruś jest gotowa bardziej aktywnie uczestniczyć w programach rozwoju rolnictwa w obwodzie pskowskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-gotova-aktivnee-uchastvovat-v-programmah-razvitiya-selskogo-hozjajstva-v-pskovskoj-oblasti-418071-2020>

Należy przypomnieć, że podstawowa umowa pomiędzy stronami została podpisana jeszcze w październiku 2000 roku. Później zostało to poparte ponad 20 innymi umowami pomiędzy jednostkami miejskimi obwodu pskowskiego a obwodami białoruskimi. Przyczyniło się to do tego, że w 2017 roku obroty handlowe między stronami wyniosły prawie 200 mln dolarów, a "w regionie zarejestrowanych jest ponad 100 przedsiębiorstw z białoruskim kapitałem"³⁸. Prawdą jest, że już "w 2019 roku obroty handlowe między Białorusią a obwodem pskowskim wyniosły 121 mln dolarów i wzrosły o 12% w porównaniu z 2018 rokiem"³⁹. Niemniej jednak wszystkie te fakty pozwalają kierownictwu regionu rosyjskiego nie bez powodu twierdzić, że "Białoruś jest naszym kluczowym partnerem w gospodarce zagranicznej, handlu zagranicznym". Partnerstwo to odpowiada za 35% obrotów handlowych⁴⁰.

Trzyletni plan działania na rzecz rozwoju współpracy, który został przyjęty na początku grudnia 2020 r., przewiduje realizację dużego potencjału współpracy w różnych obszarach. W szczególności, dokument ten "zawiera środki dla udziału białoruskich przedsiębiorstw w budowie obiektów socjalnych i projektów budownictwa mieszkaniowego"⁴¹. Mowa tu o budowie bloków mieszkalnych, a także szkół, przedszkoli i szpitali z wykorzystaniem środków kredytowych Banku Rozwoju Białorusi. Chodzi o to, że strony mają już dobre doświadczenie we współpracy w tej dziedzinie, ponieważ "to właśnie białoruskie przedsiębiorstwa budowlane

38 Priorytetowe kierunki rozwoju współpracy regionalnej jako kluczowy czynnik budowy unii: projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, rozmawiali: K. Gusev, B. Zalessky. Gusiev, B. Zalessky. - Mińsk: Biznesofset, 2018. -- C. 287.

39 Roman Golovchenko zaproponował gubernatorowi obwodu pskowskiego zintensyfikowanie współdziałania w różnych sektorach [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9588>

40 Spotkanie z gubernatorem obwodu pskowskiego Michaiłem Vedernikovem [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/vstrecha-s-gubernatorom-pskovskoj-oblasti-rossii-mixailom-vedernikovym-24596/

41 W obwodzie pskowskim planuje się budowę obiektów socjalnych z udziałem białoruskich firm [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-pskovskoj-oblasti-planirujut-stroit-sotsobjekty-s-uchastiem-belorusskih-kompanij-418082-2020>

wybudowały największą szkołę w Pskowie". I jesteśmy zadowoleni z tego doświadczenia, ponieważ jakość jest bardzo wysoka⁴².

Innym obiecującym obszarem współpracy jest zaopatrzenie tego rosyjskiego regionu w białoruskie pojazdy osobowe, ciężarowe, drogowo-budowlane i komunalne. W tym względzie strona białoruska wychodzi z założenia, że "obwód pskowski stoi przed problemem kardynalnego odnowienia floty autobusów miejskich, przede wszystkim w stolicy obwodu⁴³". A we wrześniu 2020 r. dealer Mińskiej Fabryki Samochodów wygrał przetarg na dostawę 11 dużych autobusów i 6 dużych autobusów do Pskowa. Z powodzeniem przeprowadzono tam również pilotażową eksploatację białoruskiego autobusu zasilanego gazem.

Współpraca inwestycyjna między stronami powinna również otrzymać dodatkowy impuls do rozwoju w ciągu najbliższych trzech lat. Ułatwi to podpisane we wrześniu 2020 roku porozumienie o współpracy pomiędzy Białoruską Narodową Agencją Inwestycji i Prywatyzacji a Agencją Rozwoju Inwestycji Obwodu Pskowskiego. W dokumencie tym strony zobowiązały się w szczególności do "tworzenia korzystnych warunków dla wzajemnego przyciągania inwestycji, rozwoju i realizacji wspólnych projektów, wymiany informacji o warunkach prowadzenia działalności gospodarczej, możliwościach inwestycyjnych i proponowanych projektach, a także do wspólnego udziału w seminariach tematycznych, konferencjach, forach i innych wydarzeniach o charakterze⁴⁴ inwestycyjnym".

42_Obwód pskowski jest zainteresowany białoruskimi agroturystykami, maszynami i usługami budowlanymi [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/pskovskaja-oblast-zainteresovalas-belorusskimi-agrogorodkami-tehnikoj-i-stroitelnyimi-uslugami-408508-2020/>

43 Igor Petrishenko: Białoruś jest gotowa bardziej aktywnie uczestniczyć w programach rozwoju rolnictwa w obwodzie pskowskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9668>

44_Agencje inwestycyjne Białorusi i obwodu pskowskiego podpisały porozumienie o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

Wreszcie, kolejny nowy wektor współpracy, który będzie rozwijany w najbliższej przyszłości, dotyczy dziedziny edukacji. Mówimy o tym, że Białoruś rozpoczyna szkolenie personelu medycznego dla obwodu pskowskiego. W związku z tym "podpisano umowę o współpracy i partnerstwie strategicznym między Pskowskim Uniwersytetem Państwowym a trzema białoruskimi uniwersytetami"⁴⁵. Znaczenie tego tematu dla regionu Rosji można wyrazić jedną liczbą: niedobór personelu medycznego w obwodzie pskowskim wynosi obecnie prawie 50 procent. Tak więc pomoc białoruskich partnerów jest tu i teraz więcej niż konieczna.

Innym ciekawym przykładem rozwoju stosunków z białoruskimi partnerami w tym samym Północno-Zachodnim Okręgu Federalnym jest **obwód leningradzki**. W marcu 2021 roku odbyło się dziewiąte posiedzenie wspólnej komisji ds. rozwoju współpracy Obwodu Leningradzkiego i Republiki Białoruś, na którym strony podpisały nowe porozumienie o współpracy w sferze handlowo-gospodarczej, naukowo-technicznej i społeczno-kulturalnej. Przypomnijmy, że współdziałanie tego rosyjskiego obwodu ze stroną białoruską rozpoczęło się w 1997 roku, kiedy to zostały podpisane ramowe umowy o współpracy z czterema białoruskimi obwodami - mińskim, homelskim, witebskim i mohylewskim. "Rok później umowy podpisały już rządy Obwodu Leningradzkiego i Republiki Białorusi. Dokumenty te stały się podstawą do nawiązania i rozwoju wzajemnie korzystnych stosunków w kolejnych latach"⁴⁶.

<https://www.belta.by/economics/view/agentstva-po-investitsijam-belarusi-i-pskovskoj-oblasti-podpisali-soglashenie-o-sotrudnichestve-408584-2020/>

45 Białoruś będzie szkolić personel medyczny dla obwodu pskowskiego [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: https://www.belta.by/society/view/belarus-budet-gotovit-meditsinskie-kadry-dlja-pskovskoj-oblasti-408501-2020/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

46 Regiony Rosji do Republiki Białorusi: projekt informacyjno-integracyjny. B. Zalesskii, A. Kiselev, E. Korovkin. - Mińsk: Tezeusz, 2009. - - C. 65.

Od dłuższego czasu kluczowym obszarem współpracy między regionem a republiką pod względem intensywności interakcji pozostaje sfera kompleksu rolno-przemysłowego, gdzie tradycyjnie utrzymywane są bliskie więzi przedsiębiorstw rolnych, nawiązana jest współpraca z Narodową Akademią Nauk Białorusi. Ciekawostka: "Około 20 procent nasion zbóż jarych w obwodzie leningradzkim wysiewa się odmianami opracowanymi przez białoruskich hodowców roślin <...> Ponadto uprawiane odmiany rok po roku wykazują wysoką wydajność we wszystkich parametrach, co świadczy o wysokim poziomie rozwoju hodowli roślin na Białorusi". W związku z tym popyt na białoruski materiał siewny ze strony agrarystów regionu rosyjskiego stale rośnie.

Według wyników z 2019 roku obwód leningradzki zajmował 11. miejsce wśród regionów Rosji pod względem obrotów handlowych z Białorusią, które wynosiły wówczas około 600 mln dolarów. Jednak w 2020 r., z dobrze znanych powodów natury epidemiologicznej, nieco się zmniejszyła: w pierwszej połowie roku wyniosła ok. 280 mln dolarów. Dlatego we wrześniu 2020 roku strony na wysokim szczeblu postanowiły "zaktualizować program współpracy Białorusi i obwodu leningradzkiego oraz wyznaczyć jasne i konkretne cele"⁴⁷. Również w 2020 roku strona rosyjska zwiększyła zakupy białoruskiego sprzętu leśnego i zaczęła kupować ciężkie maszyny drogowe. Ponadto w budżecie województwa na 2021 r. zaplanowano zakup ponad stu sztuk tego sprzętu. "Transport miejski jest również przedmiotem zainteresowania Obwodu Leningradzkiego. Piteravto planuje dokonać dużego zakupu - do 1,5 tys.

47 Roman Gołowczenko: Obwód leningradzki może wejść do pierwszej piątki partnerów handlowych Białorusi wśród regionów Rosji [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9586>

autobusów łącznie. Pierwsze sto autobusów zostanie zakupionych już w pierwszym kwartale 2021 roku"⁴⁸.

Jeśli chodzi o nową umowę o współpracy podpisaną w marcu 2021 roku, to biorąc pod uwagę perspektywy współpracy, koncentruje ona uwagę stron na tak ważnej obecnie dziedzinie, jaką jest ekologia, w której uwzględniono białoruskie technologie i urządzenia do uzdatniania wody, recyklingu odpadów. Faktem jest, że obwód rosyjski rozważa możliwość partnerstwa ze stroną białoruską w zakresie wyboru technologii budowy zakładów recyklingu odpadów, opierając się na doświadczeniu obwodu brzeskiego w tej kwestii. Dość powiedzieć, że "w ramach projektu federalnego "Czysta woda" w obwodzie leningradzkim zainstalowano już 13 stacji uzdatniania wody produkcji białoruskiej, a w trakcie realizacji jest jeszcze 9 stacji uzdatniania wody i 4 modułowe oczyszczalnie ścieków (oczyszczalnie ścieków)". W latach 2021-2022 planowany jest zakup 108 stacji uzdatniania wody i 31 oczyszczalni ścieków produkcji białoruskiej o wartości odpowiednio 1,65 i 2,40 mld rubli⁴⁹. Ponadto plan współpracy w dziedzinie handlu i gospodarki, nauki i techniki oraz kultury na lata 2021-2023, podpisany na dziewiątym posiedzeniu Komisji Wspólnej, przewiduje "zwiększenie dostaw do obwodu leningradzkiego z Białorusi środków transportu publicznego wykorzystujących różne rodzaje paliwa, sprzętu budowlanego, komunalnego i rolniczego, a także dostaw na Białoruś rasowego inwentarza żywego, nawozów sztucznych, produktów inżynierii i przetwórstwa drewna"⁵⁰.

48 Spotkanie z gubernatorem obwodu leningradzkiego Rosji Aleksandrem Drozdenką [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://president.gov.by/ru/events/vstrecha-s-gubernatorom-leningradskoy-oblasti-rossii-aleksandrom-drozdenko>

49 Ekologia - w centrum zainteresowania współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9787>

50 Białoruś i obwód leningradzki podpisały porozumienie o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-leningradskaja-oblast-podpisali-soglashenie-o-sotrudnichestve-434519-2021/>

Dobrym uzupełnieniem planowanego na najbliższe trzy lata rozszerzenia współpracy między regionem a republiką może być intensyfikacja współdziałania stron na szczeblu gminnym. Według danych Komitetu ds. Stosunków Zewnętrznych Obwodu Leningradzkiego, do tej pory nawiązano już stosunki partnerskie lub bliźniacze między takimi powiatami jak: 1. Wołosowski i Logoisky (2010); 2. Wołosowski i Mozyr (2006); 3. Wyborski i Rechitsa (2011); 4. Gatchinsky i Nieśwież (2010); 5. Kingiseppsky i Svetlogorsky (2010); 6. Kirovsky i Myadelsky (2013); 7. Łomonosowski i Baranovichsky (2008); 8. Łużański i miasto Bobruisk (2017); 9. Łużański i Gorodoksky (2014); 10. Podporozhsky i Miorsky (2017); 11. Priozersky i Mogilevsky (2006); 12. Slantsevsky i Shklovsky (2018); 13. Tikhvinsky i Dzerzhinsky (2009); 14. Tosnensky i Rogachevsky (2010); 15. Tosno i Połock (2010); 16. Osada wiejska Shcheglovo i rejon Vileika (2012); 17. Miasta Kommunar i Swietłogorsk (2007); 18. Sosnovoborsk Urban District i Ostrovets District (2012, 2016).

Jak widać, potencjał współpracy między obwodem leningradzkim a Republiką Białorusi jest już wykorzystany. Konieczne jest jedynie jej uaktualnienie w możliwie największym stopniu we wszystkich obszarach wspólnego zainteresowania, zgodnie z planami przyjętymi przez wspólną komisję. A wtedy na wyniki, których strony oczekują, nie trzeba będzie długo czekać.

W Syberyjskim Okręgu Federalnym **obwód tomski** poważnie zintensyfikował współpracę ze swoimi białoruskimi partnerami. W grudniu 2020 roku odbyło się pierwsze spotkanie grupy roboczej ds. współpracy Republiki Białorusi z tym regionem Rosji, na którym strony uzgodniły, że skupią się na rozszerzeniu obrotów handlowych, rozważą możliwości wytwarzania nowych produktów, w tym innowacyjnych, a także otworzą spółki joint venture o różnych formach własności. Tym bardziej, że "istnieje wiele punktów wzrostu dla rozwoju współpracy w zakresie

zaspokajania potrzeb w zakresie surowców, komponentów, wyrobów gotowych i zasobów naturalnych⁵¹. Ponadto zintensyfikowane zostaną kontakty i współpraca w dziedzinie nauki, edukacji i kultury. Jest to omówione w zaktualizowanym planie wspólnych działań na lata 2021-2023, który strona tomska przedstawiła do akceptacji białoruskim partnerom.

Należy przypomnieć, że Porozumienie o współpracy handlowej, gospodarczej, naukowej, technicznej i kulturalnej między Republiką Białorusi a obwodem tomskim zostało podpisane w 2016 roku w ramach sesji plenarnej III Forum Regionów Białorusi i Rosji. W dokumencie tym, który nadał nowy impuls dwustronnemu współdziałaniu między republiką a regionem, strony określiły główne priorytety wspólnej pracy w bardzo szerokim zakresie dziedzin, opierając się na już istniejących doświadczeniach we współdziałaniu. I bardzo szybko pojawiły się konkretne rezultaty realizacji tego porozumienia.

W ten sposób "Centrum Rolnicze obwodu tomskiego podpisało szereg umów o współpracy z Centrum Naukowo-Praktycznym Narodowej Akademii Nauk Białorusi ds. Mechanizacji Rolnictwa, Grodzieńskim Państwowym Uniwersytem Rolniczym i Białoruskim Państwowym Rolniczym Uniwersytem Technicznym"⁵². Tomski Uniwersytet Państwowy, Tomski Uniwersytet Politechniczny, Tomski Uniwersytet Systemów Sterowania i Radioelektroniki oraz Tomskie Centrum Naukowe Syberyjskiego Oddziału Rosyjskiej Akademii Nauk stały się uczestnikami wspólnych projektów z białoruskimi partnerami w zakresie badań

51 Białoruś jest gotowa do współpracy z obwodem tomskim w sferze gospodarczej, humanitarnej i naukowej - Hudyka [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-gotova-k-sotrudnichestvu-s-tomskoj-oblastju-vekonomicheskoy-gumanitarnoj-i-nauchnoj-sferah-421752-2020/>

52 Obwód Tomski ma dobre możliwości rozszerzenia stosunków gospodarczych z Republiką Białoruś [Zasób elektroniczny]. - – 2018. - URL: <https://tomsk.er.ru/activity/news/u-tomskoj-oblasti-est-horoshie-vozmozhnosti-dlya-rasshireniya-ekonomicheskikh-svyazej-s-respublikoj-belarus>

podstawowych i stosowanych oraz rozwoju mobilności akademickiej wśród studentów i wykładowców.

W szczególności w ramach programu "Pramen" państwa związkowego naukowcy Tomskiego Instytutu Optyki Atmosferycznej SB RAS i specjaliści Instytutu Fizyki Białoruskiej Akademii Nauk wspólnie opracowali specjalne kompleksy do monitorowania atmosfery, które pozwalają nie tylko określić odległość do dowolnego obiektu, lecz również skanować skład atmosfery po drodze. Dzięki temu nie ma potrzeby pobierania próbek i analiz, ponieważ dane pojawiają się natychmiast na monitorze operatora. Innym ciekawym projektem jest wspólna praca naukowców z Państwowego Uniwersytetu Badawczego Politechniki Tomskiej i Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego "nad opracowaniem nanokompozytowych powłok odpornych na promieniowanie, które są przeznaczone do stosowania w reaktorach jądrowych". Wyniki badań mogą być również potrzebne w innych dziedzinach, w których spodziewane jest działanie w sytuacjach ekstremalnych: na przykład w kosmosie, w turbinach parowych elektrowni ciepłych"⁵³

Powiązania partnerskie tego rosyjskiego regionu z białoruskim producentem "Amkodor" rozwijają się bardzo efektywnie zgodnie z podpisaną umową. W czerwcu 2016 r. region Tomska zatwierdził średnioterminowy plan współpracy w celu rozszerzenia dostaw swoich maszyn. Dziś sprzęt ten jest wykorzystywany w tym rosyjskim regionie w sektorze komunalnym i w przemyśle drzewnym. W szczególności, w grudniu 2017 roku Verkhneketsky leskhoz zakupił kompleks zrębowy, który zaczął być wykorzystywany w selektywnym i stałym cięciu sanitarnym w ramach realizacji zadań państwowych. "Jest to już trzeci kompleks zrębowy, który Amkodor dostarczył do leśnictw w regionie.

⁵³ Technologie i innowacje we współpracy regionów państwa związkowego jako impuls do rozwoju integracji euroazjatyckiej : projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, rozm. przepr. B. Zaleski, M. Valkovski, A. Greshnikov. - Mińsk: Biznesofset, 2017. - - C. 202.

Swoją drogą, teraz łatwiej będzie serwisować ten sprzęt, bo latem 2017 roku firma otworzyła w regionie swoje markowe centrum serwisowe."⁵⁴ .

Wszystkie te fakty świadczą o tym, że podstawy współpracy między Republiką Białoruś i obwodem tomskim nie są złe, ale należy je rozwijać, ponieważ na razie wzajemny handel ma niewielki udział w ogólnej wielkości ich zagranicznej działalności gospodarczej - tylko nieco ponad 10 milionów dolarów za 10 miesięcy 2020 roku. Strona tomska oczekuje skupienia się na rozwoju relacji partnerskich w takich dziedzinach jak "produkcja roślinna i zwierzęca, łowiectwo i rybołówstwo, przemysł i rynek konsumencki, turystyka ekologiczna i wiejska, dodatkowe kształcenie i szkolenie zawodowe, wykorzystanie systemów informatycznych dla potrzeb państwa i gminy, wsparcie innowacyjnej przedsiębiorczości"⁵⁵ . Strona białoruska widzi perspektywy w dostawach szerokiej gamy towarów eksportowych - autobusów, samochodów ciężarowych, komunalnych, budownictwa drogowego, pozyskiwania drewna, sprzętu rolniczego, artykułów spożywczych, przemysłu lekkiego i produktów rolnych. Krótko mówiąc, obie strony mają znaczny potencjał do partnerstwa. I napawa optymizmem, że przyjęte na pierwszym posiedzeniu komisji roboczej plany rozszerzenia współpracy pomiędzy Republiką Białoruś i obwodem tomskim zostaną pomyślnie zrealizowane.

Mówiąc o białoruskich partnerach w Syberyjskim Okręgu Federalnym, należy wspomnieć o **obwodzie irkuckim**, z którym w grudniu 2016 roku podpisano porozumienie o współpracy handlowej, gospodarczej, naukowo-technicznej, kulturalnej i humanitarnej. W tym czasie odbyło się pierwsze spotkanie grupy roboczej utworzonej przez przedstawicieli stron,

54 Priorytetowe kierunki rozwoju współpracy regionalnej jako kluczowy czynnik budowy unii: projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, rozmawiali: K. Gusev, B. Zalesky. Gusiew, B. Zaleskij. - Mińsk: Biznesofset, 2018. -- C. 345.

55 Obwód Tomski i Białoruś porozumiały się w sprawie rozszerzenia współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://tomsk.sm.news/tomskaya-oblast-i-belarus-dogovorilis-rasshirit-sotrudnichestvo-42561-u3t5/>

której celem było przygotowanie mapy drogowej - Planu Działania na lata 2017-2019 - dla realizacji podpisanego porozumienia w krótkim czasie w celu szybkiego zwiększenia wymiany handlowej i współpracy gospodarczej. Faktem jest, że w 2016 roku wystąpił poważny problem w rozwoju więzi partnerskich między Białorusią a obwodem irkuckim - obroty handlowe między stronami zmniejszyły się prawie o połowę. Dzieje się tak pomimo tego, że w 2015 roku wartość wzajemnej wymiany handlowej była najwyższa od pięciu lat - 115 mln dolarów. To dało stronom powód do bardzo prostego określenia głównego zadania na najbliższą przyszłość: "Białoruś i obwód irkucki w Rosji powinny znaleźć rezerwy dla rozwoju wzajemnej wymiany handlowej⁵⁶".

Należy przypomnieć, że w okresie przedkryzysowym współdziałanie handlowo-gospodarcze między stronami odbywało się w dość szerokim zakresie, który obejmował tworzenie systemu współpracy biznesowej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych i systemów elektronicznych, rozszerzenie asortymentu towarów wzajemnych dostaw, organizację w obwodzie irkuckim centrów serwisowych dla konserwacji i naprawy sprzętu produkcji białoruskiej, organizację i przeprowadzanie wspólnych targów i wystaw, a także

Poszukując nowych rezerw współpracy handlowej i gospodarczej, obie strony postanowiły oprzeć się na dotychczasowych doświadczeniach. Po pierwsze, strona białoruska zaproponowała bardziej aktywne wykorzystanie swojego potencjału eksportowego w Priangarye, gdzie istnieją znaczące perspektywy w zakresie dostaw sprzętu wydobywczego, ładunkowego i innego sprzętu specjalistycznego, a także ładunków do węgla i innych minerałów znajdujących się w regionie rosyjskim. Przecież Białorusini dobrze wiedzą, że obwód irkucki jest jednym z liderów

56_Negocjacje z gubernatorem obwodu irkuckiego Siergiejem Lewczenko [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/peregovory-s-gubernatorom-irkutskoj-oblasti-sergeem-levchenko-15007/

górnictwa w Rosji, więc sprzęt górniczy białoruskiej Fabryki Samochodów Osobowych dla przedsiębiorstw górniczych regionu byłby przydatny. Poza tym Mińska Fabryka Samochodów Osobowych jest "gotowa do zaspokojenia potrzeb regionu w zakresie samochodów osobowych z napędem gazowym⁵⁷". Strona białoruska zaoferowała tak atrakcyjne systemy finansowania swoich dostaw eksportowych jak leasing, dotacje budżetowe i kredyty preferencyjne, co może wpłynąć na najnowsze białoruskie innowacje w postaci innowacyjnego miejskiego transportu elektrycznego - autobusów i trolejbusów elektrycznych z autonomicznym poruszaniem się.

Po drugie, ważnym punktem "mapy drogowej" współpracy Białorusi i obwodu irkuckiego miała stać się współpraca przemysłowa nie tylko z przedsiębiorstwami przemysłu obronnego. Uwagę białoruskich producentów zwróciło terytorium o zaawansowanym rozwoju społeczno-gospodarczym Usolye-Sibirskoje, które posiada specjalny reżim podatkowy i może być wykorzystane do montażu białoruskich traktorów. Ponadto, "duże obszary niewykorzystanych gruntów ornych w obwodzie irkuckim zostaną przeznaczone na obrót rolny". Rosyjski region wznawia programy leasingowe i inwestycyjne dla tego projektu. Powinno to ułatwić wzrost sprzedaży ciągników siodłowych⁵⁸. Strony wymieniły również rolnictwo, budownictwo, wyrąb lasów i zasoby wodne jako inne dziedziny, w których należy zacieśnić współpracę. W sumie na tej liście znajduje się kilkanaście obiecujących obszarów wspólnej aktywności, które, sądząc po wszelkich pozorach, będą uzupełniane. W szczególności mówimy tu o współdziałaniu instytucji naukowych, przede wszystkim związanych z rolnictwem, a także w sferze turystyki. Wszystkie te fakty świadczą o

57 Spotkanie Andrieja Kobyakowa z gubernatorem obwodu irkuckiego [Zasób elektroniczny]. - 2016. - URL: <http://www.government.by/ru/content/6866>

58 Produkcja montażowa ciągników BELARUS może pojawić się w obwodzie irkuckim [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: <http://www.belta.by/economics/view/sborochnoe-proizvodstvo-tractorov-belarus-mozhet-pojavitsja-v-irkutskoj-oblasti-222392-2016/>

powadze intencji stron, aby podnieść stosunki partnerskie na nowy jakościowo poziom. I trzeba powiedzieć, że dziś te plany stopniowo nabierają realnych kształtów.

W marcu 2021 roku obwód irkucki i Mińska Fabryka Traktorów uzgodniły, że do tego regionu Rosji zostanie dostarczonych ponad 160 białoruskich traktorów. Powinny one w znacznym stopniu uzupełnić flotę maszyn marki BELARUS, która tutaj wynosi już blisko dziesięć tysięcy maszyn, które są potrzebne w obwodzie angarskim w rolnictwie i gospodarce komunalnej. W ramach dalszego rozszerzenia tej współpracy strona białoruska poinformowała o możliwości "przekazania maszyn leśnych i specjalistycznych do próbnej eksploatacji w organizacjach regionu". Tego typu sprzęt nie był wcześniej dostarczany do tego regionu. Rozważamy możliwość zakupu pojazdów dla ochotników biorących udział w gaszeniu pożarów lasów⁵⁹. Ponadto kierownictwo obwodu rosyjskiego i białoruskie przedsiębiorstwo już poruszyły kwestię stworzenia specjalistycznego centrum serwisowo-technicznego, które umożliwi szybką i tanią naprawę ciągników z Białorusi.

Przypomnijmy, że umowa o współpracy między obwodem irkuckim a Mińskim Zakładem Traktorów została podpisana we wrześniu 2020 roku. W tym czasie rosyjski region zaproponował "utworzenie kilku stacji serwisowych w obwodzie irkuckim, aby można było naprawiać białoruskie maszyny, w tym również remontować⁶⁰". Zwłaszcza, że region ten, jak wspomniano powyżej, posiada tereny o zaawansowanym rozwoju społeczno-gospodarczym z korzyściami, jak również nadwyżkę siły roboczej. W marcu 2021 roku przedstawiciele MTZ odwiedzili

59 Obwód Irkucki kupi ponad 160 ciągników BELARUS [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/irkutskaja-oblast-priobretet-bolee-160-traktorov-belarus-433486-2021/>

60 MTZ i obwód irkucki podpisały umowę o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mtz-i-irkutskaja-oblast-zakljuchili-soglashenie-osotrudnichestve-408690-2020/>

zaproponowane przez stronę irkucką miejsce organizacji remontów i napraw maszyn BELARUS w celu szczegółowego określenia wszystkich elementów wspólnego, obopólnie korzystnego projektu.

Zauważ, że jeszcze w listopadzie 2018 r. strony zgodziły się na utworzenie i rozwój wspólnych przedsięwzięć w różnych obszarach. "Szczególnie w tych dziedzinach, w które region jest bogaty. Jest to kompleks obróbki drewna, budowa maszyn, budowa samolotów"⁶¹. We wrześniu 2020 roku strona białoruska również ogłosiła gotowość do udziału w przetargach na dostawę maszyn towarowych, drewnianych, osobowych, komunalnych, drogowych do realizacji dużych projektów infrastrukturalnych w obwodzie irkuckim wraz z innymi producentami. Wśród obiecujących obszarów współpracy wymieniła "współpracę w zakresie przemysłu leśnego, ochrony środowiska i zasobów naturalnych, recyklingu odpadów komunalnych i zaopatrzenia ludności w czystą wodę pitną"⁶².

Intensyfikacja współpracy pomiędzy Republiką Białoruś i obwodem irkuckim pięć lat temu pozytywnie wpłynęła na handel dwustronny. Dość powiedzieć, że w latach 2016–2019 wielkość obrotów handlowych między stronami wzrosła ponad czterokrotnie i do końca 2019 roku wykazała rekordowy poziom 284 mln dolarów. Podstawę białoruskiego eksportu do Priangarye stanowiły dostawy drutów, fluorków, samochodów ciężarowych, opon, części samochodowych, taboru kolejowego, farb, lakierów, elewatorów, mleka i śmietany. Po raz pierwszy w 2019 roku do obwodu irkuckiego z Białorusi wysłano pojazdy specjalne i aparaturę rentgenowską. A w 2020 roku otwarto tam również dwa nowe sklepy z białoruskimi produktami "Tradycja" i "Smaki". Wynika to w dużej mierze

61 . Matwiejew, W. Białoruś i obwód irkucki porozumiały się w sprawie tworzenia i rozwoju wspólnych przedsięwzięć w różnych dziedzinach / W. Matwiejew // [zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-irkutskaja-oblast-dogovorilis-o-sozdanii-i-razvitii-sp-v-raznyh-sferah-325641-2018/>

62 Roman Gołowczenko: Białoruś jest gotowa do udziału w przetargach na dostawę sprzętu dla obwodu irkuckiego [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9587>

z faktu, że w ostatnich latach na rynku detalicznym regionu reprezentowane są różne towary i produkty białoruskie. Są to "ciężkie samochody ciężarowe, osobowe, ciągnione i dźwigowe oraz części zamienne białoruskich producentów MAZ i MTZ, odzież damska - białoruska dzianina, kosmetyki, artykuły spożywcze - sery, nabiał, mięso, przetwory owocowo-warzywne"⁶³.

Ale spadek aktywności gospodarczej spowodowany epidemią zakażenia koronawirusem doprowadził do tego, że w 2020 roku "w okresie styczeń-październik obroty handlowe spadły o 2,1 raza"⁶⁴. Dlatego w grudniu 2020 roku na posiedzeniu grupy roboczej ds. współpracy między Białorusią a obwodem irkuckim strony postanowiły skoncentrować swoje wysiłki na przywróceniu wielkości wzajemnej wymiany handlowej w 2021 roku. Za najbardziej obiecujące obszary uznano rozwój współpracy w sektorze przemysłowym i drzewnym, a także rolnictwo i kompleks rolno-przemysłowy. Poza tym w tym regionie Rosji mogą być interesujące "białoruskie urządzenia górnicze, <...> maszyny do kamieniołomów, transport publiczny, samochody elektryczne, różne rodzaje transportu na paliwie gazowo-silnikowym". Jak widzimy, strony są zdolne do skutecznego sprostania temu wyzwaniu. Mijmy nadzieję, że w niedalekiej przyszłości zostaną one w pełni wykorzystane.

63 Priorytetowe kierunki rozwoju współpracy regionalnej jako kluczowy czynnik budowy unii: projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, rozmawiali: K. Gusev, B. Zalesky. Gusiew, B. Zaleskij. - Mińsk: Biznesofset, 2018. -- C. 168.

64 Wielkość obrotów handlowych między Białorusią a obwodem irkuckim w ciągu pięciu lat podwoiła się [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - - URL: <https://www.belta.by/economics/view/objem-tovarooborota-mezhdu-belarusiju-i-irkutskoj-oblastiju-za-pjat-let-udvoilsja-420587-2020/>

Białoruś: W kierunku dywersyfikacji eksportu

Jednym z priorytetowych zadań rozwoju gospodarczego Białorusi, określonym w programie działania Rządu Republiki Białoruś na okres do 2025 roku, jest dywersyfikacja towarowo-krajowa eksportu, która powinna zapewnić wzrost białoruskich dostaw w 2025 roku do 50 mld USD, a także "promocja towarów i usług na nowe rynki"⁶⁵. Jest oczywiste, że przedsiębiorstwa, które już stworzyły pewne podstawy dla rozwoju zagranicznych rynków zbytu, mogą przyczynić się do rozwiązania tego zadania. Oczywiście chodzi tu przede wszystkim o flagowe okręty białoruskiego przemysłu.

Na przykład, pomimo pandemii koronawirusowej, Mińska Fabryka Traktorów w 2020 roku wysłała na eksport produkty o wartości 530 milionów dolarów. Jednocześnie zwiększyła dostawy do krajów spoza WNP o 18,5 proc. I chociaż Rosja, Kazachstan i Ukraina pozostały głównymi importerami jej maszyn, "produkty w sumie zostały dostarczone do 45 krajów, w tym dziewięciu krajów, w których nie były sprzedawane w 2019 roku (Burundi, Wielka Brytania, Haiti, Gwatemala, Gwinea, Dominikana, Zimbabwe, Indonezja, Hiszpania)"⁶⁶.

W 2020 roku Białoruska Huta wysłała do 52 krajów dwa miliony ton wyrobów stalowych. Jednocześnie udział krajów Unii Europejskiej w całkowitym wolumenie eksportu przekroczył 45 proc. Fakt, że "wolumen przesyłek do Hiszpanii, Słowenii i Francji wzrósł dwukrotnie lub więcej razy, mówi sam za siebie. Wysyłki do Austrii, Finlandii, Irlandii, Rumunii i

65 Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku. - Mińsk, 2020 r. - - C. 46.

66_MTZ zwiększyły eksport do krajów spoza WNP o 18,5% w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mtz-v-2020-godu-uvlichil-eksport-produksii-v-dalnee-zarubezhje-na-185-427593-2021/>

Polski wzrosły o ponad 30 procent⁶⁷. Największy popyt na tych rynkach był na walcówkę, brąz płaski i drut stalowy, a także na wyroby walcowane konstrukcyjne przeznaczone dla przemysłu motoryzacyjnego.

Jednak Miński Zakład Samochodowy (MMZ) w 2020 roku zwiększył swoje dostawy do Rosji o ponad 12 procent, przekraczając 40 milionów dolarów. Wynika to w dużej mierze z faktu, że w sąsiednim kraju MMZ "współpracuje z 59 rosyjskimi przedsiębiorstwami montażu przemysłowego i pracuje nad nawiązaniem partnerstwa z kolejnymi dziesięcioma⁶⁸.

Przedsiębiorstwa białoruskiego koncernu przemysłu lekkiego "Bellegprom", które w ubiegłym roku wysłały około 60 procent swojej produkcji do 52 krajów świata, rozpoczęły nowy pięcioletni okres planowania z nadwyżką w handlu zagranicznym w wysokości ponad 170 milionów dolarów. Wzrost⁶⁹ natomiast eksportu na Litwę (128,7%), do Niemiec (104,6%), Estonii (115,3%), Japonii (296,2%), Uzbekistanu (107,3%), Szwecji (102,8%), Bułgarii (158,2%), Słowacji (176,2%), Czech (115,8%), Izraela (129,4%), Danii (360,3%), Australii (361,2%), Austrii (261,4%).

Przedsiębiorstwa koncernu Bellesbumprom również zwiększyły eksport o pięć procent w 2020 roku, a eksport do 70 krajów osiągnął prawie 610 milionów dolarów, co stanowiło rekordowe trzy czwarte całkowitej produkcji koncernu. Firmie udało się osiągnąć ten wynik głównie dzięki zwiększeniu wolumenu eksportu do krajów spoza WNP. W szczególności wznowiono wysyłki do Albanii, Irlandii, Islandii, Cypru,

67 BMZ zwiększył eksport wyrobów metalowych do 13 krajów Unii Europejskiej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/bmz-narastil-eksport-metaloproduktсии-v-13-stran-evrosojuza-426139-2021/>

68 MMZ w 2020 roku zwiększył wolumen dostaw do Rosji o ponad 12% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/m mz-v-2020-godu-narastil-objemy-postavok-v-rossiju-bolee-chem-na-12-425977-2021/>

69 "Bellegprom" dostarczył produkty do 52 krajów w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bellegprom-v-2020-godu-postavil-produktсии-v-52-strany-mira-427383-2021/>

Meksyku, ale największą dynamikę wzrostu odnotowano w USA, Kanadzie, Austrii, Wielkiej Brytanii, Szwajcarii, Finlandii, Turcji, Indiach i Indonezji. Ponadto, "eksport do Chin wzrósł prawie 1,3-krotnie w ujęciu rocznym. Eksport do Rosji wzrósł o 5,2%, a na Ukrainę o 7%"⁷⁰.

Należy przypuszczać, że w 2021 roku te i inne białoruskie przedsiębiorstwa będą starały się nie zwalniać dotychczasowego tempa. Przynajmniej wyniki stycznia bieżącego roku pokazują, że białoruskie podmioty gospodarcze bardzo poważnie potraktowały zadanie eksportu swoich towarów i usług za granicę, zwiększając wartość wysyłek o 13,5% do ponad 3 mld USD. W tym samym czasie "eksport towarów wzrósł o 19,4% do 2,36 mld dolarów <...>. Saldo było dodatnie i wynosiło 100,2 mln USD (w styczniu 2020 r. było ujemne i wynosiło 61,2 mln USD)"⁷¹.

Wśród firm, które w znacznym stopniu przyczyniły się do osiągnięcia tego wskaźnika, należy wskazać spółki koncernu Bellesbumprom, którym w styczniu udało się zwiększyć dostawy eksportowe swoich produktów o 18 proc. do 55,5 mln USD. Stało się to za sprawą wzrostu eksportu płyt drewnianych, mebli, masy drzewnej, sklejk, papieru i tektury. W sumie wyeksportowano prawie 50 pozycji towarowych do 48 krajów. Ważny szczegół: ponad połowa wolumenu eksportu - prawie 30 mln dolarów - przypadła na kraje spoza WNP. Ponadto "wysyłki do krajów Unii Europejskiej wzrosły o 15,5%, a do Chin - o 35,9%". Dostawy na rynki WNP wzrosły o 10,6%⁷². Liderami w tym zestawieniu są Rosja, Polska i Chiny. Ogólnie rzecz biorąc, koncern Bellesbumprom planuje "kontynuować wzrost eksportu o co najmniej 6,5%

70_Przedsiębiorstwa "Bellesbumprom" zwiększyły eksport o 5% w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predpriyatija-bellesbumproma-v-2020-godu-uelichili-eksport-produktsii-na-5-427809-2021/>

71 Białoruś w styczniu zwiększyła eksport towarów i usług o 13,3 proc. do 3,057 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-v-janvare-uelichila-eksport-tovarov-i-uslug-na-135-do-3057-mlrd-432023-2021/>

72_Przedsiębiorstwa "Bellesbumpromu" w styczniu zwiększyły eksport o 18% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predpriyatija-bellesbumproma-v-janvare-uelichili-eksport-produktsii-na-18-432143-2021/>

w stosunku do 2020⁷³ roku". W szczególności w tym zakresie w bieżącym roku planuje się uruchomienie zakładu produkcji tektury kaszerowanej w Dobruszowskiej Fabryce Papieru "Bohater Pracy" oraz nowego zakładu produkcji paliwa drzewnego - peletów - w Witebsku.

Krajowe produkty zaawansowane technologicznie mogą i powinny przyczynić się do osiągnięcia wysokiej wydajności dywersyfikacji wywozu. Celem Republiki Białoruś w 2020 roku było utrzymanie wielkości eksportu na poziomie 15 mld USD, zarówno poprzez dostawy istniejących produktów, jak i pojawienie się nowych priorytetów. Dla przypomnienia, w ubiegłym roku takie produkty były dostarczane za granicę w takich dziedzinach jak radioelektronika, budowa przyrządów, budowa maszyn, farmaceutyka. "Sektor ICT wnosi znaczący wkład w eksport. Rośnie też popyt na białorską własność intelektualną⁷⁴. Bardzo skutecznym narzędziem promocji białoruskich produktów high-tech na rynkach zagranicznych był udział krajowych twórców w międzynarodowych wystawach, które odbyły się jesienią 2020 roku.

I tak w listopadzie ekspozycja białoruskich producentów Made in Belarus została zaprezentowana na międzynarodowej wystawie i forum technologii telekomunikacyjnych i informacyjnych Cairo ICT w stolicy Egiptu, w której wzięło udział ponad 400 firm z takich krajów jak Rosja, Chiny, USA, Francja, Niemcy, Włochy, Wielka Brytania, Republika Korei, Arabia Saudyjska. Cechą charakterystyczną białoruskiej ekspozycji były najnowsze osiągnięcia organizacji badawczych Narodowej Akademii Nauk i wyższych uczelni Ministerstwa Edukacji, które mają duży potencjał

73 Przedsiębiorstwa Bellesbumprom planują zwiększyć eksport o co najmniej 6,5% w 2021 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predpriyatija-bellesbumproma-v-2021-godu-planirujut-uvlichit-eksport-ne-menee-chem-na-65-429310-2021/>

74 Białoruś spodziewa się w tym roku utrzymać wielkość eksportu high-tech na poziomie 15 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-rasschityvaet-v-etom-godu-sohranit-objem-eksporta-vysokotekhnologichnoj-produktsii-na-urovne-15-421250-2020/>

eksportowy. W szczególności Białoruski Uniwersytet Państwowy zademonstrował w Kairze szereg opracowań dla celów medycznych: zestaw programów medycznych z zakresu kardiologii, modele matematyczne dla praktyki chirurgicznej, modelowanie komputerowe dla tworzenia leków przeciwko koronawirusowi SARS-CoV. Białoruski Państwowy Uniwersytet Informatyki i Radioelektroniki przedstawił rozwój w zakresie ochrony informacji dla przedsiębiorstw sfery bankowej i celnej. Białorusko-rosyjski uniwersytet przyciągnął uwagę zwiedzających wystawę i uczestników forum swoim systemem informacyjno-reklamowym "Elektroniczny przewodnik", przeznaczonym dla transportu publicznego. Co do Zjednoczonego Instytutu Problemów Informatyki Narodowej Akademii Nauk Białorusi, to "zademonstrował on inteligentny mikromoduł do pokładowego rozpoznawania obrazów powierzchni i obiektów, a także osobisty superkomputer UIIP-OFFICE cluster przeznaczony do złożonych obliczeń naukowych, modelowania, rozwiązywania zadań inżynierskich i nauczania technologii programowania równoległego na uczelniach wyższych⁷⁵".

Dobrym wsparciem dla promocji białoruskiego eksportu high-tech była również ekspozycja narodowa Białorusi w ramach III Międzynarodowych Targów Importowych w Chinach w formacie on-line. Dość powiedzieć, że strona białoruska zaprezentowała tam ponad sto osiągnięć naukowych, technologicznych i innowacyjnych w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, ochrony zdrowia, biotechnologii, nowych materiałów, rolnictwa. Wśród nich należy wymienić ponad aktualne opracowanie Republikańskiego Naukowo-Praktycznego Centrum Transfuzjologii i Biotechnologii Medycznej -

75 Ekspozycja białoruskich producentów Made in Belarus prezentowana na międzynarodowej wystawie w Kairze [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/ekspozitsija-belorusskih-proizvoditelej-made-in-belarus-predstavlena-na-mezhdunarodnoj-vystavke-v-kaire-417549-2020/>

"immunoglobulina antykowalencyjna do leczenia pacjentów z ciężkimi postaciami zakażenia COVID-19, a także pacjentów z wirusowym zapaleniem mózgu i zapaleniem opon mózgowych"⁷⁶. Na Białoruskim Narodowym Uniwersytecie Technicznym zaprezentowano unikalny system akustyczny do leczenia chorób onkologicznych skóry, który ma większą skuteczność w porównaniu z tradycyjnymi metodami, a jednocześnie pozwala zmniejszyć dawkę promieniowania dla pacjenta o jedną czwartą. Narodowa Akademia Nauk zademonstrowała na wystawie "Import" biurowy superkomputer, który ma małe wymiary, a jednocześnie umożliwia skomplikowane obliczenia naukowe i przetwarzanie dużej ilości danych, a Białoruski Uniwersytet Państwowy pokazał środki ochrony roślin na bazie naturalnych składników, które można stosować w rolnictwie ekologicznym. Wśród innowacyjnych osiągnięć Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Technicznego na wystawie "China International Import Expo" w Szanghaju przedstawiono "technologię stosowania powłoki niklowo-diaamentowej, samoczyszczące antybakteryjne powłoki kompozytowe, szkło radioaktywne, cienkie tafle szkła i elastyczne folie szklane do baterii słonecznych".⁷⁷ a także technologię kształtowania imitacji powłok dekoracyjnych na drewnie, płytach, okładzinach i materiałach kompozytowych oraz cementy i materiały stomatologiczne do celów dentystycznych.

Szeroki zakres białoruskich osiągnięć naukowo-technicznych został zaprezentowany na międzynarodowej wystawie przemysłowej TeMEx, która odbywała się pod patronatem Białoruskiej Izby Przemysłowo-Handlowej przez trzy miesiące od połowy października 2020 roku i w

76 Ponad 100 osiągnięć naukowo-technicznych zaprezentuje Białoruś na wystawie importowej w Chinach [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-100-nauchno-tehnicheskikh-razrabotok-predstavit-belarus-na-kitajskoj-vystavke-importa-414174-2020/>

77 Innowacje BSTU zostaną zaprezentowane na wystawie towarów i usług w Szanghaju [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/innovatsionnye-razrabotki-bgtu-predstavjat-na-vystavke-tovarov-i-uslug-v-shanhac-414078-2020/>

której wzięło udział ponad 70 przedsiębiorstw z ośmiu krajów. Mińska Fabryka Samochodów Osobowych zademonstrowała na imprezie swoją absolutną nowość - autobus elektryczny. Projekt "Kamieniołom intelektualny" został zademonstrowany przez Białoruską Fabrykę Samochodów. Wszystkie te i szereg innych faktów potwierdzają wniosek, że "głównym czynnikiem rozwoju białoruskiego kompleksu przemysłowego jest wzrost innowacyjnego komponentu jego produktów".⁷⁸To z kolei nieuchronnie przyczyni się do wzrostu białoruskiego eksportu zaawansowanych technologii w najbliższej przyszłości.

Kolejnym priorytetowym obszarem dla rozwoju białoruskiego eksportu są produkty rolne i spożywcze. Wyżej wymieniony Program działań Rządu Republiki Białoruś na okres do 2025 roku w części "Efektywne i bezpieczne dla środowiska rolnictwo" określa zadania w zakresie poprawy konkurencyjności produkcji rolnej i zwiększenia potencjału eksportowego w celu osiągnięcia docelowo "eksportu produktów spożywczych i surowców rolnych w 2025 roku - 7 mld dolarów"⁷⁹. Rząd planuje skupić się na "wszystkich segmentach: zarówno produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej", a także na dywersyfikacji produkcji rolnej.⁸⁰Rząd planuje skupić się na "wszystkich segmentach: produkcji roślinnej i zwierzęcej, a także dywersyfikacji dostaw na eksport".

Ponadto, Republika Białorusi zatwierdziła program państwowy "Biznes rolniczy" na lata 2021-2025. Przewiduje on osiągnięcie takich celów, jak: zwiększenie konkurencyjności produktów rolnych i środków

78 Charitonczik: głównym czynnikiem rozwoju kompleksu przemysłowego na Białorusi jest wzrost innowacyjnych produktów [Zasób elektroniczny]. 2020. - URL: https://www.belta.by/economics/view/haritonchik-glavnym-faktorom-razvitiya-promkompleksa-bialorusi-javljaetsja-rost-innovatsionnoj-410940-2020/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

79 Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku. - Mińsk, 2020 r. - - C. 35.

80 Wzrost produkcji i dywersyfikacja eksportu - Aleksander Subbotin nakreślił zadania dla przemysłu mięsnego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9783>

spożywczych, rozwój rolnictwa bezpiecznego dla środowiska, zapewnienie pożywej żywności i zdrowego stylu życia ludności oraz "zwiększenie potencjału eksportowego"⁸¹. Program zawiera dziewięć podprogramów zajmujących się takimi dziedzinami jak: 1) produkcję roślinną; 2) produkcję nasienną; 3) produkcję zwierzęcą; 4) hodowlę; 5) rybołówstwo; 6) rekultywację; 7) inżynierię przeciwpowodziową chroniącą użytki rolne; 8) zapewnienie ogólnych warunków funkcjonowania kompleksu rolno-przemysłowego; oraz 9) wsparcie dla małych gospodarstw rolnych. Pod warunkiem ich pomyślnego wdrożenia, "przewiduje się zwiększenie eksportu produktów spożywczych i surowców rolnych o 21,3% do 2020 r. (do 7 mld USD) w 2025 r." ⁸². Jest to całkiem realne do osiągnięcia pod warunkiem wzmocnienia bazy surowcowej produkcji rolno-przemysłowej, modernizacji istniejących i rozwoju nowych konkurencyjnych branż, cyfryzacji branż i podsektorów kompleksu rolno-przemysłowego, rozwoju hodowli i genetyki dla potrzeb zrównoważonego rolnictwa. A bezpośrednim zadaniem na rok 2021 jest "zwiększenie eksportu produktów rolnych o 4,3 proc. w stosunku do poziomu z roku 2020". Będzie to kwota nieco ponad 6 miliardów dolarów⁸³.

Białoruscy eksporterzy zamierzają podążać w tym kierunku w oparciu o kilka podstawowych priorytetów. Po pierwsze, ważne jest utrzymanie osiągniętych wyników na tradycyjnych rynkach, do których należą Rosja, a także Uzbekistan i Azerbejdżan. Dość powiedzieć, że udział rynku rosyjskiego w białoruskim eksporcie produktów rolnych w 2020 roku wyniósł prawie trzy czwarte całości, czyli 4,3 miliarda dolarów.

81 Bezpieczeństwo żywnościowe i wzrost eksportu - zidentyfikowane obszary rozwoju przedsiębiorczości rolniczej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/prodbezopasnost-i-naraschivanie-eksporta-opredeleny-napravlenija-razvitija-agrarnogo-biznesa-427294-2021/>

82 Program państwowy "Biznes rolniczy" na lata 2021-2025 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=C22100059&p1=1&p5=0>

83 Białoruś przewiduje zwiększenie eksportu rolnego do 7 mld dolarów w 2025 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-rasschityvaet-v-2025-godu-narastit-eksport-selhozproduksii-do-7-mlrd-427628-2021/>

I nie chodzi tu tylko o mięso i nabiał, ale także o produkty high-tech. "Są to nasiona i materiał nasadzeniowy, materiał hodowlany, środki ochrony roślin, preparaty weterynaryjne, dodatki paszowe, nowoczesny sprzęt rolniczy" ⁸⁴. Na wspólnym posiedzeniu zarządu agencji rolniczych obu krajów w marcu 2021 roku strony nakreśliły dalsze niezbędne działania w celu zwiększenia wzajemnego handlu oraz główne obszary integracji białoruskich i rosyjskich kompleksów rolniczych w Państwie Związkowym, co daje dobre podstawy, aby sądzić, że współpraca w dziedzinie rolnictwa Białorusi i Rosji będzie się tylko rozwijać.

Jeśli chodzi o Uzbekistan, to w 2020 r. obrót produktami rolnymi i żywnością z tym krajem w Azji Środkowej przekroczył 87 mln dolarów, wzrastając od razu o 76 procent. Ważnym szczegółem jest to, że "eksport białoruskich produktów spożywczych w 2020 roku zwiększył się ponad dwukrotnie i osiągnął 73 miliony dolarów. Dostawy białoruskiej wołowiny do Uzbekistanu zwiększyły się ponad dwukrotnie, cukru - 3,5 raza, suszonego mleka - 2 razy, ryb i produktów rybnych - 1,5 raza".⁸⁵ Strony aktywnie współpracowały również w innych dziedzinach przemysłu. Jeśli chodzi o hodowlę bydła, powinniśmy przypomnieć o dostawach około 400 sztuk bydła do Uzbekistanu w 2020 roku. W celu zacieśnienia współpracy oba przedsiębiorstwa utworzyły wspólne centrum selekcyjno-genetyczne, które zajmuje się zakupem i dostawą białoruskiego bydła rodowodowego do Uzbekistanu oraz wsparciem naukowym i technologicznym. W sferze weterynaryjnej białoruski BelVitunifarm wspólnie z Instytutem Medycyny Weterynaryjnej w Samarkandzie i Instytutem Badawczym Medycyny Weterynaryjnej postanowiły utworzyć spółkę joint venture dla produkcji

84 Ponad 70% białoruskiego eksportu żywności w 2020 r. przypadało na Rosję [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-70-belorusskogo-eksporta-prodovolstvija-v-2020-godu-prihodilos-na-rossiju-432008-2021/>.

85 Białoruski eksport żywności do Uzbekistanu w 2020 roku zwiększył się ponad dwukrotnie [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskogo-prodovolstvija-v-uzbekistan-v-2020-godu-vyros-bolee-chem-v-dva-raza-431838-2021/>.

leków weterynaryjnych i szczepionek w Uzbekistanie. W zakresie hodowli, we współpracy z Instytutem Badawczym Warzyw, Melonów i Ziemniaków w Uzbekistanie, wyprodukowano 45 odmian warzyw i 6 odmian melonów wyselekcjonowanych na Białorusi. Istnieją również wyniki w produkcji nasion, gdzie stosunki partnerskie są aktywnie rozwijane przez "Belsemena" i Centrum Produkcji Nasion Uzbekistanu. W 2020 roku próbki nasion grochu, fasoli, marchwi, cebuli, pomidora z uzbeckiej selekcji zostały wysłane na Białoruś do testowania, a nasiona pomidora, cebuli, buraka, rzodkiewki, marchwi i fasoli z białoruskiej selekcji zostały z powodzeniem wyhodowane w Uzbekistanie. Wreszcie, w dziedzinie edukacji, Taszkencki Państwowy Uniwersytet Rolniczy i Grodzieński Państwowy Uniwersytet Rolniczy utworzyły wspólne wydziały w Taszkencie i Andżanie i rozpoczęły przyjmowanie studentów na studia licencjackie w zakresie "Ochrony i kwarantanny roślin" oraz "Technologii przechowywania i przetwarzania surowców zwierzęcych".

W ubiegłym roku eksport białoruskich produktów rolnych do Azerbejdżanu również wzrósł o ponad 10 procent. Dokładniej, "w 2020 roku obrót produktami rolnymi i żywnością osiągnął 35 milionów dolarów i wzrósł o 5,3 procent w porównaniu do 2019 roku. Eksport towarów - 30,4 mln USD (tj. 110,7%), import 4,6 mln USD"⁸⁶. Przyczyniły się do tego dostawy szerokiej gamy produktów mleczarskich i mięsnych z Białorusi przez takie białoruskie firmy eksportowe jak: Białowieskie Sery, Łuniniecki Zakład Mleczarski, Mleczny Świat, Rogaczewski Zakład Mleczarski i Konserwowy, Kalinkowicki Zakład Mleczarski, Lidski Zakład Mleczarski i Konserwowy oraz Miński Zakład Mleczarski nr 1. Przedsiębiorstwa Białorusi wezmą udział w międzynarodowej wystawie przemysłu spożywczego "InterFood Azerbejdżan" w czerwcu 2021 roku, aby otworzyć nowe możliwości wejścia

⁸⁶ Eksport białoruskich produktów do Azerbejdżanu w 2020 roku wzrósł o 10,7% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskoj-selhozproduktii-v-azerbajdżan-v-2020-godu-vyros-na-107-433105-2021/>

na rynek konsumencki tego kraju Południowego Kaukazu. Istnieją więc dobre perspektywy dla zwiększenia eksportu.

Po drugie, szczególna uwaga zostanie zwrócona na dywersyfikację rynków zbytu i rozwój eksportu również do innych krajów świata. W szczególności planowane jest aktywne rozwijanie dostaw żywności na rynek chiński, który w samym 2020 roku zwiększył się prawie dwukrotnie dzięki eksportowi wołowiny, mięsa drobiowego, mleka w proszku, serwatki w proszku, lodów, serów, masła, a także cukru, skrobi, chipsów ziemniaczanych i produktów rybnych. I to jest dalekie od limitu. Należy zaznaczyć, że w 2020 roku białoruskie produkty rolne i żywność były dostarczane do 116 państw świata. Równocześnie otwarto 20 nowych rynków. "Wśród nich są Kuwejt (zaczął dostarczać mąkę cukierniczą i słodycze), Nepal (substraty białkowe), Algieria i Madagaskar (mąka), Kongo (nasiona kukurydzy), Mali (grys kukurydziany), Maroko (wysłodki buraczane), Namibia (mleko w proszku), Somalia (cukier), Sierra Leone (produkty przetwórstwa jaj), Gwinea Równikowa (drób), Sudan Południowy (pełne mleko w proszku). Na liście znajdują się również Paragwaj, Saint Lucia, Dżibuti, Irlandia, Cypr, Malta, Portugalia, Chorwacja"⁸⁷. W sumie udział krajów dalekiej zagranicy w ogólnej wielkości białoruskiego eksportu rolnego w 2020 roku wzrósł do 796 mln dolarów i wyniósł prawie 14 procent.

W sumie w 2020 roku eksport żywności z Białorusi wzrósł o 4,3 procent i przekroczył 5,8 miliardów dolarów. Dzięki temu nasz kraj znalazł się np. w pierwszej piątce światowych eksporterów wielu produktów mleczarskich - masła, serów, mleka w proszku i serwatki. Strona białoruska dąży do tego, aby "nie eksportować surowców, lecz przetwarzać zboże, mleko i mięso w kraju i dostarczać za granicę produkty o wysokiej

87_Białoruś w 2020 roku zaczyna dostarczać produkty rolne na 20 nowych rynków [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-v-2020-godu-nachala-postavki-selhozproduktii-na-20-novyh-rynkov-427631-2021/>

wartości dodanej, tak aby te towary trafiły na półki sklepów, a kupujący wyrobili sobie trwałą lojalną opinię o białoruskich towarach"⁸⁸.

Dobrym przykładem takiego podejścia do rozwoju i umacniania swojej pozycji na rynkach zagranicznych jest w szczególności spółka Rogachev INC. Główne trendy w zagranicznym rozwoju gospodarczym spółki w 2020 roku to wzrost dostaw na już rozwinięte rynki - Rosja, Kazachstan, Azerbejdżan, Armenia, Ukraina, Izrael i USA, a także wejście na nowe rynki - ZEA, Singapur, Korea Południowa i Afganistan. Powodem tego był fakt, że w 2020 roku "rozszerzono gamę produktów dostarczanych na rynki pozawspólnotowe, gdzie konsumenci docenili mleko skondensowane słodzone z dodatkiem kakao, kawy i cykorii".⁸⁹ Produkty spółki są sprzedawane na rynkach innych krajów.

Innym ciekawym przykładem w tym kontekście jest Turovsky Dairy Plant, który "obecnie 80% swojej produkcji kieruje do odbiorców zagranicznych. Dostawy do innych krajów przyniosły firmie prawie 87 mln dolarów - o 20% więcej niż w 2019 roku"⁹⁰. W sumie w 2020 roku produkty mleczne z Turowa zostały dostarczone do 16 krajów. W tym samym czasie nowymi rynkami zbytu stały się Mongolia, Turkmenistan i Irak. W 2021 roku zakład planuje zwiększyć wolumen eksportu o ponad jedną czwartą. Plany te opierają się na aktywnym wyposażeniu przedsiębiorstwa. W 2020 roku zwiększyła moce produkcyjne serków śmietankowych, zainstalowała linie do

88 Eksport białoruskich produktów rolnych w 2020 roku wzrósł o 4,3% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskoj-selhozproduksii-v-2020-godu-vyros-na-43-427620-2021>

89 Rogachev MCC rozszerzył eksport w 2020 roku poprzez dostawy na nowe rynki w czterech krajach [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rogachevskij-mkk-v-2020-godu-rasshiril-eksport-zaschet-postavok-na-novye-rynki-chetyreh-stran-427607-2021>

90 Turovsky Dairy Plant w 2020 r. wyprodukował o jedną trzecią więcej sera i osiągnął 110 mln dolarów przychodów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/turovskij-molochnyj-kombinat-v-2020-godu-proizvel-na-tret-bolshe-syrov-i-vyruchil-110-mln-427862-2021/>

przerobu i zagęszczania serwatki. W 2021 roku planowana jest modernizacja linii do produkcji serów ekstrakcyjnych.

Wszystkie te przykłady świadczą o tym, że potencjał i możliwości pomyślnej realizacji postawionych na nowy pięcioletni okres zadań w zakresie dywersyfikacji eksportu z Republiki Białoruś są całkiem realne i możliwe do osiągnięcia przy aktywnej pracy białoruskich podmiotów gospodarczych zarówno w przemyśle, w produkcji wyrobów wysokiej techniki, jak i w kompleksie rolno-przemysłowym.

FOR AUTHOR USE ONLY

Białoruś: Priorytet - Zintegrowany rozwój regionalny

W Programie działalności Rządu Republiki Białoruś na okres do 2025 roku planuje się zwrócić dużą uwagę na realizację strategii rozwoju regionalnego w celu zmniejszenia liczby obszarów zacofanych w kraju o 18 do końca nowego planu pięcioletniego. W tym celu planuje się realizację projektów inwestycyjnych w miastach i powiatach liczących co najmniej 80 tys. mieszkańców w celu przygotowania terenów przemysłowych i infrastruktury dla organizacji dwóch lub trzech nowych przedsiębiorstw, niespotykanych w skali kraju, a także "stworzenie w każdym powiecie 1-2 średnich przedsiębiorstw przemysłowych"⁹¹. Regiony pozostające w tyle otrzymają pewien zestaw korzyści z tytułu tworzenia nowych, przełomowych gałęzi przemysłu, a efektywność znajdzie się w centrum nowego cyklu inwestycyjnego. Innymi słowy, "w każdym z takich obszarów powinna pojawić się co najmniej jedna nowa, efektywnie działająca firma"⁹². I trzeba powiedzieć, że w białoruskich regionach już są podejmowane konkretne kroki w celu pomyślnej realizacji tych planów.

Na przykład, w pierwszej połowie 2021 roku w rejonie braśławskim obwodu witebskiego będzie realizowany projekt inwestycyjny dotyczący produkcji elektroniki specjalnej dla pojazdów wielkogabarytowych, który jest realizowany przez przedsiębiorstwo jednostkowe Zaryad Zakład Elektroniki Specjalnej z kapitałem rosyjskim - dewelopera i producenta wyrobów elektronicznych i elektromechanicznych, w tym elektroniki, jednostek przełączających, przełączników kluczowych oraz

91 Program działalności Rządu Republiki Białoruś na okres do 2025 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

<http://www.government.by/upload/docs/file2635c85fcdcb1ca5.PDF>

92 Wsparcie dla regionów opóźnionych w rozwoju będzie oparte na ich potencjale - Chebotar [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/podderzhka-otstajuschih-regionov-budet-bazirovatsja-na-ih-potentsiale-chebotar-421034-2020/>

samochodowego sprzętu oświetleniowego do pracy w ciężkich warunkach, który posiada już jeden zakład produkcyjny. Charakterystyczne jest to, że produkty nowej firmy będą w większości zorientowane na eksport i będą zastępować import. Główny nacisk położony jest na Rosję. W projekt ten zainwestowano ponad⁹³ 503 tys. br. Ważny szczegół: ten projekt inwestycyjny z udziałem kapitału zagranicznego nie jest jedynym dla powiatu brasławskiego. W 2020 roku pojawiło się tu nowe przedsiębiorstwo produkcji prefabrykowanych konstrukcji metalowych, w które inwestor z Łotwy zainwestował ponad 370 tysięcy dolarów, a jego wyroby już są sprzedawane nie tylko na rynku białoruskim, lecz również w krajach sąsiednich.

Kolejny nowy zakład produkcyjny o wartości inwestycji około dwóch milionów rubli białoruskich w tym samym obwodzie witebskim otwarto pod koniec 2020 roku w osadzie miejskiej "Begoml" w rejonie Dokszyckim. Ta JSC "Fabryka "Vetraz" - filia "Mogilevliftmash" - zorganizowała tu montownię elektryczną, która już zatrudnia ponad 80 osób i która "będzie tworzyć wspólnie z włoską firmą nowe rodzaje produktów i zwiększyć produkcję w 2021 roku o 150%". Przyczyni się to również do otwarcia nowych obiektów⁹⁴. W szczególności, w najbliższej przyszłości powstanie również obszar formowania tworzyw sztucznych, dla którego zakupiono już dwie maszyny.

W obwodzie mińskim w przededniu 2021 roku otwarto nowy zakład produkcyjny w miejscowości Żodino. Miński Zakład Samochodowy zorganizował montaż pojazdów elektrycznych - trolejbusów o różnych modyfikacjach oraz najnowszych autobusów elektrycznych, przy czym

93 Pushnyakova, A. Zakład produkcji elektroniki specjalnej w Brasławiu rozpocznie pracę w 2021 r. / A. Pushnyakova // [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/zavod-po-proizvodstvu-spetsialnoj-elektroniki-v-braslave-nachnet-rabotu-v-2021-godu-422488-2020>

94 Nowy warsztat zakładu Vetraz w Begoml pozwoli na zwiększenie wielkości produkcji [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-tseh-zavoda-vetraz-v-begomle-pozvolit-narastit-objem-proizvodstva-422131-2020/>

zamierza rocznie montować co najmniej trzysta pojazdów, które będą dostarczane do białoruskich miast, a także do krajów sąsiednich i zagranicznych. Projekt jest wynikiem partnerstwa państwowo-prywatnego między Mińską Fabryką Samochodów Osobowych i ETON LLC i już stworzył ponad 130 miejsc pracy. Nie bez znaczenia jest również fakt, że od pomysłu do powstania linii montażowych minęło zaledwie pół roku - montaż transportu elektrycznego w Żodino odbywa się w pełnym cyklu, obejmującym prace spawalnicze, regulacyjne i malarskie, regulację układów sterowania, diagnostykę układów elektronicznych, kontrolę i odbiór wyrobów. Jednocześnie oczywiste są wielkoskalowe perspektywy tego projektu, gdyż "rozwój kompetencji w zakresie budowy transportu elektrycznego pozwoli na stworzenie pełnej linii przewozów pasażerskich i umożliwi obecność we wszystkich segmentach rynku"⁹⁵.

W obwodzie grodzieńskim w przededniu 2021 roku Państwowy Zakład Doświadczalny Leśnictwa "Smorgon" zarejestrował się jako rezydent wolnej strefy ekonomicznej "Grodnoinvest" z projektem inwestycyjnym stworzenia produkcji przetwórstwa drewna do produkcji paliwa drzewnego - pelet. Ideą projektu jest zorganizowanie produkcji pelletu w Smorgoniu z włączeniem do obrotu gospodarczego drewna niskiej jakości i odpadów tartacznych. Przewiduje się, że cała ilość produkowanego tu produktu będzie eksportowana. Wielkość inwestycji w nową produkcję przekroczy dwa i pół miliona euro, a rozpoczęcie produkcji planowane jest na drugą połowę 2021 roku. W efekcie "realizacja projektu rozszerzy asortyment produktów, zwiększy skalę produkcji i

95_MAZ otwiera produkcję montażową transportu elektrycznego w Żodino [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/maz-otkryl-sborochnoe-proizvodstvo-elektrotransporta-v-zhodino-422142-2020/>

wielkość eksportu, podniesie rentowność i efektywność produkcji, stworzy dodatkowe miejsca pracy i zwiększy odpisy do budżetu"⁹⁶.

Łatwo zauważyć, że wszystkie te przykłady świadczą o tym, że białoruskie regiony zamierzają z powodzeniem sprostać wyzwaniom rozwoju społeczno-gospodarczego w nowym pięcioletniu, opierając się na dotychczasowym doświadczeniu działalności inwestycyjnej, w tym we współpracy z partnerami zagranicznymi. Powinny temu sprzyjać również istniejące i wciąż funkcjonujące w naszym kraju formaty współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym.

Tym samym wraz z nadejściem 2021 roku zakończył się okres realizacji Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020, który jest ważnym narzędziem rozwoju interakcji pomiędzy Unią Europejską a państwami partnerskimi w Europie Wschodniej w celu zapewnienia zintegrowanych i trwałych więzi regionalnych. Należy przypomnieć, że program ten, a pierwszy okres programowania realizowany był jeszcze w latach 2004-2006, "już od 17 lat wspiera procesy rozwojowe na terenach przygranicznych Polski, Białorusi i Ukrainy poprzez dofinansowanie różnorodnych projektów"⁹⁷. Wszystkie projekty mają charakter niekomercyjny i przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców wschodnich regionów Polski, a także niektórych zachodnich regionów Białorusi i Ukrainy. Dokładniej rzecz ujmując, program ten dotyczy następujących obszarów w tych trzech krajach: Polska - powiaty: krośnieński, przemyski, rzeszowski, tarnobrzesci, chełmsko-zamojski, puławski, lubelski, bielski, ostrołęcko-siedlecki, łomżyński, białostocki i suwalski; Białoruś - obwody grodzieński, brzeski, miński i homelski oraz miasto Mińsk; Ukraina -

96 Leśnictwo Doświadczalne Smorgonie zostało nowym rezydentem FEZ "Grodnoinvest" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/smorgonskij-opytnyj-leshoz-stal-novym-rezidentom-sez-grodnoinvest-422374-2020/>

97 Program [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/pages/135>

obwody: lwowski, wołyński, zakarpcki, rawski, tarnopolski i iwano-frankowski. W ramach czterech celów tematycznych tego programu - Dziedzictwo, Dostępność, Bezpieczeństwo i Granice - w latach 2014-2020 realizowane były trzy rodzaje projektów: duże projekty infrastrukturalne, zwykle i mikroprojekty. W samym 2020 r. w trakcie realizacji było jednocześnie 139 projektów, z których 12 zostało zakończonych.

W szczególności w ramach celu tematycznego "Dostępność" wybudowano lub przebudowano 85 km dróg lokalnych łączących miasta i wsie, a prace remontowe przeprowadzono w obwodach grodzieńskim i brzeskim, w województwach lubelskim, mazowieckim i podkarpackim, a także w obwodach lwowskim i wołyńskim. Właśnie w styczniu 2021 roku w Białej Podlaskiej otwarto dwa nowe ronda, wybudowane w ramach projektu "Poprawa dostępności komunikacyjnej Brześcia i Białej Podlaskiej". A Brzeskie Przedsiębiorstwo Utrzymania Dróg w ramach tego samego projektu "przebudowało siedem skrzyżowań w Brześciu, wyposażając je w adaptacyjny system sterowania ruchem". Następnie opracowano Inteligentny System Transportowy (ITS), który skraca czas podróży poprzez regulację sposobu ruchu"⁹⁸. Dokładnie rzecz ujmując, o instalacji "inteligentnej sygnalizacji świetlnej" i wbudowaniu w jezdnię czujników, które przekazują informacje do specjalnych sterowników, mówimy na skrzyżowaniach w Brześciu ulicy Moskiewskiej z aleją Partyzancką i Respubliki, ulicami Gawriłową i Pionierską, a także na autostradzie warszawskiej z ulicami Rewolucji Październikowej, Krasnoznamieńską i Makhnovicha.

Jeśli chodzi o cel tematyczny Granice, to głównym efektem wspólnej pracy były dwa dodatkowe pasy kontrolne oraz nowe pawilony kontroli celnej i paszportowej na przejściu granicznym "Kuźnica Białostocka -

98 Nowe ronda w Białej Podlaskiej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/news/1961>

Bruzgy". "Działania te były obok innych równoległych zadań zwiększających efektywność granicy. W wyniku realizacji tych dwóch projektów przepustowość wzrosła o prawie 76%, co znacznie przyspiesza kontrolę na granicy"⁹⁹. Ponadto, władze celne krajów uczestniczących w programie zrealizowały szereg innych projektów. Po pierwsze, duży projekt infrastrukturalny "Budowa systemu kontroli pojazdów z wykorzystaniem skanowania rentgenowskiego na przejściu granicznym na drodze Berestovitsa", obejmujący budowę kompleksu kontrolno-skanującego, "w tym systemu skanowania rentgenowskiego, jego budynku ochronnego i budynku dla personelu, systemów inżynierskich, szkolenia ekspertów w zakresie obsługi, organizacji przyspieszonej kontroli pojazdów, wymiany doświadczeń w zakresie stosowania skanerów z polskimi partnerami"¹⁰⁰. Orz kilka regularnych projektów, w tym "Usprawnienie kontroli celnej na drogowym przejściu granicznym w Domaczewie" oraz "Wzmocnienie potencjału Służby Kynologicznej Urzędów Celných Republiki Białorusi i Rzeczypospolitej Polskiej". Pierwszy z nich, mający na celu zwiększenie bezpieczeństwa granicy białorusko-polskiej i poprawę jakości operacji kontroli celnej, polegał na zainstalowaniu urządzeń ważących, co spowodowało skrócenie czasu tych operacji i przyspieszenie ruchu transgranicznego. Drugi projekt, mający na celu zapobieganie nielegalnemu przemieszczaniu się nielegalnych narkotyków, substancji psychotropowych i wyrobów tytoniowych oraz zapobieganie nielegalnej migracji, obejmował zakup sześciu pojazdów wyposażonych w klatki do przewozu psów służbowych dla służb celnych w Grodnie i Brześciu, a także dla służby celnej Mińsk-2.

99 Wyniki roku 2020 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/news/1952>

100 Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020. [Zasób elektroniczny]. - - 2014. - URL: <https://www.customs.gov.by/ru/2014-2020-ru/>.

Wszystkie te fakty świadczą o tym, że zakończony Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 pomógł jego uczestnikom rozwiązać wiele konkretnych problemów związanych z interakcją pomiędzy regionami przygranicznymi. Wydaje się, że to samo pragmatyczne podejście zostanie uwzględnione w nowym programie transgranicznym na lata 2021-2027, który jest już aktywnie omawiany przez zainteresowane strony. W szczególności, białoruski Brześć i polska Biała Podlaska pracują nad możliwością realizacji wspólnych projektów w trzech obszarach jednocześnie: możliwość konwersji transportu publicznego na transport elektryczny, projekty oszczędzania energii, energetyczna i termomodernizacja obiektów socjalnych, a także "oczyszczanie i dalsze wykorzystanie wody deszczowej"¹⁰¹.

Innym ważnym aspektem omawianego tematu jest fakt, że w Republice Białorusi obserwuje się obecnie znaczny wzrost pracy na poziomie lokalnym w zakresie zrównoważonego rozwoju energetycznego i adaptacji do zmian klimatu. Dość powiedzieć, że 53 białoruskie miasta już zadeklarowały gotowość przystąpienia do Porozumienia Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii - ważnej europejskiej inicjatywy współpracy w dziedzinie klimatu, która pojawiła się w 2008 roku i "do 2020 roku przystąpiło do niej ponad 10000 miast i gmin o łącznej liczbie mieszkańców około 320 milionów"¹⁰². Przypomnijmy, że podpisując to porozumienie "samorządy lokalne dobrowolnie zobowiązują się do redukcji emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 30% do 2030 roku"¹⁰³.

101 Brześć i Biała Podlaska opracowują wspólne projekty w zakresie zielonej gospodarki [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/brest-i-biala-podlaska-prorabatvajat-sovmestnye-proekty-v-zelenoj-ekonomike-424871-2021>

102 Arikas, D. Inicjatywy miast europejskich w zakresie energii i klimatu / D. Arikas, M. Gratz, E. Ferrer, A. Chumakova, N. Andreenko. - Bałtyckie Forum Ekologiczne Niemcy, 2019 r. - - C. 4.

103 Ponad 50 białoruskich miast jest gotowych zobowiązać się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/society/view/bolee-50-belorusskih-gorodov-gotovy-vzjat-na-sebja-objazatelstva-po-snizheniju-vybrosov-parnikovyh-424013-2021/>

Oczywiste jest, że każde miasto podchodzi do tego celu na swój własny sposób.

Na przykład w białoruskim mieście Kostiukowicze w obwodzie mohylewskim w sierpniu 2020 roku zrealizowano projekt "Budowa systemu fotowoltaicznego". Zdecentralizowane zasilanie sali gimnastycznej z punktu widzenia ochrony środowiska". Jego inicjatorami i fundatorami byli partnerzy z niemieckiego miasta partnerskiego Ditzenbach, z którymi Kostiukowicze współpracują w różnych dziedzinach: edukacja, ochrona zdrowia, sport, kultura, turystyka, środowisko. W ramach wspomnianego już projektu na dachu sali gimnastycznej zainstalowano "135 paneli fotowoltaicznych o łącznej mocy 35,8 kW. Istnieje również system monitorowania produkcji energii elektrycznej, zbierający i przechowujący dane o pracy elektrowni przez co najmniej rok za każdy dzień, miesiąc"¹⁰⁴. Nowa elektrownia słoneczna (SPP), która rozpoczęła pracę w 2020 roku w pobliżu wsi Asmołowicze w powiecie mścisławskim, znajduje się również w obwodzie mohylewskim. Na powierzchni około czterech hektarów zainstalowano tu 4752 panele słoneczne. "Nominalna moc każdego z paneli wynosi 335 W. W rezultacie skumulowana moc zainstalowana nowej elektrowni słonecznej wyniosła 1,6 MW"¹⁰⁵. Oprócz tego w rejonie Asmołowicz w 2020 roku zostanie wzniesiona najwyższa na Białorusi elektrownia wiatrowa o wysokości 142 metrów.

Należy zauważyć, że obecność tych ekologicznie zorientowanych obiektów w dzielnicy Mścisławia nie jest przypadkowa. Samo miasto Mścisław podpisało w 2017 roku Porozumienie Burmistrzów w sprawie klimatu i energii. Od tego czasu odbywają się tu różne imprezy mające na

104 Na dachu gimnazjum w Kostiukowiczach powstanie elektrownia fotowoltaiczna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/664>

105 Na Białorusi uruchomiono nową elektrownię słoneczną [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/664>

celu promowanie wśród młodego pokolenia kultury oszczędzania energii i odpowiedzialności za środowisko. W szczególności, latem 2020 roku, w ramach organizowanych Dni Energii, każdy mógł wziąć udział w internetowym maratonie Celów Zrównoważonego Rozwoju "EcoMy Mstislavl". Jego uczestnicy zamieścili w globalnej sieci swoje materiały związane z oszczędzaniem energii, ekologią i zrównoważonym rozwojem regionu. W placówkach przedszkolnych i na obozach wypoczynkowych obwodu odbyły się interaktywne lekcje "Jak żyć ekologicznie na Ziemi", przeprowadzono konkurs "Podziel się z nami", zorganizowano pokazy filmowe "Szkoły oszczędzania energii" - o nowoczesnych sposobach i metodach oszczędzania i zachowania energii w domu, w szkole i w pracy. Kampanie ekologiczne "My tu posprzątaaliśmy! A ty?". W pobliżu gimnazjum w Mścislawiu aleja "Edukacja dla zrównoważonego jutra" została obsadzona młodymi tujami, obok których umieszczono tablice z informacjami o każdym z 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ. Dni Energii zakończyły się wyścigiem rowerowym Mścislawski Pierścień, który odbył się już po raz trzeci i zgromadził około stu uczestników w różnym wieku z całego powiatu. Fakty te pokazują, że uczestnicząc we wszystkich tych wydarzeniach, mieszkańcy powiatu Mstislavlaui mogli przekonać się na własnym przykładzie, że głównym celem Inicjatywy Klimatyczno-Energetycznej Porozumienia Burmistrzów jest zrównoważony rozwój energetyczny na poziomie lokalnym oraz podejmowanie konkretnych działań na rzecz łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu, a także, że "mieszkańcy mają ważną rolę w pracy powiatu w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych, którzy poprzez swoje osobiste zachowanie mogą wnieść cenny wkład we wspólną sprawę"¹⁰⁶.

106 Mścislaw dla ekologicznego stylu życia! I potwierdzają to Dni Energii [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/616>

Innym skutecznym narzędziem, które jest również aktywnie wykorzystywane w miastach objętych Porozumieniem Burmistrzów, jest Europejski Tydzień Mobilności - międzynarodowa kampania mająca na celu ekologizację systemów transportu miejskiego, zmianę zachowań transportowych ludzi oraz mądrzejsze korzystanie z przestrzeni publicznej, która tradycyjnie odbywa się co roku w dniach 16-22 września i kończy się Dniem bez Samochodu. W wydarzeniach tego tygodnia uczestniczy zazwyczaj ponad 50 krajów z całego świata. Temat roku 2020, "Bezemisjny ruch dla wszystkich", koncentruje się na "ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych i udostępnieniu bezemisyjnej infrastruktury i transportu wszystkim grupom obywateli"¹⁰⁷. O popularności tego tematu w naszym kraju świadczy fakt, że w 2020 roku do akcji przyłączyła się rekordowa liczba białoruskich miast - ponad 80. Na przykład, tylko w Mińsku w tym tygodniu zorganizowano wyścig kolarski, zaoferowano bezpłatne przejazdy dla zmotoryzowanych miejskim transportem publicznym, a także otwarto pierwszą na Białorusi ekologiczną trasę rowerzystów, która połączyła trzy ekologiczne szlaki białoruskiej stolicy - "Miasto ptaków", "Srebrną kłodę" i "Czyżewkę". Jego osobliwością była "możliwość chodzenia na rowerze i obserwowania ptaków".¹⁰⁸, a także zapoznanie się na trasie ze stoiskami informacyjnymi o miejscowych ptakach.

Podsumowując te rozważania należy zauważyć, że "strategicznym celem białoruskiej polityki regionalnej jest zintegrowany rozwój każdego regionu i zmniejszenie istniejących dysproporcji regionalnych, z uwzględnieniem efektywnego wykorzystania jego potencjału zasobów i przewag konkurencyjnych w celu zapewnienia wysokiego poziomu życia

107 Europejski Tydzień Mobilności [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://rosavtotransport.ru/ru/activities/european-mobility-week/>

108 Nowa trasa ekologiczna, przejazd rowerem i darmowy bilet - jak będzie wyglądał Europejski Tydzień Mobilności w Mińsku [Materiał elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-ekomarshrut-veloprobeg-i-besplatnyj-proezd-kakoj-budet-evropejskaja-nedelja-mobilnosti-v-minske-406811-2020/>

ludności, ochrony przyrody i pozytywnego wkładu regionów w konkurencyjność i bezpieczeństwo narodowe"¹⁰⁹. Jak widać, w ramach wdrażanego obecnie w naszym kraju drugiego etapu Narodowej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białorusi na okres do 2030 roku, białoruskie regiony już podejmują wiele konkretnych działań zmierzających do rozszerzenia samorządności lokalnej w rozwiązywaniu problemów społeczno-ekonomicznych, środowiskowych i ekologicznych, zmniejszenia subsydiowania i zapewnienia wysokiego poziomu życia ludności.

FOR AUTHOR USE ONLY

109 Zalessky, B. Punkt odniesienia - wielowektorowość. Część I / B. Zalessky. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2020. - - C. 24–25.

Białoruś: Czynniki rozwoju regionalnego napędzające inwestycje i eksport

W opracowywanym obecnie w Republice Białoruś pięcioletnim programie rozwoju i prognozie celów na najbliższe trzy lata wolne strefy ekonomiczne (WSE) zaliczono do najważniejszych segmentów, które powinny otrzymać nowe impulsy rozwojowe w perspektywie średnioterminowej, a liczba mieszkańców przekroczy 450 podmiotów gospodarczych na początku jesieni 2020 roku. O wysokim potencjale Wolnych Stref Ekonomicznych świadczy również fakt, że "obecnie wolne strefy ekonomiczne odpowiadają za prawie 17% wielkości produkcji przemysłowej, 20% bezpośrednich inwestycji zagranicznych i 20% eksportu kraju"¹¹⁰. A istnieją wszelkie przesłanki, aby sądzić, że w obecnych trudnych warunkach rozwoju białoruskiej gospodarki właśnie strefy ekonomiczne mogą i powinny stać się głównym motorem inwestycyjnym, na bazie którego mógłby się rozwijać potencjał innowacyjny, przemysłowy i eksportowy terenów, na których są zlokalizowane. Tym bardziej, że "nasi sąsiedzi tworzą strefy o absolutnie odmiennych warunkach zachęt i funkcji"¹¹¹. Na Białorusi powinniśmy nadal aktywnie rozwijać strefy wolnego handlu nie tylko w zakresie poprawy ustawodawstwa, stosunków lądowych i rozwoju infrastruktury, ale także w zakresie sposobów zwiększenia napływu inwestycji i poprawy efektywności gospodarczej. Ponadto białoruskie strefy ekonomiczne zdobyły już doświadczenie w rozwiązywaniu tych problemów. Dość powiedzieć, że tylko w pierwszym półroczu 2020 roku liczba mieszkańców

110. Ponad 60 rezydentów zarejestrowanych w FEZ Białorusi w pierwszym półroczu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-60-rezidentov-zaregistrirovano-v-sez-belarusi-v-i-polugodii-405375-2020/>

111. Strefy wolnego handlu powinny stać się głównym motorem inwestycyjnym - Nikitina // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/sez-dolzheny-stat-osnovnym-investitsionnym-lokomotivom-nikitina-405379-2020/>

w białoruskich wolnych strefach ekonomicznych zwiększyła się o ponad 60 podmiotów gospodarczych. A w pierwszym kwartale tego samego roku inwestorzy zagraniczni zainwestowali w realną gospodarkę kraju prawie trzy miliardy dolarów. "Głównymi inwestorami na Białorusi były podmioty z Rosji (35,7% wszystkich napływających inwestycji), Cypru (15%) i Austrii (8,4%). Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wyniósł 2,1 mld USD, czyli 75,1% wszystkich napływających inwestycji zagranicznych"¹¹². Fakty te wyraźnie pokazują, że na Białorusi istnieje wiele przykładów udanego rozwiązania zadania inwestycyjnego, przyczyniającego się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju jako całości.

W szczególności wysokie tempo rozwoju w 2020 roku zademonstrowała strefa ekonomiczna "**Mińsk**", w której na początku września było 118 firm-rezydentów, w tym 69 z inwestycjami zagranicznymi, i która w pierwszym półroczu otrzymała z zagranicy ponad 118 mln dolarów. Jednocześnie "bepośrednie inwestycje zagraniczne na bazie netto w okresie styczeń-czerwiec wyniosły prawie 70 mln USD, czyli o 76% więcej w porównaniu z tym samym okresem ubiegłego roku. Głównymi inwestorami były Konfederacja Szwajcarska, Republika Cypryjska i Chińska Republika Ludowa"¹¹³.

Ten napływ inwestycji bardzo pozytywnie wpłynął na eksport rezydentów FEZ, który w pierwszej połowie 2020 roku zbliżył się do 560 mln USD. Większą część stanowiły wyroby i komponenty elektroniczne, sprzęt medyczny, wyroby kablów, konstrukcje metalowe, pojazdy samochodowe i elektryczne, wagony kolejowe i tramwajowe, części i

112 [W](https://www.belta.by/economics/view/inostrannye-investory-vlozhili-v-i-kvartale-v-ekonomiku-belarusi-28-mlrd-390601-2020/) pierwszym kwartale inwestorzy zagraniczni zainwestowali w białoruską gospodarkę 2,8 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/inostrannye-investory-vlozhili-v-i-kvartale-v-ekonomiku-belarusi-28-mlrd-390601-2020/>.

113 [W](https://www.belta.by/regions/view/svyshe-118-mln-investitsij-postupilo-v-i-polugodii-v-sez-minsk-iz-za-rubezha-406018-2020/) pierwszym półroczu do Mińskiej Strefy Ekonomicznej napłynęło z zagranicy ponad 118 mln dolarów inwestycji [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/svyshe-118-mln-investitsij-postupilo-v-i-polugodii-v-sez-minsk-iz-za-rubezha-406018-2020/>

wyposażenie do samochodów oraz wyposażenie elektryczne do samochodów osobowych. Można przypuszczać, że w najbliższej przyszłości asortyment eksportowy metropolitalnej wolnej strefy ekonomicznej będzie się tylko rozszerzał, ponieważ obecnie realizowanych jest tu szereg znaczących projektów inwestycyjnych. Są to m.in. produkcja zaworów regulacyjnych dla przemysłu petrochemicznego, innowacyjnych urządzeń high-tech i systemów filtracji powietrza, specjalnych farb do znakowania dróg, wyposażenia elektrycznego do samochodów osobowych i lokomotyw, opakowań papierowych oraz montaż konstrukcji i wyrobów z metali żelaznych i nieżelaznych. Każdy z tych projektów już teraz umożliwi tworzenie nowych miejsc pracy w FEZ. Dość powiedzieć, że w pierwszych sześciu miesiącach 2020 roku zatrudniono tu 482 osoby.

Fakty pokazują, że FEZ Mińsk nie zamierzał zwalniać tempa również w drugiej połowie 2020 roku. I tak w październiku zameldowano tu 14. mieszkańca w 2020 roku. (W całym 2019 roku było ich 17!). Jest to firma "BASISPRO-GROUP", która zamierza zrealizować projekt inwestycyjny "w zakresie produkcji aluminiowych ramek dystansowych do przezroczystych konstrukcji obudów".¹¹⁴których odbiorcami będą nie tylko białoruskie przedsiębiorstwa budowlane, ale również z sąsiednich krajów. Wszakże ogrodzenia wykonane przy użyciu ramy aluminiowej są obecnie powszechnie stosowane w konstrukcji nowoczesnych budynków. A w listopadzie 2020 roku w FEZ został zarejestrowany 15. rezydent tego roku - firma MKtrade, która specjalizuje się w produkcji wyrobów ze stali ocynkowanej z różnymi rodzajami powłok polimerowych. Jej przyjazd tutaj spowodowany jest faktem, że planuje otwarcie nowego zakładu produkcyjnego do produkcji elementów ogrodzeń i zadaszeń do budynków typu chałupniczego, w tym celu "zamierza rozszerzyć własne moce

114_Nowy mieszkaniec FEZ Mińsk wybuduje zakład do produkcji wyrobów aluminiowych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-rezident-sez-minsk-postroit-zavod-po-proizvodstvu-izdelij-iz-aljuminija-411877-2020/>

produkcyjne i zorganizować nowy warsztat na terenie zakładów produkcyjnych w Fanipolu¹¹⁵”.

Bardzo obiecująco wygląda również projekt inwestycyjny InCata, polegający na stworzeniu w stołecznej strefie ekonomicznej FEZ parku naukowo-technologicznego, świadczącego usługi dla start-upów technologicznych. Dla jego pomyślnej realizacji w pobliżu wsi Priwolnije w obwodzie mińskim powstaną budynki szybkich płatowców, w których "będzie się mieścić biuro projektowe, centrum badawczo-techniczne (B+R) oraz centrum prototypowe". Wydzielone zostaną biura dla konsultantów ds. produkcji, inwestorów i mentorów biznesowych¹¹⁶. Pozwoli to na urzeczywistnienie rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości w takich dziedzinach nauki i techniki jak nanotechnologia, mikroelektronika, technika lotnicza i kosmiczna, energoelektronika, robotyka w FEZ "Mińsk", co pomoże mieszkańcom tego parku naukowo-technologicznego z powodzeniem wejść na rynek międzynarodowy dzięki dodatkowym przewagom konkurencyjnym.

W zakresie współpracy inwestycyjnej Mińska Wolna Strefa Ekonomiczna może współpracować z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju. W czerwcu 2020 roku okazało się, że ta międzynarodowa instytucja finansowa zamierza przeznaczyć kredyt w wysokości prawie 15 mln euro "na budowę podstacji elektroenergetycznej Czerkasy w celu dostarczenia energii elektrycznej do Mińskiej Wolnej Strefy

115_Nowý mieszkaniec FEZ Mińsk będzie produkował materiały na dachy i elewacje [Zasób elektroniczny]. - - 20230. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-minsk-budet-proizvodit-krovelnye-i-fasadnye-materialy-415998-2020/>

116 Na terenie Mińskiej Strefy Ekonomicznej powstanie park naukowo-technologiczny, który będzie pomagał startupom [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/nauchno-tehnologicheskij-park-v-pomosch-startapam-postrojat-na-territorii-sez-minsk-411305-2020/>

Ekonomicznej"¹¹⁷. Oczekuje się, że pożyczka ta zostanie zaciągnięta w latach 2020-2022 na okres 15 lat.

Jeśli chodzi o **FEZ "Brześć"**, to w 2021 roku będzie on obchodził swoje 25-lecie. Dziś znajduje się na ponad dziesięciu tysiącach hektarów. W jego skład wchodzi działki, które znajdują się nie tylko w Brześciu i obwodzie brzeskim, ale również w takich miastach jak Baranowicze, Pińsk, Kobryń, Gantsevichi. W połowie lutego 2020 r. zarejestrowanych było tu ponad 70 rezydentów z dwóch tuzinów krajów, w tym 47 z kapitałem zagranicznym, w których pracuje już ponad 21 tys. osób. W 2019 r. strefa przyciągnęła 107 mln dolarów inwestycji, a eksport jej mieszkańców do 75 krajów osiągnął prawie 730 mln dolarów. Te pozytywne trendy były kontynuowane w 2020 r., w pierwszym kwartale którego strefa przyciągnęła bezpośrednie inwestycje zagraniczne na poziomie netto prawie 50 mln dolarów, czyli czterokrotnie więcej niż zakładano. Dynamika rozwoju stref ekonomicznych jest obecnie taka, że wszystkie wskaźniki efektywności na rok 2019 mogą zostać przekroczone w roku 2020. Przesłanki do tego były poważne. I tak, jeśli w 2018 r. w FEZ powstało 721 miejsc pracy w związku z otwarciem przez rezydentów nowych zakładów produkcyjnych, a w 2019 r. 890 miejsc pracy, to w 2020 r. planowano otworzyć ich co najmniej tysiąc. Przy takim potencjale rozwojowym przybywa tu pięciu nowych rezydentów z kapitałem polskim i niemieckim, których działalność koncentruje się na przemyśle lekkim, drzewnym, kosmetycznym, produkcji wyrobów metalowych, zespołów i podzespołów dla przemysłu motoryzacyjnego.

Należy zaznaczyć, że pod koniec kwietnia 2020 roku do strefy ekonomicznej "Brześć" zostały dodane dwie kolejne działki o łącznej

117 Białoruś chce pozyskać 14,11 mln euro z EBOiR na budowę stacji elektroenergetycznej dla FEZ Mińsk [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-hochet-privlech-ot-ebrr-1411-mln-evro-na-stroitelstvo-podstantsii-dlja-sez-minsk-394602-2020/>

powierzchni ponad stu hektarów, znajdujące się w Iwacewiczach i obwodzie Iwacewicze, przeznaczone dla projektów inwestycyjnych z udziałem kapitału zagranicznego. Już w czerwcu 2020 roku zarejestrowano tu nowego rezydenta FEZ - firmę Polipol Mebel Bel LLC, która jest częścią znanego na europejskim rynku holdingu Polipol Produktions Verwalfund GmbH, od 30 lat produkującego meble tapicerowane. Posiada dziesięć fabryk zatrudniających ponad siedem tysięcy osób zlokalizowanych nie tylko w Niemczech, ale również w innych krajach europejskich. Nowy rezydent planuje wybudować na terenie przemysłowym w Iwacewiczach warsztat do produkcji mebli tapicerowanych oraz szereg innych powiązanych obiektów. "Realizacja projektu przewidziana jest na sześć lat. W tym okresie firma zainwestuje w produkcję mebli ponad 25 mln euro, tworząc ponad 1 tys. miejsc pracy. Jednocześnie 90% produkcji będzie przeznaczona na eksport"¹¹⁸. Ważny szczegół: LLC "Mebel Mebel Bel" jest siódmą spółką w FEZ z kapitałem niemieckim. I w ogóle przedsiębiorcy z Niemiec zajmują tu pierwsze miejsce pod względem inwestycji, gdyż ich udział wynosi ponad jedną trzecią całego portfela inwestycyjnego FEZ.

Z ciekawymi projektami przyjeżdżają tu także inni nowi mieszkańcy. Na przykład, Savantdrev LLC, spółka z białoruskim kapitałem, zarejestrowana jako rezydent FEZ w maju 2020 roku, planuje zainwestować pół miliona euro w produkcję tarcicy - desek, belek i różnych konstrukcji budowlanych. Krasnogwardyjskiej w Brześciu ma produkować pellet paliwowy lub pellet z odpadów drzewnych, które są bardzo popularne w krajach Unii Europejskiej. Dlatego "Savantdrev" oczekuje, że do 85% swojej

118 Nowy rezydent FEZ Brześć zamierza zainwestować ponad 25 mln EUR w produkcję mebli [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezydent-sez-brest-na-meren-investirovat-v-proizvodstvo-mebeli-bolee-25-mln-evro-394124-2020/>.

produkcji będzie dostarczać na rynki zagraniczne¹¹⁹. Pełny cykl produkcyjny rozpocznie się tutaj w 2021 roku. W nowym przedsiębiorstwie zostanie utworzonych co najmniej 15 miejsc pracy.

W tym samym maju 2020 r. strefa wolnego handlu zarejestrowała spółkę Lady-x LLC, która planuje ulokować swoje zakłady produkcyjne w niewykorzystywanych pomieszczeniach Baranavičiai Automobile Line Plant. Białoruska firma planuje "zainwestować w projekt produkcji odzieży kolekcjonerskiej około 2 milionów euro". <...> Po osiągnięciu planowanych mocy produkcyjnych w 2024 roku, firma zatrudni 260 osób. Ponadto, wcześniej zarejestrowani rezydenci powinni rozpocząć działalność w FEZ. W szczególności, "BTV-Agro" LLC zbudował pierwszy kompleks do uprawy grzybów dla "Bonshe" LLC, która zajmuje się produkcją grzybów. Powstaną tam również miejsca pracy. Opracowywana jest kwestia zorganizowania produkcji drutów samochodowych i kamperów na terenie FEZ"¹²⁰.

Włoska dzielnica przemysłowa, której infrastruktura ma zostać ukończona w najbliższej przyszłości, ma również przyczynić się do rozwiązania zadań stojących przed strefą ekonomiczną. Tam, w strefie przemysłowej "Lotnisko", wybudowano już stację transformatorową o mocy 5 MW oraz przepompownię ścieków. Oprócz tego układane są ulice i drogi, sieć wodociągowa i kanalizacja deszczowa. W 2021 roku obiekt powinien zostać oddany do użytku. Ponieważ duża część terytorium została już wyposażona w niezbędną infrastrukturę techniczną, w tym w sieć energetyczną, gazową, wodociągową, kanalizacyjną i telefoniczną,

119 Nowy mieszkaniec brzeskiego FEZ będzie zajmował się obróbką drewna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-rezident-sez-brest-zajmetsja-derevoobrabotkoj-392514-2020/>

120 W FEZ "Brześć" planuje się stworzyć 1 tys. miejsc pracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/v-sez-brest-planirujut-sozdat-1-tys-rabochih-mest-380116-2020/>

"umożliwiło to podmiotom gospodarczym z FEZ ulokowanie tu 10 przedsiębiorstw. Dwa kolejne są w budowie"¹²¹.

Przypomnijmy, że idea stworzenia takiej dzielnicy w strefie przemysłowej "Port lotniczy" pojawiła się już około dziesięciu lat temu, kiedy w czerwcu 2011 roku w Trieście przyjęto Memorandum o porozumieniu w sprawie rozwoju dzielnicy przemysłowej w obwodzie brzeskim, które przewidywało "stworzenie najbardziej korzystnych warunków dla przyciągnięcia włoskich inwestorów i realizacji ich projektów na Białorusi"¹²². Dziś nie tylko Włosi, ale każdy inwestor chcący założyć i rozwijać tu biznes, może przyjechać na teren powiatu, korzystając z dobrodziejstw wolnego obszaru ekonomicznego. Dlatego działają tu już dwie firmy z inwestycjami z Niemiec, a także firmy z kapitałem izraelskim, brytyjskim, polskim i rosyjskim. "W 2018 roku na terenie "Aeroportu" został uruchomiony nowy zakład produkcyjny włosko-białoruskiego przedsiębiorstwa Frieza Industry do produkcji energooszczędnych elementów do komercyjnych urządzeń chłodniczych. Obecnie spółka joint venture ma jeden z najwyższych wskaźników wzrostu eksportu wśród przedsiębiorstw FEZ". Wszystkie te przykłady, niewątpliwie, napawają optymizmem przy ocenie perspektyw rozwoju strefy ekonomicznej "Brześć".¹²³

Mieszkańcy **Grodnoinvest FEZ** przyciągnęli rekordową ilość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wysokości 59,8 mln dolarów netto w ciągu pierwszych trzech miesięcy 2020 roku z ogólnej sumy 157

121. FEZ Brześć kończy rozwój włoskiej dzielnicy przemysłowej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/sez-brest-zavershaet-obustroystvo-italjanskogo-promyshlennogo-okruga-418092-2020/>

122. Zaleski, B. Białoruś - Europa: potencjał partnerstwa. Polityka wielowektorowości w kontekście wyzwań globalnych / B. Zaleski. - Wydawnictwo Akademickie LAP LAMBERT, 2016. - - C. 43.

123. FEZ Brześć w bieżącym roku kończy tworzenie infrastruktury we włoskiej dzielnicy przemysłowej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/special/regions/view/sez-brest-zavershaet-v-etom-godu-sozdanie-infrastruktury-v-italjanskom-promyshlennom-okruga-380751-2020/>

mln dolarów otrzymanego kapitału zagranicznego. "Głównymi krajami inwestującymi były Rosja (ponad 45 mln dolarów), Austria (39 mln dolarów) i Holandia (34 mln dolarów). Inwestycje pochodziły z 15 krajów, w tym ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii¹²⁴. Ogółem w ciągu 18 lat swojego istnienia strefa ekonomiczna "Grodnoinvest" przyciągnęła do gospodarki obwodu grodzieńskiego ponad 900 mln USD inwestycji zagranicznych z 40 krajów, w tym z Japonii, Cypru, Turcji, Kanady i Polski.

Rosnąca atrakcyjność inwestycyjna tego miejsca produkcji nie mogła oczywiście pojawić się znikąd. Wynika to w dużej mierze z dbałości administracji FEZ o rozwój infrastruktury strefy ekonomicznej. Dość wymowna jest następująca statystyka: od 2015 roku w infrastrukturę terenów przemysłowych Grodna i obwodu grodzieńskiego, Lidy i Smorgonia w celu poprawy atrakcyjności inwestycyjnej tych terenów z Funduszu Rozwoju FEZ zainwestowano około dziewięciu milionów białoruskich rubli. Na przykład na terenie FEZ w pobliżu Grodna w rejonie Nowej Goszczy wybudowano stację transformatorową, która dostarczyła energię elektryczną dla nowo powstałych zakładów przemysłowych, a także stworzyła niezbędną rezerwę dla potencjalnych inwestorów. W Lidzie na terenie zakładu przemysłowego w dzielnicy "Severny" ułożono sieci wodociągowe, kanalizacyjne, komunikacyjne i elektryczne.

W Smorgoniu w 2019 r. na koszt tego samego Funduszu Rozwoju FEZ rozpoczęto realizację dużego projektu przebudowy Alei Przemysłowej, która łączy miasto z terenem przemysłowym FEZ, gdzie znajdują się tacy rezydenci jak Grupa Kronospan, Zakłady Kruszywa Smorgon, Europlastic Invest i Shinaka Mebel Bel. W wyniku realizacji projektu powstanie 4-pasmowa droga samochodowa z pawilonami

¹²⁴Mieszkańcy FEZ Grodnoinvest przyciągnęli rekordową ilość BIZ netto w I kwartale [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-i-kvartale-privlekli-rekordnyj-objem-pii-na-chistoj-osnove-389251-2020/>

przystankowymi i małymi formami architektonicznymi, iluminacją zewnętrzną, siecią energetyczną i wodociągową, kanalizacją deszczową oraz zewnętrznymi układami komunikacyjnymi. Wszystko to jest robione wyłącznie w celu: "Nowa infrastruktura uczyni teren bardziej atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów i uczestników Klastra Meblowego w FEZ Grodnoinvest"¹²⁵.

W tym miejscu należy wyjaśnić, że obecnie "w obwodzie grodzieńskim powstał efektywny klaster meblowy, który obejmuje ponad 20 przedsiębiorstw produkujących opakowania z drewna, płyty drewniane, meble i wiele innych"¹²⁶. Należy zauważyć, że około połowa wszystkich inwestycji w FEZ dotyczy przemysłu drzewnego. Czy więc powinien nas dziwić fakt, że również w 2019 roku mieszkańcy FEZ Grodnoinvest przyciągnęli inwestycje o wartości 436 mln dolarów, co stanowiło jedną czwartą liczby dla wszystkich FEZ na Białorusi. W rezultacie ten jeden z najmłodszych białoruskich stref ekonomicznych stał się liderem pod względem liczby przyciągniętych inwestycji od inwestorów zagranicznych.

W listopadzie 2020 r. działało tu już 75 firm z kapitałem z 40 krajów. Jednocześnie w 2020 r. pojawiło się wielu nowych mieszkańców FEZ. Należą do nich irlandzka firma Skywatt z projektem budowy elektrowni fotowoltaicznej, białoruska firma ZOV-MARKET z projektem stworzenia zakładu przetwórstwa drewna oraz białorusko-rosyjska firma EUEcoPack z aktualnym projektem stworzenia produkcji opakowań papierowych. Jeszcze jedna firma, IBA Investment, realizuje projekt jako rezydent specjalnego parku turystyczno-rekreacyjnego "Avgustovsky

125 FEZ Grodnoinvest w ciągu pięciu lat zainwestował w rozwój infrastruktury około 9 mln Br [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: [https://www.belta.by/regions/view/sez-grodnoinvest-za-pjat-let-investirovala-v-razvitie-infrastruktury-okolo-br9-mln-387801-2020/](https://www.belta.by/regions/view/sez-grodnoinvest-za-pjat-let-inwestirovala-v-razvitie-infrastruktury-okolo-br9-mln-387801-2020/)

126 Mieszkańcy FEZ Grodnoinvest przyciągnęli 436 mln dolarów inwestycji w 2019 roku [Electronic resource]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-2019-godu-privlekli-436-mln-investitsij-385388-2020/>

channel"¹²⁷energię. Jego realizacja umożliwi m.in. "nawiązanie współpracy z koncernami międzynarodowymi, które mają wymagania dotyczące wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych"¹²⁸.

W połowie grudnia 2020 r. HSBelakon LLC, spółka zależna austriackiej grupy HS Timber Group, która jest jednym z wiodących europejskich przedsiębiorstw w dziedzinie obróbki drewna, położyła pierwszy kamień na terenie №12 Grodnoinvest FEZ w powiecie Svisloch. Zakończenie budowy planowane jest na 2022 rok. "Kwota inwestycji wyniesie ok. 84 mln dolarów. Planuje się tu przerób do 500 tys. metrów sześciennych drewna iglastego rocznie. Główny nacisk zostanie położony na produkcję zero-odpadową i tworzenie pelletu."¹²⁹ Ponadto zapewni on miejsca pracy dla około 230 osób, co nie jest bez znaczenia dla takiego obszaru jak Svisloch.

Pojawienie się nowych mieszkańców w Grodzieńskim Obszarze Funkcjonalnym jest w dużej mierze podyktowane oczywistymi zaletami tego białoruskiego regionu, wśród których wyróżnia się "dostępność zarówno szerokiego, jak i wąskiego toru kolejowego". Dzięki temu firmy logistyczne mogą szybko i sprawnie realizować dostawy towarów z Azji do Europy i z powrotem"¹³⁰. Dlatego latem 2020 roku administracja strefy wolnego handlu zaproponowała potencjalnym inwestorom udział w tworzeniu multimodalnego centrum logistycznego na granicy białorusko-

127_Od początku roku mieszkańcy SMEZ "Grodnoinvest" zapłacili ponad 157 mln Br w podatkach [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/s-nachalagoda-rezidenty-sez-grodnoinvest-uplatili-bolee-br157-mln-nalogov-415012-2020/>.

128_Mieszkaniec FEZ Grodnoinvest stworzy sieć stacji fotowoltaicznych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezident-sez-grodnoinvest-sozdast-set-fotoelektricheskikh-stantsij-410108-2020/>.

129_Austriacki inwestor zbuduje zakład obróbki drewna w powiecie Svisloch [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/avstrijskij-investor-postroit-derevoobrabatvujushee-predpriятие-v-svislochskom-rajone-420771-2020/>.

130_Inwestor z Niemiec rozważa możliwość budowy terminalu kontenerowego w pobliżu Grodna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/investor-iz-germanii-rassmatrivayet-vozmozhnost-stroitelstva-pod-grodno-kontejnernogo-terminala-417507-2020/>.

polskiej, gdzie można by obsługiwać dziesięć par pociągów dziennie. Mówimy tu o realizacji podprojektów infrastrukturalnych - budowie drogi, torów dojazdowych i ekspozycji, sieci inżynieryjnych. Miejmy nadzieję, że ta propozycja znajdzie oddźwięk wśród zainteresowanych przedsiębiorców. Zwłaszcza, że "od 2018 roku pięć firm z inwestycjami z Białorusi, Holandii, Zjednoczonych Emiratów Arabskich i Chin stało się rezydentami FEZ Grodnoinvest w sektorze logistycznym"¹³¹ .

W 2020 roku działalność rezydentów FEZ nadal charakteryzowała się aktywną polityką inwestycyjną. Przez 10 miesięcy bieżącego roku zainwestowały w środki trwałe prawie sto pięćdziesiąt milionów rubli białoruskich, z czego większość - ponad 60 procent - przeznaczyły na zakup maszyn i urządzeń technologicznych. Tendencja ta jest szczególnie widoczna w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na terenach przemysłowych Wolnej Strefy Ekonomicznej w obwodzie smorgońskim, gdzie zainwestowano ponad 90 milionów rubli białoruskich i gdzie z powodzeniem działają firmy z kapitałem zagranicznym, takie jak Kronospan, Sznaka, Sodrugestwo. Dla przypomnienia, strefa przemysłowa FEZ Grodnoinvest w dzielnicy Smorgon została utworzona w 2015 roku. Obecnie składa się on z trzech sektorów. "W ciągu zaledwie kilku lat pojawiło się tu ośmiu nowych mieszkańców z inwestycjami z Holandii, Polski, Turcji i Cypru. <...> Mieszkańcy FEZ zainwestowali 425 mln dolarów w tworzenie wspólnych zakładów produkcyjnych". Dzięki temu obecnie mieszkańcy strefy stanowią ponad 90% przemysłu w regionie Smorgonia, który zatrudnia ponad dwa tysiące osób, a wielkość eksportu wynosi prawie 500 mln dolarów. Jeśli chodzi o mieszkańców stref ekonomicznych w Grodnie i obwodzie grodzieńskim, to w okresie styczeń-

131_Inwestorom oferuje się projekt multimodalnego centrum logistycznego na granicy białorusko-polskiej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/investoram-predlagajut-proekt-multimodalnogo-tsentra-logistiki-na-belorusko-polskoj-granitse-396558-2020/>

listopad 2020 roku zainwestowali oni w środki trwałe 30 mln Br. W tym samym czasie "firmy Bigan, ZOV, Makey, Gronitex i Belagrofert aktywnie modernizują i rozbudowują swoje zakłady produkcyjne¹³².

Aktywna polityka inwestycyjna mieszkańców FEZ "Grodnoinvest" pozwala im z powodzeniem zająć się eksportem swoich produktów. W pierwszych 10 miesiącach 2020 r. dostarczyły do 55 krajów towary o wartości blisko 778 mln USD. W tym samym czasie eksport do samych Stanów Zjednoczonych wzrósł trzykrotnie. Ponadto "wielokrotnie wzrosła podaż produktów rezydentów FEZ do Kanady (4,7 razy), Holandii (2,4 razy), Zjednoczonych Emiratów Arabskich (2,3 razy), Estonii (1,9 razy), Turcji (1,5 razy), a także Szwajcarii i Afganistanu¹³³. Rosja, Polska i Ukraina pozostają jednak głównymi kierunkami eksportu. Dwie trzecie wszystkich dostaw do innych krajów z FEZ stanowią produkty spożywcze i rolne, meble i produkty przetwórstwa drewna.

Wszystkie te fakty po raz kolejny potwierdzają tezę, że wolne strefy ekonomiczne w Republice Białoruś stają się instrumentem rozwoju gospodarczego, którego potencjał dopiero zaczyna być naprawdę realizowany i może przynieść jeszcze większe rezultaty z korzyścią dla całego kraju.

132 Mieszkańcy FEZ "Grodnoinvest" zainwestowali w kapitał trwałe 144 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-vlozhili-br144-mln-investitsij-v-osnovnoj-kapital-417225-2020/>

133 Potroił się eksport rezydentów FEZ Grodnoinvest do USA w okresie styczeń-wrzesień [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/eksport-rezidentov-sez-grodnoinvest-v-ssha-za-janvar-sentjabr-vozros-v-tri-raza-416050-2020/>

Park Przemysłowy Wielki Kamień: dążyć do innowacji

Wektor naukowo-innowacyjny zajmuje ważne miejsce wśród głównych obszarów opartego na zaufaniu wszechstronnego partnerstwa strategicznego i wzajemnie korzystnej współpracy między Republiką Białorusi i Chińską Republiką Ludową. W tym segmencie współpracy dwustronnej można wyróżnić trzy priorytetowe elementy. "Pierwszy z nich dotyczy sfery badań naukowych, gdzie strony są zaangażowane w realizację dużych wspólnych projektów. Drugi dotyczy działań innowacyjnych, gdzie tworzy się i rozwija sieć wspólnych ośrodków innowacji i laboratoriów badawczych. Trzeci dotyczy edukacji, gdzie specjaliści, nauczyciele i studenci odbywają wzajemne szkolenia i staże"¹³⁴. Nacisk na innowacje jest dziś szczególnie odczuwalny w rozwoju Chińsko-Białoruskiego Parku Przemysłowego- "Wielki Kamień", który pozwala stworzyć tu konkurencyjną produkcję, zrównoważoną infrastrukturę inżynierską i transportową, prowadzić budownictwo cyfrowe w celu przekształcenia parku w "inteligentne miasto". Jednocześnie w 2020 r. tempo postępu innowacyjnego znacznie się zwiększyło. Oto tylko kilka przykładów, które potwierdzają tę obserwację.

W maju 2020 r. w miejscu przyszłej budowy Strefy Współpracy i Rozwoju Naukowo-Technologicznego, czyli projektu Fakel, został położony pierwszy kamień przez chińską korporację Sinomach. Dla przypomnienia, w czerwcu 2014 r. rząd białoruski podpisał z tą korporacją umowę o partnerstwie strategicznym, na podstawie której na Białorusi realizowane są obecnie projekty inwestycyjne na dużą skalę. Jeśli chodzi o projekt Fakel, strefa ta będzie "miała na celu stworzenie warunków do

134 Zalessky, B. Wektor partnerstwa - Chiny. Zbiór artykułów / B. Zalesskii. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2019. - - C. 115-116.

przyciągania chińskich i europejskich technologii, ich wdrażania i testowania w parku oraz dalszego eksportu do Europy i Chin¹³⁵¹³⁶. W projekcie wezmą udział nie tylko instytuty badawcze i przedsiębiorstwa Sinomach Corporation, ale także przedsiębiorstwa chińskiego Technoparku Zhongguancun oraz struktury Narodowej Akademii Nauk Białorusi.

Wspomnienie w tym kontekście o Technoparku Zhongguancun wskazuje na bardzo poważne podejście strony chińskiej do projektu pochodni w Wielkim Kamieniu. Faktem jest, że ten park technologiczny, założony w 1988 roku w północno-zachodniej części Pekinu, uważany jest za chiński odpowiednik Doliny Krzemowej, jest pierwszym w Chinach, jednym z największych w stolicy i składa się z 16 stref naukowych. To właśnie tutaj "pojawił się w jednym czasie pierwszy chiński cylinder próżniowy, pierwszy komputer, pierwszy komutator, itd. Powstało tu ponad 5 tysięcy produktów, które wypełniły pustkę w historii chińskiej high-tech"¹³⁷. Skupiają się tu biura badawczo-rozwojowe wielu międzynarodowych koncernów. W Chinach oczekuje się, że park "zrealizuje ambitną strategię Made in China 2025, która uczyni kraj niezależnym technologicznie i wysunie go na czoło w wielu dziedzinach". Rząd chiński wyda na realizację programu około 300 miliardów dolarów"¹³⁸. Mówiąc o tym parku technologicznym, nie sposób nie przytoczyć następującej liczby: od stycznia do listopada 2019 r. zanotował on wzrost przychodów o prawie 14 proc. W tym samym czasie "przychody

135 O rozwoju strefy współpracy i rozwoju SINOMACH S&T w Parku Wielkiego Kamienia [Zasób elektroniczny]. - - - - 2020. - - - - URL: <http://chinamfa.gov.by/ru/embassy/news/cf39e9ad1f75824a.html>

136 Park Sinomacha "Pochodnia" powstanie w "Wielkim Kamieniu" [Zasób elektroniczny]. - - - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-velikom-kamne-postrojat-park-sinomach-fakel-390613-2020/>

137 Wei, V. Silicon Valley of China / W. Wei // Modele, Systemy, Sieci w Ekonomii, Technologii, Naturze i Społeczeństwie. - - 2013. - - C. 19.

138 Krasilnikova, Y. Pekin uruchamia program przyciągania zagranicznych specjalistów IT / Y. Krasilnikova // [Zasób elektroniczny]. - - - - 2018. - - - - URL: https://hightechfm/2018/02/28/beijing_lures_talant

wiodących przedsiębiorstw high-tech w parku technologicznym osiągnęły 5,43 bilionów juanów (około 779 miliardów dolarów) w tym okresie" ¹³⁹.

Wracając do spraw innowacyjnych w Wielkim Kamieniu, należy zaznaczyć, że w maju 2020 roku miało tu miejsce kolejne przełomowe wydarzenie, które pokazało, że jednym z obiecujących aspektów rozwoju chińsko-białoruskiego parku przemysłowego jest cyfryzacja. Po raz pierwszy przetestowano tu bezzałogowy autobus z napędem elektrycznym, oparty na technologii opracowanej przez singapurskich naukowców. "Maksymalna prędkość, jaką może osiągnąć prototyp, to 40 km/h. <...> Ma zasięg około 180 km. Pełne naładowanie zajmie nie więcej niż 4 godziny" ¹⁴⁰. Planowane jest dopracowanie technologii nowatorskiej operacji na terenie Wielkiego Kamienia, po czym, jak się wydaje, w niedalekiej przyszłości możliwa będzie komercyjna eksploatacja tego bezzałogowego środka transportu.

Również w maju 2020 roku Chińsko-Białoruski Park Przemysłowy zarejestrował nowego rezydenta, Crownhomes Scientific and Technical Company for Wood Structures LLC, który stworzy w Wielkim Kamieniu "centrum linii produkcyjnych dla przemysłu obróbki drewna w oparciu o zasady Przemysłu 4.0"¹⁴¹. Ten oparty na innowacyjnej technologii zakład produkcyjny ma zostać oddany do użytku w 2022 roku.

Ponadto, w 2020 roku, Chińsko-Białoruski Park Przemysłowy Wielki Kamień, pomimo alarmującej sytuacji epidemiologicznej, nadal

139 W pierwszych 11 miesiącach 2019 r. pekiński Technopark Zhongguancun zanotował 13,8-procentowy wzrost przychodów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://russian.news.cn/2020-01/07/c_138685700.htm?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.by%2Fnews

140 Pierwszy bezzałogowy autobus elektryczny został przetestowany w Wielkim Kamieniu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/pervyj-bespilotnyj-ekstrobus-protestirovali-v-velikom-kamne-390612-2020>

141 Nowy mieszkaniec Wielkiego Kamienia będzie produkował wyroby do obróbki drewna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-velikogo-kamnja-budet-vypuskat-produktsiju-dlja-derevoobrabotki-390684-2020>

wykazywał dość wysokie tempo rozwoju, pozostając przełomowym projektem chińskiej inicjatywy "Jeden Pas, Jedna Droga" w Europie Wschodniej. Dość powiedzieć, że "na koniec października wśród jego rezydentów było 66 firm z 14 krajów, a kwota uzgodnionych inwestycji wynosiła ok. 1,2 mld dolarów¹⁴². Również ten fakt przemawia za tym, że w pierwszych dziewięciu miesiącach 2020 roku przychody mieszkańców parku przemysłowego wzrosły prawie trzyipółkrotnie w porównaniu z tym samym okresem 2019 roku. "W tym samym czasie wpływy ze sprzedaży towarów, produktów, prac i usług poza granicami Białorusi wyniosły 36,8 mln Br (8,7-krotny wzrost) ¹⁴³liczba pracowników zatrudnionych w Wielkim Kamieniu zbliżyła się do tysiąca - 970 osób. I najwyraźniej park przemysłowy nie zamierza na tym poprzestać, o czym świadczą liczne fakty z drugiej połowy 2020 roku, pokazujące, że ta specjalna strefa ekonomiczna aktywnie poszukuje nowych dróg rozwoju w wielu dziedzinach, w tym optymalizacji logistyki i wprowadzania innowacji.

Tak więc, we wrześniu 2020 roku, Eurasian Railway Gateway CJSC została zarejestrowana jako rezydent Wielkiego Kamienia, firma, która "będzie realizować projekt inwestycyjny w celu budowy bimodalnego terminalu kolejowego w parku" ¹⁴⁴. Lista uczestników tego projektu, którego budowa rozpocznie się w 2021 roku, jest bardzo pokazna. Są to największy na świecie międzykontynentalny port Duisburger Hafen AG z Niemiec, wiodący operator sieci transportu intermodalnego w Europie

142 Xiaoyun, S. Chiny sprzeciwiają się zewnętrznej ingerencji w wewnętrzne sprawy Białorusi / S. Xiaoyun // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/interview/view/kitaj-vystupaet-protiv-vmeshatelstva-izvne-vo-vnutrennie-dela-belarusi-7572/>

143 Dochody mieszkańców Wielkiego Kamienia w okresie styczeń - wrzesień wzrosły 3,4-krotnie do 126,2 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/vyruchka-rezidentov-velikogo-kamnja-v-janvare-sentjabre-vyrosla-v-34-raza-do-br1262-mln-416031-2020/>

144 Nowy mieszkaniec Kamienia Wielkiego wybuduje terminal kolejowy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-velikogo-kamnja-postroit-zhd-terminal-407959-2020/>

Hupak Intermodal SA ze Szwajcarii, Brzeski Oddział Kolei Białoruskich RUE oraz China Merchants CHANNEL Commercial and Logistics Company, rezydent parku. Oczekuje się, że gdy terminal osiągnie swoją projektową wydajność, wprowadzi mieszkańców Wielkiego Kamienia na nowy jakościowo poziom realizacji ich możliwości logistycznych.

Mówiąc o innowacyjnych perspektywach rozwoju parku przemysłowego, należy przypomnieć, że po raz kolejny we wrześniu 2020 roku nowym rezydentem Wielkiego Kamienia zostało Chińsko-Białoruskie Centrum Innowacji Technologii Przemysłowych, stworzone przez Narodową Akademię Nauk Białorusi, Akademię Nauk Prowincji Guangdong oraz Foshan Research Institute of Industrial Technologies. Założyciele centrum widzą w nim platformę do "wdrażania osiągnięć naukowych i technologicznych pomiędzy dwoma krajami". Zadaniem tej platformy jest rozwijanie pomysłów naukowych i doprowadzenie do ich przemysłowego wdrożenia¹⁴⁵. Rozpoczęte tu dziś badania i rozwój w takich dziedzinach jak nowe materiały, nowoczesne technologie przemysłowe, cyfryzacja produkcji, bio- i eko-technologie mają za dwa-trzy lata przerodzić się w konkretne technologie i produkcje. Oprócz pełnienia roli punktu łączącego współpracę naukową i technologiczną pomiędzy instytutami Akademii Nauk prowincji Guangdong i Narodowej Akademii Nauk Białorusi, centrum będzie świadczyć usługi doradztwa biznesowego i inne usługi wspierające dla wybranych inkubowanych przedsiębiorstw, w tym doradztwo w zakresie biznesplanów i szkolenia. Planowane jest utworzenie specjalnego funduszu Inicjatywy Pasa i Drogi o wartości 1,5 mln dolarów, który "zapewni komercjalizację wyników prac badawczo-

145_W Wielkim Kamieniu pojawiło się chińsko-białoruskie centrum innowacji technologii przemysłowych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/kitajsko-belorusskij-innovatsionnyj-tsentr-promyshlennyh-tehnologij-pojavilsja-v-velikom-kamne-408221-2020/>

rozwojowych Centrum Technologii Przemysłowych".¹⁴⁶Fundusz ten będzie wykorzystywany do wspierania komercjalizacji wybranych projektów badawczych i inkubowanych przedsiębiorstw.

Jeszcze jedno centrum innowacji - komercjalizacji osiągnięć naukowo-technicznych - planowano otworzyć w miejscowości Velikiy Kamen do końca 2020 roku. Właśnie w tym duchu kwestia ta była omawiana we wrześniu 2020 roku na posiedzeniu białoruskiej części komisji ds. współpracy naukowo-technicznej białorusko-chińskiego komitetu współpracy międzyrządowej, gdzie rozpatrywano realizację programu współpracy naukowo-technicznej Białorusi i Chin na lata 2019-2020. Centrum to powinno stać się kompleksową platformą pielęgnowania startupów.

Wreszcie, w listopadzie 2020 roku, miało miejsce kolejne wydarzenie, które może poważnie przyczynić się do wdrożenia innowacji w tej specjalnej strefie ekonomicznej. Mówimy o porozumieniu podpisanym przez Krajowe Centrum Własności Intelektualnej i administrację Chińsko-Białoruskiego Parku Przemysłowego "Wielki Kamień" w sprawie utworzenia na terenie parku Centrum Wspierania Technologii i Innowacji. Nowy obiekt ma "ułatwić badaczom poszukiwanie informacji o istniejących osiągnięciach naukowych, a także zintensyfikować pracę naukową młodych naukowców i organizacji startupowych¹⁴⁷". W szczególności, w tym centrum wszyscy pracownicy rezydentów parku uzyskają bezpłatny dostęp do patentowych i niepatentowych baz danych Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. W związku z tym istnieją tu duże możliwości dla innowacji.

146 Centrum innowacji w "Wielkim Kamieniu" ma zostać otwarte do końca roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/innovatsionnyj-tsentr-v-velikom-kamne-planirujut-otkryt-do-kontsa-goda-408059-2020/>

147 Ośrodek Wspierania Technologii i Innowacji utworzony w Kamieniu Wielkim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/tsentr-podderzhki-tehnologij-i-innovatsij-sozdali-v-velikom-kamne-415194-2020/>

Warto zaznaczyć, że Great Stone stara się dziś również korzystać z doświadczeń innych innowacyjnych struktur działających w różnych częściach świata. Dowodem na to jest fakt, że Chińsko-Białoruski Park Przemysłowy dołączył do Innovation Alliance of Special Economic Free Trade Zones, utworzonego jesienią 2020 roku w Shenzhen w Chinach. Inicjatywa, której uczestnikami jest również 47 okręgów i regionów innowacyjnego sojuszu stref wolnego handlu Chińskiej Republiki Ludowej, ma na celu "aktywne reagowanie na globalne i regionalne plany, takie jak agenda zrównoważonego rozwoju ONZ 2030, inicjatywa "Pas i Droga", plan inwestycyjny UE, agenda Afryka 2063"¹⁴⁸. W skład nowego sojuszu, oprócz Great Stone, wchodzi wielu innych zagranicznych uczestników, których współdziałanie może w przyszłości przynieść ciekawe rezultaty, gdyż każdy z nich jest innowacyjną platformą z własnym, unikalnym doświadczeniem w kreatywnym działaniu. Należą do nich Lekki Free Trade Zone w Nigerii, Sihanoukville Special Economic Zone w Kambodży, Djibouti International Free Trade Zone w Afryce Wschodniej, Hambantota Industrial Park w Sri Lance, Ethiopia Eastern Industrial Park, Thailand-China Industrial Park w Rayong, Suez Canal Economic Zone. Przyjrzyjmy się im bliżej.

Na przykład **Wolna Strefa Handlu Lekki**, położona w nigeryjskim stanie Lagos, jest jedną z najbardziej obiecujących w tym afrykańskim kraju. Jego projekt to wszechstronny kompleks "podzielony na oddzielne sektory dla ropy i gazu, produkcji przemysłowej, finansów i handlu, turystyki, rekreacji i prywatnego budownictwa mieszkaniowego"¹⁴⁹. Strefa FTZ obejmuje pięć kilometrów linii brzegowej. Port Apapa, największy w

148 "Wielki Kamień" wszedł do innowacyjnego sojuszu specjalnych stref ekonomicznych wolnego handlu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/velikij-kamen-voshel-v-innovatsionny-aljans-osobyh-ekonomicheskikh-zon-svobodnoj-torgovli-405052-2020/>.

149 Rendeavour rozszerza projekt rozwoju strefy wolnego handlu Lekki [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: <https://www.prnewswire.com/ru/press-releases/ru-584836431.html>

Afryce Zachodniej, jest oddalony o pół setki kilometrów, a międzynarodowe lotnisko Murtala Mohammad o 70 kilometrów.

Specjalna Strefa Ekonomiczna Sihanoukville jest zagranicznym obszarem współpracy gospodarczej i handlowej w Kambodży, który został utworzony przez chińskie firmy wraz z Cambodia International Investment and Development Group w celu promowania korzystnego środowiska rynkowego, gdzie główne centrum przemysłowe zostało zbudowane w 2010 r. oprócz portu. Do początku 2019 r. zarejestrowano tu "153 przedsiębiorstwa z Chin, Europy, Ameryki, Azji Południowo-Wschodniej oraz innych krajów i regionów. Wśród nich 139 przedsiębiorstw przemysłowych, głównie zajmujących się takimi branżami jak przemysł tekstylny i odzieżowy, produkcja walizek, toreb i innych wyrobów skórzanych, maszyn i mechanizmów, elektronika, obróbka drewna"¹⁵⁰. W ciągu pięciu lat udało im się stworzyć tu ponad 22 tys. miejsc pracy.

Jeśli chodzi o **międzynarodową strefę wolnego handlu Dżibuti** w Afryce Wschodniej, została ona zainaugurowana w lipcu 2018 r. przy aktywnym udziale chińskiej firmy China State Construction. Po zakończeniu wszystkich etapów budowy ma ona "stać się największą strefą wolnego handlu w Afryce i <...> nowym motorem rozwoju gospodarczego Dżibuti, pomagając Dżibuti zbudować centrum finansowe, żeglugowe i handlowe w północno-wschodniej Afryce". Twórcy strefy widzą w niej poligon doświadczalny dla tak zwanej "Stacji Jedwabnego Szlaku", aby powielić udane doświadczenia Chin w rozwijaniu tu globalnych przedsiębiorstw.

Stworzenie morskiego węzła tranzytowego dla całego regionu Azji Południowej - to cel chińsko-lankijski projektu **renowacji portu Hambantota na Sri Lance, który jest położony bardzo blisko głównych**

150 Yifeng, H. W prowincji Sihanoukville powstaje nowa dzielnica przemysłowa / H. Yifeng, S. Mengkhon // [Zasób elektroniczny]. - - 2019. - URL: <http://www.mofcom.gov.cn/article/beltandroad/khm/ruindex.shtml>

międzynarodowych szlaków żeglugowych. "Wcześniej statki prawie w ogóle nie wpływały do tego małego rybackiego miasteczka. Ale wszystko to zmieniło się wraz z rozpoczęciem wspólnego chińsko-lankijskiego projektu mającego na celu ożywienie portu morskiego"¹⁵¹. Tysiące nowych miejsc pracy zostało już stworzonych dzięki wdrożeniu chińskiego modelu Port-Industrial Park-City, który zasadniczo oznacza, że po rozwinięciu portu, zostanie utworzony park przemysłowy, który pomoże rozwinąć miasto. To z kolei sprawi, że port w Hambantota stanie się jednym z kluczowych elementów Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI wieku.

Wschodni Park Przemysłowy w Etiopii jest kolejną "chińską strefą handlu zagranicznego i współpracy gospodarczej na poziomie krajowym, gości już ponad 80 przedsiębiorstw, w większości chińskich"¹⁵² zaangażowanych w przemysł farmaceutyczny, tekstylny, metalurgiczny i wiele innych. Warto zauważyć, że nie jest to jedyny projekt realizowany przez stronę chińską w tym afrykańskim kraju. "Czerpiąc z doświadczeń wzrostu gospodarczego Chin, w Etiopii w najbliższych latach powstanie 15 parków przemysłowych wykorzystujących chińską technologię".¹⁵³ Chińczycy są jedynym projektem realizowanym w tym afrykańskim kraju, i nie jest to jedyny projekt realizowany przez Chińczyków.

Park Przemysłowy Tajlandia-Chiny w prowincji Rayong został zbudowany w 2005 roku. Klaster był jedynym w Tajlandii certyfikowanym przez chiński rząd jako obszar zamorskiej współpracy handlowej i gospodarczej. Do 2017 r. działało tu już ponad 90 przedsiębiorstw, które "przyniosły Tajlandii inwestycje o wartości ponad 2,5 mld dolarów,

151 Port Hambantota na Sri Lance realizuje chińsko-lankijski projekt współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: <https://newsru.ctgn.com/news/3d3d414e6646444d77597a6333566d54/p.html>

152 Współpraca Etiopia-Chiny to klasyczny przykład współpracy Chin z Afryką - etiopski prezydent [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: http://russian.news.cn/2018-08/14/c_137387915.htm

153 Ciężniejszy pas współpracy, krótsza droga wyjścia z "pułapki zacofania" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://finance.rambler.ru/markets/43964485-zhenmin-zhibao-kitay-obedinennye-obschey-tselyu-chast-2/>

rozwiązały problem zatrudnienia dla ponad 20 tys. miejscowych i stały się ośrodkiem przemysłowym i bazą eksportową dla priorytetowych sektorów tradycyjnego chińskiego przemysłu w Tajlandii¹⁵⁴. Ciekawy szczegół: bazując na doświadczeniach parku przemysłowego w tajlandzkiej prowincji Rayong, chińska korporacja Huali otworzyła już w Meksyku w październiku 2015 roku klaster przemysłowy Beimei Huafushan, aby pomóc innym chińskim firmom wejść i rozwijać rynek amerykański.

Strefa Ekonomiczna Kanału Sueskiego w Egipcie powstała w 2015 roku, kiedy to oddano do użytku nowe 72-kilometrowe koryto kanału, aby przyciągnąć zagraniczne inwestycje dla projektu międzynarodowego hubu przemysłowego i logistycznego. Oczekuje się, że "wraz z rozwojem Kanału Sueskiego, ulokowane tam przedsiębiorstwa przemysłowe i usługowe będą stanowiły do jednej trzeciej całej gospodarki kraju"¹⁵⁵. Wiosną 2019 roku w chińsko-egipskiej części tej strefy o powierzchni siedmiu kilometrów kwadratowych działało już 77 rezydentów. W maju 2018 r. podpisano porozumienie o utworzeniu w regionie rosyjskiej strefy przemysłowej. W lutym 2020 roku strona białoruska ogłosiła chęć udziału w tworzeniu Specjalnej Strefy Ekonomicznej Kanału Sueskiego.

Niewątpliwie, innowacyjne doświadczenia z rozwoju wszystkich tych specjalnych stref ekonomicznych wolnego handlu będą bardzo przydatne dla Chińsko-Białoruskiego Parku Przemysłowego "Wielki Kamień", który z kolei ma się czym podzielić ze swoimi partnerami w nowym sojuszu.

154 Korporacja Huali: stwórzmy "chińską dzielnicę przemysłową" na "One Belt, One Road" [Zasób elektroniczny]. - - 2017. - URL: http://russian.china.org.cn/exclusive/txt/2017-04/13/content_40612178.htm

155 Prezydent Egiptu wydał dekret o utworzeniu Specjalnej Strefy Ekonomicznej Kanału Sueskiego [Zasób elektroniczny]. - - 2015. - URL: <https://tass.ru/ekonomika/2181686>

Białoruska Powszechna Giełda Towarowa: Aby zmaksymalizować potencjał

W 2020 roku mija 15 lat od pierwszego handlu na Białoruskiej Powszechnej Giełdzie Towarowej (BUCE), kiedy to Białoruskie Przedsiębiorstwo Unitarne Bellesexport i polska firma International Paper Kwidzyn S. A. podpisał pierwszą transakcję giełdową sprzedaży drewna o wartości 189 tys. dolarów. W sumie w ciągu ostatniego półtora dziesięciolecia "zawarto tu 3,2 mln transakcji na kwotę 21 mld dolarów, a wartość eksportu wyniosła 5,8 mld dolarów¹⁵⁶. Liczby te pokazują, że BUTB już przekształcił się w jedną z największych giełd towarowych w Europie Wschodniej, której główną funkcją jest pomoc białoruskim przedsiębiorstwom w eksporcie produktów oraz pomoc zagranicznym przedsiębiorstwom w wejściu na rynek białoruski.

Ten fakt również mówi sam za siebie. Rynkowy mechanizm ustalania cen oraz wysoka koncentracja podaży i popytu na tej platformie wymiany pozwoliły białoruskim oferentom, począwszy od 2005 roku, uzyskać dodatkowe dochody i zaoszczędzić nawet półtora miliarda dolarów. Należy przypomnieć, że firmy akredytowane na BUOTB biorą udział w obrocie elektronicznym na pięciu pozycjach towarowych: 1) wyroby metalowe; 2) wyroby z drewna; 3) produkty rolne; 4) towary przemysłowe i konsumpcyjne; 5) perspektywiczne towary giełdowe. Jednocześnie na krajowym rynku białoruskim szczególnie poszukiwane jest drewno okrągłe, wyroby z metali żelaznych i śruta oleista, a w transakcjach handlu zagranicznego ich uczestnicy preferują tarcicę i produkty mleczarskie. Tendencje te są charakterystyczne dla rozwoju BUTB również w roku 2020.

¹⁵⁶ Transakcje o wartości 21 mld USD zawarte w BUTB w ciągu 15 lat [źródło elektroniczne]. -- 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/sdelki-na-21-mlrd-zakljucheny-na-butb-za-15-let-393174-2020>

Na początku grudnia 2020 r. akredytowało się tu 24815 firm, w tym 4904 firmy z 63 krajów. Od stycznia do listopada obroty handlowe wzrosły o 12 procent i wyniosły prawie pięć miliardów białoruskich rubli. Szacuje się, że każdego dnia zawieranych jest tam od półtora do trzech tysięcy transakcji. Ponadto eksport towarów poprzez giełdę wykazuje pozytywną tendencję. "Przy łącznej kwocie transakcji eksportowych wynoszącej 1 mld Br¹⁵⁷, ubiegłoroczny wynik został przekroczony o 5%. Liderami sprzedaży na rynkach zagranicznych stały się tarcica, wióry drzewne i produkty rolne". Ciekawostką jest, że w październiku 2020 roku BUTB odnotował rekordową dla tego roku kwotę transakcji eksportowych - 46,5 mln USD, z czego ponad połowa pochodziła z produktów drzewnych - tarcicy i zrębków. Największymi odbiorcami tarcicy były firmy z Niemiec, Łotwy i Litwy, a wiórów z Litwy, Polski i Estonii. Innym charakterystycznym szczegółem jest to, że "w październiku znacznie bardziej aktywni stali się również zagraniczni nabywcy cementu. Kwota transakcji z tym towarem wzrosła 4,3-krotnie, do 2,6 mln USD. Głównym rynkiem zbytu była Rosja"¹⁵⁸.

Należy zauważyć, że cement nie jest jedyną pozycją, która przyciąga rosyjskich biznesmenów do BUTB. W szczególności są oni bardzo zainteresowani białoruskimi produktami mlecznymi, których eksport przez giełdę w ciągu pierwszych dziesięciu miesięcy 2020 roku wyniósł około trzydziestu milionów dolarów. Jednocześnie "około 80% tej kwoty stanowiły transakcje zawarte z firmami z Rosji. Kupowano przede wszystkim mleko w proszku, masło i suchą serwatkę. W strukturze

157. Obroty BUTB w okresie styczeń-listopad wzrosły o 12% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/tovarooborot-butb-v-janvare-nojabre-vyros-na-12-420279-2020/>

158. Eksport towarów przez BUTB w październiku wzrósł o 22% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-tovarov-cherez-butb-v-oktjabre-vyros-na-22-415863-2020/>

sprzedaży dominowało masło, którego sprzedaż wyniosła 14,9 mln USD¹⁵⁹.

Fakty te wskazują dość wymownie na potencjał rosyjskiego wektora w działalności BUTB, gdzie na dzień 1 grudnia 2020 r. akredytowało się 2 482 rosyjskich rezydentów. I ta liczba nie wydaje się być ostateczna, ponieważ BUTB w 2020 roku podjął energiczne działania w celu rozwoju nowych kontaktów biznesowych na wschodnim kierunku interakcji, które przynoszą rezultaty. Dość powiedzieć, że od początku 2020 roku na giełdzie akredytowały się 183 nowe spółki rosyjskie, z których większość to aktywni oferenci, co oczywiście pozytywnie wpływa na dynamikę obrotów giełdowych. W szczególności, "dostawy walcowanych metali żelaznych dla potrzeb białoruskich przedsiębiorstw przemysłowych za 11 miesięcy wzrosły o 68%, a eksport mleka w proszku do Rosji - o 53% <...>. Pozytywną dynamikę wykazywał również olej rzepakowy, mąka oraz materiały budowlane¹⁶⁰.

Wektor rosyjski charakteryzuje się następującym szczegółem: zainteresowanie BUTB rośnie szczególnie szybko w kręgach biznesowych tych regionów Rosji, które graniczą z Białorusią. Przykładem jest region smoleński. Dziś na giełdzie akredytowanych jest około czterystu smoleńskich firm, więcej niż w jakimkolwiek innym regionie Rosji. Wielu z nich regularnie bierze udział w przetargach zarówno na import, jak i na eksport. Jednak, jak się okazało podczas pilotażowego webinarium przeprowadzonego w grudniu 2020 r. przez BUTB wspólnie z Centrum Wsparcia Eksportu Obwodu Smoleńskiego, nawet przedsiębiorstwa z tego regionu Rosji nie wykorzystują jeszcze w pełni potencjału mechanizmu

159 Rosja odpowiada za około 80% eksportu produktów mleczarskich poprzez BUTB [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/okolo-80-eksportamolochnoj-produksii-cherez-butb-prihoditsja-na-rossiju-414442-2020/>.

160 BUTB oczekuje rozszerzenia współpracy z obwodem omskim w Rosji [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-rasshirenie-sotrudnichestva-somskoj-oblastju-rossii-420606-2020/>.

wymiany. Ale "do obiecujących dziedzin należy sprzedaż rosyjskich surowców drzewnych, roślin zbożowych, dodatków paszowych, wyrobów walcowanych z metali żelaznych, a także zakup białoruskich wyrobów mięsnych i mleczarskich oraz materiałów budowlanych". Te pozycje towarowe mogą stać się podstawą długoterminowej, wzajemnie korzystnej współpracy¹⁶¹. Cyfrowa wymiana kontaktów", która odbyła się również w grudniu 2020 r. w formie konferencji online, pokazała, że BUTB może rozwijać współpracę z bardziej odległymi regionami Rosji w taki sam korzystny dla obu stron sposób. W szczególności z przedsiębiorstwami z regionu Omska, dla których giełda może stać się skutecznym narzędziem sprzedaży i zakupu materiałów w krótkim okresie czasu.

O tym, że w przypadku BUTB odległość między sprzedającym a kupującym nie odgrywa decydującej roli, świadczą doświadczenia z kontaktów giełdy z Egiptem. Również w grudniu 2020 r. BUTB zawarł porozumienie z egipską firmą Sama Al-Jazeera for Import and Export w sprawie organizacji eksportu tarcicy do tego północnoafrykańskiego kraju poprzez giełdę. Intrygujące jest to, że do tej pory "prawie cały import tarcicy do Egiptu był organizowany przez pośredników, a ceny są czasami bardzo wysokie"¹⁶². Ale wykorzystanie platformy wymiany pozwala egipskim firmom w prawie nieograniczonych ilościach i bez pośredników kupować wyroby z drewna bezpośrednio od producentów z Białorusi, a białoruskim eksporterom wejść na bardzo kuszący rynek w Egipcie, gdzie ilość rocznego zużycia tarcicy wynosi około pięciu milionów metrów sześciennych. Strona egipska postrzega to jako optymalne rozwiązanie, ponieważ biorąc udział w przetargu, uzyskuje dostęp do dużej liczby

161. BUTB liczy na rozwój współpracy z obwodem smoleńskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-razvitie-sotrudnichestva-so-smolenskoj-oblastju-421404-2020>

162. Planuje się zorganizowanie dostaw tarcicy do Egiptu poprzez BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/cherz-butb-planiruetsja-organizovat-postavki-pilomaterialov-v-egipet-419296-2020/>

wyspecjalizowanych firm, które są gotowe dostarczyć potrzebne jej towary na akceptowalnych warunkach. Nie mniej oczywiste są korzyści dla strony białoruskiej. Tak więc geografia wzajemnie korzystnych kontaktów rozwija się dość różnorodnie i efektywnie. I to w warunkach pandemii koronawirusa, która nie najlepiej wpłynęła na gospodarki większości krajów świata, a która wymaga od wszystkich uczestników rynku poszukiwania nowych form współpracy z partnerami biznesowymi, aby odnieść sukces w dłuższej perspektywie.

BUTB nie jest pod tym względem wyjątkiem. W maju 2020 roku zorganizowała pierwsze białorusko-kanadyjsko-brytyjskie webinarium lub seminarium online Timber: Doing Business in Belarus, w którym wzięło udział ponad czterdziestu przedstawicieli kanadyjskich i brytyjskich środowisk biznesowych. Należy zaznaczyć, że akredytację BUTB uzyskały już 63 firmy z Wielkiej Brytanii i 6 z Kanady. Omówiona w formie wideokonferencji specyfika handlu wymiennego produktami przemysłu drzewnego oraz główne zalety białoruskiej platformy wymiany spowodowały, że "brytyjskie i kanadyjskie firmy wyraziły zainteresowanie akredytacją do udziału w handlu wymiennym tarcicą i zrębkami drzewnymi¹⁶³".

Należy zauważyć, że BUTB wykorzystuje również formę seminariów online do szkolenia swoich przyszłych partnerów handlowych. W tym celu w maju 2020 r. przeprowadzili pierwsze webinarium szkoleniowe dla specjalistów Uzbeckiej Republikańskiej Giełdy Towarowej, z którą BUTB podpisał umowę o strategicznej współpracy jeszcze we wrześniu 2018 r. Dzięki tej nowoczesnej formie interakcji uzbecki partnerzy mogli nie tylko zapoznać się ze strukturą i specyfiką

163. Brytyjcy i kanadyjscy przedsiębiorcy są zainteresowani kupnem białoruskiej tarcicy na giełdach [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/britanskij-i-kanadskij-biznes-zainteresovan-v-zakupke-belorusskih-pilomaterialov-na-birzhevyh-torgah-391809-2020>

białoruskiego systemu zamówień publicznych, ale również z możliwościami udziału zagranicznych dostawców towarów, robót i usług w procedurach przetargowych. Oczekuje się, że informacje otrzymane przez stronę uzbecką nie tylko przyczynią się do zacieśnienia współpracy pomiędzy Białorusią i Uzbekistanem w zakresie e-zamówień, ale również "posłużą jako przewodnik do działania dla uzbeckich firm planujących pracę na białoruskim rynku"¹⁶⁴.

Na osobne omówienie w tym kontekście zasługuje rozwój współpracy Białorusko-Tureckiego Banku Handlowego z partnerami chińskimi. Faktem jest, że w grudniu 2020 roku odbyło się posiedzenie białorusko-chińskiego Międzyrządowego Komitetu ds. Współpracy, na którym odnotowano pozytywne zmiany w zaangażowaniu handlowym obu państw, związane ze zmianami w strukturze białoruskiego eksportu. Po pierwsze, rozszerza się zakres towarowy dostaw z Białorusi do Chin. Po drugie, zmniejsza się zależność dwustronnych obrotów handlowych od eksportu białoruskich nawozów potasowych do chińskich odbiorców. Wśród głównych priorytetów, które Białoruś zamierza realizować w ramach rozszerzania współpracy, jest "włączenie białoruskich produktów do rezerw państwowych Chin, tworzenie wspólnych przedsiębiorstw w celu przetwarzania białoruskich surowców w Chinach, uproszczenie procedur handlowych i eliminacja barier handlowych, optymalizacja rozliczeń finansowych".¹⁶⁵ Planowane jest również wykorzystanie elektronicznych platform handlowych jako obiecującego mechanizmu dla handlu dwustronnego, gdzie kluczowa rola przypadnie BUTB, gdzie na początku grudnia 2020 r. akredytację uzyskało 28 chińskich firm, a 13 z nich uzyskało akredytację w tym roku.

164. Białoruś i Uzbekistan rozwijają współpracę w zakresie e-zamówień [Zasób elektroniczny]. - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-uzbekistan-razvivajut-vzaimodejstvie-v-oblasti-elektronnyh-zakupok-390898-2020/>

165. Nikolay Snopkov: Belarus considers agricultural products as a new export driver to China [Electronic resource]. - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9682>

Dość powiedzieć, że przez trzy kwartały 2020 roku kwota transakcji kupna dokonanych przez firmy z Chin na giełdzie wzrosła ponad dziesięciokrotnie(!) i wyniosła dwa miliony dolarów. W strukturze towarowej dominowały wówczas polana drewniane i tarcica obrzynana. Należy zauważyć, że do niedawna większość białoruskich produktów z tarcicy trafiała do Niebiańskiego Imperium głównie przez kraje bałtyckie, co przyczyniało się do jej aprecjacji u odbiorcy końcowego i zmniejszało dochody walutowe białoruskich eksporterów. "Dzięki wspólnemu projektowi z Bellesexport i Beltamozhservice dziesiątki białoruskich przedsiębiorstw leśnych¹⁶⁶ mogły bez pośredników sprzedawać swoje produkty na wysokomarżowy rynek chiński.

BUTB uważa, że ten gwałtowny wzrost zainteresowania handlem giełdowym ze strony chińskich przedsiębiorstw był spowodowany nie tylko korzystną sytuacją cenową, lecz również "dogodną logistyką, którą byli w stanie zaoferować białoruscy eksporterzy". Konkretnie, od tego roku [2020] możliwe stało się kupowanie produktów tartacznych na różnych bazach dostaw (multi-base lots), co pozwoliło chińskim firmom na wybór najbardziej odpowiedniego miejsca dostawy. Ponadto, czasy dostaw zostały znacznie skrócone dzięki wykorzystaniu transportu kolejowego w ramach chińskiej rządowej inicjatywy "Jeden pas, jedna droga"¹⁶⁷.

Po otrzymaniu takich statystyk BUTB zaczął rozważać możliwość wprowadzenia odrębnej sesji handlowej dla sprzedaży produktów z drewna na rynku chińskim, w ramach której wszystkie partie wystawione na tych aukcjach byłyby w jak największym stopniu dostosowane do chińskich

166 Od początku roku za pośrednictwem BUTB sprzedano do Chin białoruską tarcicę o wartości 5,1 mln dolarów [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-51-mln-prodali-v-kitaj-cherez-butb-s-nachala-goda-400531-2020/>

167. Ponad 10-krotny wzrost liczby transakcji firm z Chin na BUTB w okresie styczeń - wrzesień [Electronic resource]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-chem-v-10-raz-vyroslo-summa-sdelok-kompanijami-iz-kitaja-na-butb-v-janvare-sentjabre-413129-2020/>

konsumentów, a niezbędny poziom konkurencji byłby zapewniony dzięki gęstej koncentracji nabywców. Tym bardziej wzmożona aktywność firm z Chin stała się szczególnie widoczna od października 2020 r., kiedy to zakupiły one za pośrednictwem giełdy tarcicę o wartości ponad miliona dolarów. Przyczyniło się do tego również uproszczenie procedury akredytacyjnej w BUTB, która obecnie trwa nie więcej niż trzy dni na skompletowanie wszystkich dokumentów. A "w okresie styczeń-listopad produkty z drewna na łączną sumę ponad 9 mln dolarów zostały sprzedane za pośrednictwem platformy wymiany w kierunku chińskim¹⁶⁸. Rok wcześniej wskaźnik ten wynosił zaledwie około dwustu tysięcy dolarów. Bazując na tym udanym doświadczeniu, BUTB zorganizował w połowie grudnia 2020 r. pierwszą specjalistyczną sesję handlową dotyczącą sprzedaży tarcicy do Chin. Miejmy nadzieję, że ta nowa forma pracy otworzy również nowe horyzonty interakcji z chińskimi partnerami, gdyż istnieją wszelkie przesłanki, aby sądzić, że w niedalekiej przyszłości nomenklatura eksportowa tutaj wyraźnie się rozszerzy, zwłaszcza dzięki produktom kompleksu rolno-przemysłowego. Przecież "obok produktów przemysłu drzewnego do obiecujących towarów giełdowych poszukiwanych na rynku chińskim należą olej rzepakowy, wyśładki buraczane, mięso, cukier i produkty mleczne. W ostatnim czasie zauważalnie wzrosła liczba zapytań od chińskich firm zainteresowanych zakupem tych produktów"¹⁶⁹.

W szczególności interesujące perspektywy w tym "chińskim" kontekście ma olej rzepakowy, którego wywóz przez całą BUTB w pierwszych ośmiu miesiącach 2020 r. potroił się pod względem wartości.

168_BUTB przeprowadzi 15 grudnia pierwszy specjalistyczny przetarg eksportowy na rynek chiński [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-provedet-pervye-spetsializirovannye-eksportnye-torgi-dlja-kitajskogo-rynka-15-dekabrja-420090-2020>

169_Chińskie firmy w październiku zakupiły w BUTB tarcicę na kwotę ponad 1 mln dolarów [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/kitajskie-kompanii-v-oktjable-zakupili-pilomaterialy-cherez-butb-na-summu-bolee-1-mln-417473-2020/>

Wynika to z faktu, że produkty rzepakowe są szeroko stosowane zarówno w przemyśle spożywczym, jak i do produkcji biodiesla. Być może również z tego powodu Szwajcaria jest największym nabywcą tych produktów w BUTB, a wartość transakcji od stycznia do sierpnia 2020 r. wyniosła prawie sześć milionów dolarów. "W pierwszej trójce kluczowych rynków dla sprzedaży białoruskiego oleju rzepakowego znajdują się również Litwa - 3,5 mln dolarów transakcji i Estonia - 3,3 mln dolarów"¹⁷⁰.

W przypadku Chin, gdzie również istnieje duże zapotrzebowanie na olej rzepakowy, tradycyjnym partnerem dla tej pozycji importowej była Kanada. "Jednak z powodu przedłużającego się konfliktu handlowego podaż tego produktu zauważalnie spadła. Wynikający z tego niedobór spowodował rekordowy wzrost cen. Dlatego teraz Chiny aktywnie poszukują alternatywnych kanałów zaopatrzenia, a jednym z nich może stać się Białoruś¹⁷¹. Chińska firma handlowa "Shandong Liuqing" postanowiła skorzystać z tej sytuacji już we wrześniu 2020 r. Zadeklarowała zamiar przejścia procedury akredytacyjnej i rozpoczęcia pracy w BUTB. Jednocześnie przedsiębiorstwo wyraziło gotowość do inwestowania w białoruskie leśnictwo. Jest również zainteresowana rozwojem białoruskiej infrastruktury transportowej i logistycznej. Jest to podejście wielofunkcyjne, które zostało zapoczątkowane przez interakcję z BUTB.

Innym ważnym trendem w rozwoju BUTB w 2020 roku jest wzrost eksportu wyrobów metalowych o jedną trzecią na raz - do 27 mln Br, gdzie większość transakcji pochodzi z metali żelaznych i nieżelaznych, a także ich złomu i odpadów. Wystarczy powiedzieć, że "w pierwszej połowie roku firmy z Niemiec, Kanady, Łotwy, Litwy, Polski, Rosji i Ukrainy

170 Eksport oleju rzepakowego poprzez BUTB wzrósł 3-krotnie, a największym odbiorcą jest Szwajcaria [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-rapsovogo-masla-cherez-butb-vyros-v-3-raza-krupnejshij-pokupatel-shvejtsarija-406915-2020/>

171. Białoruska deska paletowa i olej rzepakowy będą eksportowane do Chin przez BUTB [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskskujupalletnuju-dosku-i-rapsovoe-maslo-budut-eksportirovat-v-kitaj-cherez-butb-408061-2020/>

zakupiły te produkty za 24 mln Br, przekraczając o 20% liczbę na rok 2019"¹⁷² . W tym samym okresie w BUTB aktywnie rozwijano wspólny projekt z Białoruską Hutą Stali, dzięki któremu na polski rynek sprzedano pręty zbrojeniowe o wartości trzech milionów białoruskich rubli. W przyszłości giełda planuje rozszerzenie nomenklatury towarowej eksportu wyrobów metalowych poprzez rozwój nowych perspektywicznych rynków, tak aby w ciągu najbliższych pięciu lat zwiększyć udział tej sekcji w transakcjach eksportowych z pięciu do dwudziestu procent.

Bardzo interesujące w tym kontekście są plany BUTB dotyczące wprowadzenia na rynki zagraniczne również innych białoruskich przedsiębiorstw. W szczególności giełda planuje połączyć swoje wysiłki w celu osiągnięcia tego celu z walcownią metali "Miorskiy", innowacyjnym przedsiębiorstwem przemysłowym w obwodzie witebskim o znacznym udziale inwestycji zagranicznych, które po osiągnięciu zdolności projektowych będzie w stanie produkować około 240 tys. ton blachy rocznie. Należy zauważyć, że tylko Magnitogorsk Iron and Steel Works w Rosji i ArcelorMittal Temirtau Joint Stock Company w Kazachstanie produkują podobne produkty w byłym Związku Radzieckim. Dla białoruskiego przedsiębiorstwa zorientowanego na eksport "Skandynawia jest najbardziej interesująca <...> jako obiecujący rynek. Przede wszystkim ze względu na korzystne warunki cenowe i stabilnie wysoki popyt na blachę"¹⁷³ . Dla przypomnienia, biała blacha jest szeroko stosowana w produkcji opakowań do żywności i produktów chemicznych. A w Miory planują produkować ultra-drobne blachy cynowe od 0,1 mm. Z pomocą BUTB firma ma nadzieję nie tylko znaleźć nowych nabywców i docelowo

172. Eksport wyrobów metalowych przez BUTB w pierwszym półroczu wzrósł o 33% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-metalloproduksii-cherez-butb-v-i-polugodii-vyros-na-33-399873-2020/>

173. BUTB i Walcownia Metali Miory planują wspólnie rozwijać eksport blachy białej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-i-miorskij-metalloprokatnyj-zavod-planirujut-sovmestno-razvivat-eksport-beloj-zhesti-400676-2020/>

uruchomić regularne dostawy blachy do Europy, ale także znaleźć partnerów na surowce, ponieważ mechanizm handlu giełdowego działa w obu kierunkach - przy eksporcie wyrobów gotowych i przy zakupie surowców.

Wszystkie te fakty wskazują, że tempo rozwoju BUTB jest dziś takie, że w najbliższej przyszłości może i powinien on stać się motorem handlu elektronicznego w Republice Białoruś, gdzie uważają, że dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju i konkurencyjności państwa białoruskiego na arenie globalnej "konieczne jest stworzenie własnych platform cyfrowych w kluczowych sektorach gospodarki, tak aby zagraniczni przedsiębiorcy wchodzący na rynek białoruski nie narzucali swoich rozwiązań technologicznych, lecz integrowali się z infrastrukturą cyfrową kraju"¹⁷⁴. W związku z tym można powiedzieć, że pierwsze piętnaście lat działalności Białoruskiej Powszechnej Giełdy Towarowej świadczy o tym, że podstawy do rozwiązania postawionych celów są solidne.

174 BUTB powinien stać się motorem napędowym e-handlu w kraju - Kołtovich [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-dolzha-stat-drajverom-elektronnoj-torgovli-v-strane-koltovich-401009-2020>

Białoruska Powszechna Giełda Towarowa: specyfika partnerstwa wielobranżowego

Pogłębienie integracji z Federacją Rosyjską w ciągu najbliższych pięciu lat pozostanie najważniejszym celem władz białoruskich w zakresie rozwoju zagranicznej działalności gospodarczej i współpracy międzynarodowej. W tym celu przewiduje on realizację planów wspólnych działań sektorów gospodarki, a także "w zakresie współpracy handlowo-gospodarczej, naukowo-technicznej i społeczno-kulturalnej z regionami Federacji Rosyjskiej"¹⁷⁵. I dziś wielu uczestników rynku w naszym kraju podejmuje aktywne kroki w celu włączenia działań w tym kierunku do głównego nurtu polityki. Wśród nich jest Białoruska Powszechna Giełda Towarowa (BUCE), dla której rosyjski wektor interakcji ma poważny potencjał.

Należy przypomnieć, że na dzień 1 grudnia 2020 r. z usług BUTB korzystało 2482 mieszkańców Rosji. I to pomimo tego, że w tym samym czasie "akredytowało się tu 24815 firm, w tym 4904 firmy z 63 krajów"¹⁷⁶. Jednak doświadczenie współpracy z rosyjskimi partnerami w 2020 roku pokazało, że nawet w regionach graniczących z Białorusią - Smoleńsku, Briańsku i Pskowie - możliwości oferowane przez ten mechanizm handlu elektronicznego nie są jeszcze w pełni rozumiane. Kiedy to postrzeganie zmienia się na lepsze, na efekty nie trzeba długo czekać. Dobrym przykładem w tym kontekście jest rekordowa sprzedaż eksportowa w styczniu 2021 roku w firmie BUTB Cement, która wzrosła jednorazowo dziesięciokrotnie, do 5,3 mln dolarów. Wzrost ten był "spowodowany zwiększonym zainteresowaniem giełdą ze strony rosyjskich firm

175 Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku. - Mińsk, 2020 r. - - C. 44.

176 Zalessky, B.L. Perspektywiczny mechanizm e-commerce na drodze do maksymalnej realizacji potencjału / B.L. Zalessky // Studia Społeczno-Humanitarne. - - 2020. - - №5. - - C. 20.

handlowych i budowlanych <...>. Po tym, jak Ukraina wprowadziła cło antydumpingowe i skutecznie zamknęła swój rynek dla białoruskiego cementu, priorytetem stała się Rosja¹⁷⁷. Obecnie co najmniej osiem rosyjskich firm regularnie uczestniczy w aukcjach eksportowych cementu na BUTB.

Być może również z tego powodu, wraz z nadejściem roku 2021, BUTB poważnie zintensyfikował swoją działalność na kierunku rosyjskim. Na przykład, w lutym osiągnęli porozumienie z Przedstawicielstwem Handlowym Federacji Rosyjskiej na Białorusi w sprawie wspólnych działań w celu zwiększenia obrotów handlowych między regionami Białorusi i Rosji. Misja handlowa będzie w pełni wykorzystywać kontakty biznesowe misji handlowej w celu informowania rosyjskiego biznesu o BUTB jako skutecznej platformie dla realizacji działań handlowych i zaopatrzeniowych. Oprócz tego strony połączą swoje wysiłki w organizacji i przeprowadzaniu imprez mających na celu zintensyfikowanie współpracy pomiędzy białoruskimi i rosyjskimi podmiotami gospodarczymi, aby BUOTB stał się podstawowym punktem wejścia na rynek białoruski dla wszystkich przedstawicieli rosyjskiego biznesu. Przecież rejestracja na tym parkiecie "automatycznie otwiera dostęp do 25 tysięcy firm z 64 krajów, z czego, nawiasem mówiąc, aktywnie korzystają zagraniczni uczestnicy. Niedawnym przykładem jest firma z obwodu kaliningradzkiego, która sprzedała olej rzepakowy o wartości ponad 1 mln euro za pośrednictwem naszej platformy handlowej. Nabywcą była ¹⁷⁸spółka litewska. Rzeczywiście, ta praca nad rozszerzeniem kontaktów biznesowych z regionami Rosji już zaczyna przynosić efekty. Tylko w ciągu jednego

177_Eksport cementu przez BUTB w styczniu wzrósł 10-krotnie [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-tsementa-cherez-butb-v-janvare-vyros-v-10-raz-428027-2021/>

178 BUTB i Rosyjskie Przedstawicielstwo Handlowe zamierzają przyczynić się do zwiększenia obrotów handlowych [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-i-torgovoe-predstavitelstvo-rf-namereny-sodejstvovat-uvelicheniju-tovarooborota-428409-2021/>

tygodnia w lutym 2021 r. akredytowało się jednocześnie osiem rosyjskich firm. Świadczy to o tym, że wzmocnienie współpracy z rosyjskimi regionami rzeczywiście stało się jednym z priorytetowych zadań tegorocznego BUTB, a do jego rozwiązania wykorzystywane są różnorodne narzędzia interakcji.

W ten sposób w pierwszej dekadzie lutego 2021 roku na konferencji internetowej z udziałem przedstawicieli władz tego regionu Rosji omówiono możliwości zwiększenia wzajemnych obrotów handlowych pomiędzy Białorusią i Udmurtią. Należy zauważyć, że w 2020 roku "obroty handlowe między Białorusią a Udmurtią wyniosły 184,5 mln dolarów, czyli 112,5% poziomu z 2019 roku¹⁷⁹. W trakcie dyskusji strony zgodziły się, że nawet te stosunkowo dobre wskaźniki można znacznie poprawić poprzez realizację wymiany handlowej, która może stać się skutecznym narzędziem do zwiększenia ilości i rozszerzenia asortymentu towarów poszukiwanych na rynku białoruskim i udmurckim. Jeśli weźmiemy pod uwagę, że w ciągu ostatnich kilku lat Udmurtia stała się jednym z najbardziej zorientowanych na eksport regionów Rosji i obecnie zajmuje pierwsze miejsce w sąsiednim kraju pod względem tempa wzrostu eksportu nieenergetycznego, to możemy być pewni, że w najbliższej przyszłości przedstawiciele udmurckiego biznesu staną się stałymi uczestnikami handlu na BUOTB.

W drugiej dekadzie lutego 2021 roku odbyła się konferencja online poświęcona rozszerzeniu współpracy BUTB ze środowiskiem biznesowym obwodu wołgogradzkiego. Uczestnicy dyskusji zwrócili uwagę na obserwowaną od końca 2020 roku stałą tendencję do zwiększania liczby rezydentów giełdowych z Rosji. I to nie tylko eksport białoruskich

179 Białoruś i Udmurtia zamierzają zwiększyć obroty handlowe poprzez bardziej aktywne wykorzystanie handlu wymiennego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-udmurtija-namereny-uvlechit-tovarooborot-zaschet-bolee-aktivnogo-ispolzovanija-birzhevoj-427781-2021/>

towarów na rynek rosyjski i zakup rosyjskich produktów przez białoruskie przedsiębiorstwa, lecz również częstsze transakcje "tranzytowe" pomiędzy przedsiębiorstwami z Rosji i państw trzecich. Innymi słowy, giełda jest wykorzystywana jako narzędzie do ubezpieczania ryzyka związanego z handlem zagranicznym¹⁸⁰. A to, oczywiście, rozszerza jego możliwości w zakresie przyciągania partnerów biznesowych, wśród których, wierzymy, wkrótce znajdzie się znacznie więcej przedstawicieli biznesu obwodu wołogradzkiego.

Rozwijając relacje partnerskie z regionami Federacji Rosyjskiej, BUTB jednocześnie planuje w 2021 roku poważnie rozszerzyć współpracę ze środowiskiem biznesowym krajów europejskich, ze względu na ogromny i jeszcze niewykorzystany potencjał tego wektora partnerstwa. Można to ocenić na podstawie obrotów ze stycznia 2021 r., w wyniku których eksport drewna za pośrednictwem BUUTB wzrósł o 27%, przekraczając 30 mln USD. W tym samym czasie "głównymi rynkami były Niemcy, Łotwa i Litwa". Przedsiębiorstwa z tych krajów zakupiły białoruskie wyroby tartaczne na łączną kwotę 24,4 mln¹⁸¹ dolarów. Do największych nabywców tego typu produktów należeli również przedstawiciele takich krajów europejskich jak Wielka Brytania, Holandia, Polska, Słowacja i Estonia, u których drewniane polana na eksport cieszyły się największym popytem. Dość powiedzieć, że podczas pierwszego handlu eksportowego na BUTB w 2021 r. do samej tylko Wielkiej Brytanii sprzedano ponad półtora miliona drewnianych palików o wartości ponad miliona euro, co natychmiast przekroczyło liczbę eksportu do tego kraju w 2020 r. Ważny szczegół: w przeszłości produkty te były sprzedawane na

180 BUTB oczekuje rozszerzenia współpracy z biznesem obwodu wołogradzkiego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-rasshirenie-sotrudnichestva-s-delovymi-krugami-vołogradskoj-oblasti-429055-2021/>

181 W styczniu eksport tarcicy przez BUTB wzrósł o 27% [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-janvare-eksport-pilomaterialov-cherez-butb-vyros-na-27-429846-2021/>

rynku brytyjskim w znacznie mniejszych ilościach i głównie przez pośredników w krajach bałtyckich. Wyniki styczniowej sesji giełdowej wyraźnie potwierdziły wysoki potencjał eksportowy wyrobów z drewna produkowanych w naszym kraju, a także trend obserwowany w ubiegłym roku, kiedy to "kwota transakcji giełdowych na eksport wyrobów z drewna okrągłego i korowanego w 2020 roku wyniosła 4,2 mln euro. Głównymi rynkami były Niemcy, Łotwa, Litwa i Polska" ¹⁸².

Planując rozszerzenie geografii sprzedaży tych samych produktów drzewnych w wektorze europejskim w 2021 roku, BUTB już pracuje nad możliwością eksportu białoruskiej tarcicy na przykład do Francji. I tak w lutym 2021 roku spółka przedstawiła perspektywy wykorzystania mechanizmu handlu wymiennego z francuskim importerem drewna Bois Import SA. Faktem jest, że ta firma od dawna kupuje tarcicę, w tym białoruską, w krajach bałtyckich. Jednak pandemia koronawirusów zmieniła sytuację, zmuszając do poszukiwania alternatywnych rynków zbytu. Białoruś zwróciła uwagę francuskich nabywców, gdzie już około połowy wyprodukowanej tarcicy - około dwóch milionów metrów sześciennych - sprzedaje się na eksport za pośrednictwem giełdowego mechanizmu handlowego. Jest oczywiste, że otwiera to wielkie możliwości dla importerów francuskich. Zwłaszcza, że francuska firma została również zaproszona do "nie ograniczania się do tarcicy, ale do rozważenia zakupu również innych produktów do obróbki drewna, w tym peletów drzewnych". W 2020 roku na Białorusi wybudowano i uruchomiono sześć nowych zakładów produkcji pelletu. W tym roku [2021] planowana jest budowa

182. Brytyjska firma kupiła za pośrednictwem BUTB produkty z drewna za ponad 1 mln euro [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/britanskaja-kompanija-kupila-cherez-butb-produktsiju-derevoobrabotki-bole-chem-na-1-mln-evro-424714-2021/>

sześciu kolejnych."¹⁸³ . W rezultacie roczny wolumen eksportu z Białorusi może wynieść około 250 tys. ton peletów.

O tym, że istnieje możliwość sprzedaży białoruskiego pelletu paliwowego lub pelletu poprzez BUTB do krajów europejskich w 2021 roku, może świadczyć również zainteresowanie europejskich przedsiębiorców konferencją online Nordic Pellets Conference 2021, organizowaną przez szwedzkie stowarzyszenie bioenergetyczne Svebio pod koniec stycznia 2021 roku. Wydarzenie to zgromadziło czołowych ekspertów w dziedzinie bioenergii oraz producentów biopaliw z Danii, Francji, Niemiec, Litwy, Polski, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Do udziału w tej konferencji skłonił ich fakt, że obecnie w krajach Unii Europejskiej obserwuje się stały wzrost zapotrzebowania na pellet. To z kolei przyczynia się nie tylko do zwiększenia własnych mocy produkcyjnych producentów europejskich, ale także importu tych produktów z innych krajów, w tym z Białorusi. Jednocześnie BUTB jest przekonany, że "przy niewielkiej pojemności rynku krajowego praktycznie cały wolumen pelletu produkowanego na Białorusi może być dostarczany za granicę, co uczyni nasz kraj jednym z największych eksporterów w regionie"¹⁸⁴. W końcu wykorzystanie platformy BUTB przez europejskie firmy pozwoli im na zakup dowolnej ilości produktów bezpośrednio od białoruskich producentów na podstawie jednorazowych lub rocznych kontraktów. O zapotrzebowaniu na tego typu e-commerce świadczą statystyki z 2020 roku, kiedy to tylko tarcica została sprzedana za 260 mln dolarów, a nabywcami były firmy z 30 krajów.

183 BUTB pracuje nad możliwością eksportu białoruskiej tarcicy do Francji [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-prorabatyvaet-vozmozhnost-eksporta-belorusskih-pilomaterialov-vo-frantsiju-430040-2021>

184 BUTB jest gotowy do promowania eksportu pelet paliwowych do Europy Północnej [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-gotova-sodejstvovat-eksportu-toplivnyh-granul-v-severnuju-evropu-426052-2021/>.

Oleje roślinne i dodatki paszowe są kolejnym produktem poszukiwanym w krajach europejskich, których eksport wzrósł 2,3-krotnie i osiągnął 26 mln USD w pierwszych 10 miesiącach 2020 r., co stanowi ponad 40 proc. eksportu rolnego przez BUTB. "Zwiększony popyt na białoruskie oleje roślinne w krajach bałtyckich przyczynił się do wzrostu dostaw eksportowych: sprzedano tam produkty przetworzone z nasion oleistych o wartości 14,7 mln USD, przy czym wiodącym nabywcą była Litwa, która zawarła transakcje o wartości 6,2 mln USD". Równocześnie w ciągu półtora miesiąca za pośrednictwem BUOTB sprzedano wysłodki buraczane i melasę za prawie dwa miliony dolarów, których głównymi nabywcami były ponownie kraje Unii Europejskiej. Ponadto, w styczniu 2021 r.¹⁸⁵ eksport oleju rzepakowego za pośrednictwem BUOTB wzrósł prawie dziesięciokrotnie, "osiągając 8,4 mln USD"¹⁸⁶. I tu Łotwa, Estonia i Szwajcaria są w czołówce pod względem ilości transakcji. A dynamika wzrostu sprzedaży na kierunku europejskim sugeruje, że możliwości rozwoju białoruskiego eksportu na tym zagranicznym szlaku są dalekie od wyczerpania.

Wreszcie, kolejnym priorytetem rozwoju BUTB w 2021 roku jest zwiększenie udziału w obrotach giełdowych firm z krajów "dalekiego łuku" - Azji, Afryki, Bliskiego Wschodu i Ameryki Łacińskiej. Można to wytłumaczyć znacznym potencjałem, jaki tkwi we współdziałaniu z tymi partnerami, a którego pomyslna realizacja zapowiada znaczne korzyści zarówno dla białoruskich eksporterów, jak i zagranicznych importerów. Przede wszystkim wśród krajów "dalekiego łuku" należy wymienić Chińską Republikę Ludową, z której przedstawicielami rozwój kontaktów

185. Oleje roślinne i dodatki paszowe stanowiły ponad 40% eksportu rolnego za pośrednictwem BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

<https://www.belta.by/economics/view/rastitelnye-masla-i-kormovye-dobavki-obespechili-bolee-40-eksporta-selhozproduksii-cherez-butb-415013-2020/>

186. Eksport oleju rzepakowego przez BUTB w styczniu wzrósł prawie 10-krotnie [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-rapsovogo-masla-cherez-butb-v-janvare-vyros-pochti-v-10-raz-426697-2021/>

biznesowych jest na BUTB szczególnie intensywny. Dość powiedzieć, że "pod względem tempa wzrostu wolumenu transakcji giełdowych Chiny w ciągu dwóch pierwszych miesięcy [2021 roku] wyprzedziły prawie wszystkie główne rynki, z którymi Białoruś obecnie handluje na giełdzie¹⁸⁷".

W tym kontekście dość istotny jest fakt, że pięciotysięczną zagraniczną firmą akredytowaną do uczestnictwa w obrocie na BUOTB było chińskie przedsiębiorstwo handlowe i produkcyjne Wenzhou Ruijun Steel Co. Ltd stała się 36. firmą z Chin notowaną na giełdzie. Przedsiębiorstwo zamierza wykorzystać tę platformę wymiany do zaopatrywania Białorusi w stal walcowaną i inne wyroby z metali żelaznych. W początkowej fazie będzie to sprzedaż wyrobów rurowych, a następnie, w zależności od dynamiki sprzedaży i warunków rynkowych, asortyment będzie stopniowo rozszerzany. Prawdopodobnie, mniej więcej tak, jak to się dzieje w BUTB z produktami do obróbki drewna.

Przypominamy, że od grudnia 2020 roku na BUTB odbywają się specjalne sesje handlowe dotyczące sprzedaży na eksport tarcicy z dostawą w kontenerach do miejsca przeznaczenia na rynku chińskim. "W rezultacie, wielkość dostaw krajowych produktów tartacznych do Chin znacznie wzrosła i na koniec stycznia-lutego wyniosła prawie 5 mln dolarów w ujęciu pieniężnym¹⁸⁸. Przyczynia się do tego w dużej mierze fakt, że praktycznie co miesiąc do handlu produktami z drewna na FSRB dołączają dwie lub trzy nowe firmy chińskie. Ma to pozytywny wpływ na tworzenie się wysoce konkurencyjnego środowiska i pozwala producentom drewna z Białorusi sprzedawać tarcicę na korzystniejszych warunkach. W

187. Pięciotysięczna firma nierezydentów została akredytowana w BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/na-butb-akkreditovalas-5-tysjachnaja-kompanija-nerezident-431246-2021/>

188 Białoruska tarcica o wartości 2,6 mln USD sprzedawana do Chin za pośrednictwem BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-26-mln-prodany-v-kitaj-cherez-butb-431434-2021/>

szczególności, podczas pierwszego handlu wymiennego produktami drzewnymi na rynek chiński w styczniu 2021 roku sprzedano ponad 11 tys. m³ tarcicy o wartości 2,5 mln USD. Z powodu wzrostu cen podczas sesji handlowej eksporterzy z Białorusi uzyskali dodatkowe przychody w wysokości ponad 90 tys. dolarów. I "cała ilość tarcicy na sprzedaż została zakupiona z dostawą do Qingdao - największego portu morskiego w prowincji Shandong. Zwiększa to atrakcyjność białoruskich towarów dla chińskich nabywców, a miejscowym eksporterom daje możliwość rozszerzenia geografii sprzedaży i zwiększenia przychodów¹⁸⁹.

Istotne z punktu widzenia rozwoju chińskiego wektora na BUOTB jest również to, że w 2021 roku rozpoczęły się transakcje eksportowe na tak perspektywiczne dla chińskich odbiorców pozycje jak olej rzepakowy, mleko w proszku czy cukier. Jeśli chodzi o olej rzepakowy, to zaraz po rozpoczęciu jego dostaw na rynek chiński za pośrednictwem giełdy, na koniec dwóch pierwszych sesji giełdowych, zawarto transakcje na łączną kwotę około półtora miliona dolarów. Pozwoliło to Chinom zająć drugie miejsce pod względem ilości transakcji z użyciem tych produktów, wypierając liderów całego roku 2020 - Łotwę, Estonię i Szwajcarię. Jednocześnie istniały warunki wstępne dla dalszego znacznego wzrostu innych wskaźników eksportu. "Przede wszystkim jest to wzrost liczby akredytowanych firm z Chin".¹⁹⁰ przyczynia się do zwiększenia poziomu konkurencji w procesie składania ofert.

W styczniu 2021 r. za pośrednictwem BUTB sprzedano również pierwszą partię mleka w proszku na rynek chiński. "Do obrotu giełdowego zostały wystawione dwie partie o wolumenie 300 i 100 ton. Łączna kwota

189 Białoruska tarcica o wartości 2,4 mln dolarów sprzedana do Chin w handlu wymiennym [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-24-mln-prodany-v-kitaj-na-birzhevyyh-torgah-425850-2021/>

190 Eksport oleju rzepakowego przez BUTB w styczniu wzrósł prawie 10-krotnie [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-rapsovogo-masla-cherez-butb-v-janvare-vyros-pochti-v-10-raz-426697-2021/>

transakcji zawartych na koniec sesji wyniosła 940 tys. dolarów"¹⁹¹. Stało się to po tym, jak w drugiej połowie 2020 roku zaczęły rosnać ceny żywności na świecie, co znacznie zwiększyło atrakcyjność białoruskich produktów mlecznych nie tylko w Chinach, lecz również w innych krajach "dalekiego łuku". Świadczy o tym w szczególności powrót jednego z największych na świecie podmiotów zajmujących się handlem produktami rolnymi, firmy Olam International z siedzibą w Singapurze, do BUTB z końcem 2020 roku. I pokazuje, że perspektywy eksportu produktów mleczarskich z Białorusi na kontynent azjatycki za pośrednictwem giełdowego mechanizmu handlowego są dzisiaj dość znaczące.

Egipt jest kolejnym krajem "dalekiej zagranicy", którego przedstawiciele zaczynają aktywnie działać w FSRB. Na początku marca 2021 roku egipskie przedsiębiorstwo importowo-eksportowe Sama Al-Dżazira zawarło pierwszą umowę na eksport białoruskich produktów do tego północnoafrykańskiego kraju, kupując próbną partię białoruskiej tarczy. Strategicznym celem przedsiębiorstwa jest "stać się w przyszłości największym importerem białoruskich wyrobów drewnianych do Egiptu i innych krajów Afryki Północnej". Pierwszy krok w tym kierunku został już zrobiony¹⁹². Kolejnym krokiem we współpracy z BUTB może być pełnienie roli maklera giełdowego na tej elektronicznej platformie obrotu. A wtedy rynek praktycznie całego kontynentu afrykańskiego nada nowe barwy białoruskim producentom-eksporterom. Za pomocą takiego mechanizmu eksportowego jak Białoruska Powszechna Giełda Towarowa.

191 Wysyłka mleka w proszku po raz pierwszy sprzedana do Chin poprzez wymianę [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/partiju-suhogo-moloka-ypervye-prodali-v-kitaj-cherez-birzhu-424904-2021/>

192 Pierwsza transakcja z firmą z Egiptu została zawarta na BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/pervuju-sdelku-s-kompaniej-iz-egipta-sovershili-na-butb-431073-2021>

Białoruś: już dziś powstają projekty na przyszłość

Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku stawia zadanie osiągnięcia w ciągu pięciu lat poziomu rozwoju innowacyjnego wiodących krajów regionu Europy Wschodniej. W tym celu planowane jest stworzenie nowych punktów wzrostu białoruskiej gospodarki, w tym poprzez realizację kompleksowych "projektów przyszłości" - "nowych projektów innowacyjnych w dziedzinach: przemysłu elektrycznego, transportu elektrycznego, bioprzemysłu, farmacji, robotyki, oprzyrządowania, produkcji materiałów kompozytowych".¹⁹³ Projekt opiera się na opracowaniu linii prototypów urządzeń, które są zasadniczo nowe dla Białorusi, a także na zorganizowaniu masowej produkcji w oparciu o te prototypy.

Należy pamiętać, że rozwiązanie tego problemu powinno być i będzie oparte na pewnych doświadczeniach z poprzednich lat. Tym bardziej, że jest na czym budować. Dość powiedzieć, że w ciągu ostatnich pięciu lat Białoruś zwiększyła produkcję innowacyjnych wyrobów o półtora raza - do prawie siedmiu i pół miliarda dolarów. Udział w eksporcie produktów naukowców i zaawansowanych technologicznie wzrósł z 30% w 2015 r. do 38% w 2020 r., udział firm aktywnych innowacyjnie wzrósł z 19,6% do 26%¹⁹⁴. Ponadto w kraju powstała już sieć 17 technoparków, które obejmują wszystkie regiony Białorusi i stają się ośrodkami przyciągającymi innowacyjne gałęzie przemysłu i rozwoju.

Dziś wielkie nadzieje w tym względzie wiążą mieszkańcy Chińsko-Białoruskiego Parku Przemysłowego "Wielki Kamień", gdzie na koniec 2020 roku zarejestrowanych było 68 firm z 14 krajów. Ważny szczegół: 12

¹⁹³ Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku. - Mińsk, 2020 r. - - C. 25.

¹⁹⁴ Białoruś w ciągu pięciu lat zwiększyła produkcję innowacyjnych produktów o 1,5 raza [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-za-pjat-let-uvelichila-proizvodstvo-innovatsionnoj-produksii-v-1.5-raza-415135-2020/>

mieszkańców należy już w szczególności do sfery nauki, innowacji, nowych, absolutnie wyjątkowych osiągnięć. Jednym z takich podmiotów gospodarczych jest innowacyjne chińsko-białoruskie przedsiębiorstwo Aviation Technologies and Complexes, którego produkty zostały zaprezentowane na Wielkim Kamieniu w grudniu 2020 roku - bezzałogowe statki powietrzne typu wielowirnikowego i samolotowego oraz wielozadaniowe bezzałogowe kompleksy lotnicze typu hybrydowego. Nie jest tajemnicą, że zapotrzebowanie na tego typu sprzęt w dzisiejszym świecie jest bardzo duże. Dlatego przedsiębiorstwo produkcyjne już zawarło porozumienie z Białoruską Izbą Przemysłowo-Handlową "w celu ułatwienia aktywnej promocji białoruskich maszyn i technologii w zakresie zdalnego sterowania na rynkach zagranicznych"¹⁹⁵. Tak innowacyjne produkty, możemy być pewni, nie będą miały opóźnień w sprzedaży w bliższej i dalszej zagranicy. W grudniu 2020 r. pojawił się tu kolejny obiecujący rezydent - firma Solid Pipe System, która zrealizuje projekt z zakresu nowych materiałów związanych z produkcją i aplikacją innowacyjnych powłok ochronnych na komponenty urządzeń stosowanych w przemyśle wydobywczym. Chodzi o to, że "ta technologia jest unikalna dla Białorusi i państw regionu euroazjatyckiego". Rozpoczęcie produkcji planowane jest na 2021 rok"¹⁹⁶.

Chińsko-Białoruskie Centrum Współpracy w Dziedzinie Nauki i Technologii, które zostanie otwarte w grudniu 2020 roku, ma ułatwić rozwój innowacyjnej produkcji w Parku Przemysłowym Wielki Kamień, gdzie znajdują się laboratoria badawcze, strefy inkubacji i akceleracji dla startupów, centrum testowania i produkcji na małą skalę oraz hala do

195 Firma "Technologie i kompleksy lotnicze" została przedstawiona w "Velikiy Kamen" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-velikom-kamne-prezentovali-kompaniju-aviatsionnye-tehnologii-i-kompleksy-421952-2020/>

196 Mieszkaniec Kamienia Wielkiego realizuje projekt z zakresu nowych materiałów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezident-velikogo-kamnja-realizuet-proekt-v-sfere-novyh-materialov-420268-2020/>

demonstracji osiągnięć naukowych i technologicznych. Warto zaznaczyć, że wśród pracowników nowo otwartego ośrodka znajdzie się "Chińsko-Białoruskie Centrum Innowacji Technologii Przemysłowych, utworzone przez Narodową Akademię Nauk Białorusi i Akademię Nauk prowincji Guangdong (ChRL)". W pierwszym kwartale 2021 roku zostanie uruchomiony program Iskra, który ma ułatwić rozwój projektów badawczo-rozwojowych między oboma krajami. Ponadto, w grudniu 2020 r. rozpoczęto tu budowę międzynarodowego centrum wystawienniczego, które "będzie jedną z ważnych części infrastruktury biznesowej parku przemysłowego wraz z parkiem handlowo-logistycznym, centrami handlowymi i handlowo-wystawienniczymi"¹⁹⁷

Ogólnie rzecz biorąc, w 2021 r. priorytetowe obszary pracy w Wielkim Kamieniu obejmują wsparcie realizacji projektów inwestycyjnych mieszkańców, a także opracowanie wysokiej jakości programu rozwoju parku przemysłowego oraz studium wykonalności dla obiektów jego drugiego etapu, który przewiduje "dalszą ekspansję sektorów produkcyjnych w celu przyciągnięcia inwestycji, aktywną promocję regionalnej platformy współpracy naukowo-badawczej"¹⁹⁸. Uściślając, podczas realizacji drugiego etapu rozbudowy "Wielkiego Kamienia" i zagospodarowania terenu o powierzchni prawie tysiąca hektarów, "planowane jest stworzenie inteligentnego miasta - przyjaznego środowisku, z niestandardowymi rozwiązaniami, wprowadzeniem zaawansowanych innowacji w zakresie telekomunikacji, informacji, technologii mobilnych, bezpilotowych, sztucznej inteligencji, obliczeń kwantowych". Wszystkie te fakty wskazują, że plany związane z Parkiem

197 Budowa międzynarodowego centrum wystawienniczego rozpoczęła się w "Wielkim Kamieniu" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/stroitelstvo-mezhdunarodnogo-vystavochnogo-tsentra-nachalos-v-velikom-kamne-421518-2020/>

198_Yan, G. Czy chiński biznes będzie nadal inwestował na Białorusi / G. Yan // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - <https://www.belta.by/interview/view/prodolzhit-li-kitajskij-biznes-investirovat-v-belarus-jan-gan-o-novyh-tsentrakh-pritjazhenija-7602/>.

Przemysłowym "Wielki Kamień", jako innowacyjnym "projektem przyszłości", są całkiem realne, konkretne i możliwe do zrealizowania, co jest szczególnie ważne w obecnych trudnych warunkach rozwoju białoruskiej gospodarki.¹⁹⁹

Silne regiony, zdefiniowane jako "wygodne i bezpieczne warunki życia i pracy, jakościowa i dostępna infrastruktura społeczna, wysoka mobilność, inwestycje w nową produkcję i produktywnie zatrudnienie"²⁰⁰ są również jednymi z głównych priorytetów programu rozwoju społeczno-gospodarczego Republiki Białorusi do 2025 roku. Przy tym, strategia rozwoju regionalnego zakłada realizację projektów inwestycyjnych w regionach zapóźnionych - w celu wykorzystania lokalnych zasobów i tworzenia nowych gałęzi przemysłu, oraz na terenach objętych preferencyjnym traktowaniem - w celu tworzenia zaawansowanych technologicznie gałęzi przemysłu zorientowanych na eksport. Oczywiście jest, że im bardziej wydajne są miejsca pracy w regionach, im wyższa jest tam produktywność, tym bardziej atrakcyjne będzie życie poza stolicą. W związku z tym "pierwszym zadaniem jest stworzenie warunków do powstawania w regionach przedsiębiorstw z wysoko wydajnymi miejscami pracy, o określonym poziomie wynagrodzeń"^{201,202}. Świadczą o tym konkretne fakty.

199. Deklarowane inwestycje mieszkańców Wielkiego Kamienia szacowane są na ponad 1,2 mld dolarów [Electronic resource]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/zajavlennye-investitsii-rezidentov-velikogo-kamnja-otsenivajutsja-v-bolee-chem-12-mlrd-421491-2020/>

200. Główne postanowienia projektu programu rozwoju społeczno-gospodarczego Republiki Białoruś na lata 2021-2025 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.sb.by/articles/osnovnye-polozheniya-proekta-programmy-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-respubliki-belarus-na-2021.html>

201. Wzrost PKB a rozwój regionów - Minister Gospodarki o planach pięcioletnich [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rost-vvp-i-razvitie-regionov-ministr-ekonomiki-o-planah-na-pjatiletku-428671-2021/>

202. Zalessky, B. Z naciskiem na współpracę. Kronika międzynarodowych interakcji w przestrzeni postsowieckiej / B. Zalessky. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2020. - - C. 104.

Dość powiedzieć, że do 1 stycznia 2021 roku 440 podmiotów gospodarczych zostało zarejestrowanych jako rezydenci w FEZ. A obecnie realizowane są tam projekty obejmujące inwestycje z ponad 30 krajów o łącznej wartości około siedmiu miliardów dolarów. Tylko w 2020 roku do białoruskich stref ekonomicznych przyciągnięto 43 nowych mieszkańców, z czego około połowę stanowili inwestorzy z kapitałem zagranicznym, których łączne deklarowane inwestycje wyniosły około dwustu milionów dolarów. A według innych wskaźników, dynamika tych kompleksów terytorialnych nie może nie cieszyć. "W porównaniu z 2019 r. nastąpił 1,5-krotny wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych w ujęciu netto (do 307 mln USD), 10-procentowy wzrost produkcji przemysłowej i przychodów ze sprzedaży <...> oraz 2,2-procentowy wzrost eksportu towarów (do 5,9 mld USD). W zależności od strefy ekonomicznej rezydenci generowali do 85% inwestycji, do połowy eksportu towarów i jedną trzecią regionalnej produkcji przemysłowej"²⁰³.

Na przykład, w samej tylko strefie ekonomicznej **Gomel-Raton**, gdzie do początku 2021 r. działało 70 podmiotów gospodarczych, w tym 32 spółki z kapitałem zagranicznym z 16 krajów świata, przyciągnęły one prawie 110 mln USD bezpośrednich inwestycji zagranicznych na realizację projektów inwestycyjnych w 2020 r., co stanowiło prawie połowę całkowitego wolumenu inwestycji w regionie. I przyniosło to odpowiedni rezultat. Rezydenci FEZ większość swoich produktów sprzedawali poza granicami Białorusi. Wielkość tych dostaw przekroczyła miliard dolarów. W sumie towary zostały wyeksportowane na rynki 63 krajów świata. "Największy udział w eksporcie mają Rosja (48,1%), Ukraina (18,6%), Polska (7,8%), Chiny (6,1%), Litwa (6,6%) <...>. Obrót towarowy w

203_Mieszkańcy wolnych stref ekonomicznych w 2020 r. stanowili prawie 5% PKB Białorusi [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezidenty-svobodnyh-ekonomicheskikh-zon-v-2020-godu-sformirovali-pochti-5-vvp-belarusi-428975-2021>

handlu zagranicznym w 2020 roku wyniósł 1,7 miliarda dolarów²⁰⁴ z nadwyżką ponad 600 milionów dolarów. Jednocześnie w 2020 roku w strefie uruchomiono ponad 700 nowych miejsc pracy, a łączna liczba zatrudnionych tu osób wynosi dziś prawie trzydzieści tysięcy.

Mieszkańcy **FEZ Grodnoinvest**, który odpowiada za około 40 procent całkowitego eksportu obwodu grodzieńskiego, osiągnęli również nadwyżkę handlową w wysokości 438 milionów dolarów w 2020 roku. Wynika to z podaży wyrobów z drewna i papieru, mebli, żywności, a także maszyn i urządzeń, sprzętu komputerowego, elektronicznego i optycznego, urządzeń elektrycznych, pojazdów, gotowych wyrobów metalowych i tekstylnych, produktów chemicznych i nawozów. W sumie w 2020 roku produkty rezydentów FEZ zostały wyeksportowane do 65 krajów. Nawet do tak egzotycznych krajów jak Zimbabwe, Peru czy Somalia. Głównymi rynkami zbytu pozostały jednak Rosja, Polska i Ukraina. Niemniej jednak "w 2020 roku nastąpił znaczny wzrost dostaw białoruskich produktów do Stanów Zjednoczonych (wzrost o 337%), Zjednoczonych Emiratów Arabskich (229%), Estonii (210%), Egiptu (209%), Kanady (194%), Holandii (185%)²⁰⁵. Charakterystyczne jest również to, że dostawy do Unii Europejskiej wzrosły do prawie 200 mln dolarów, stanowiąc jedną piątą całego eksportu mieszkańców FEZ "Grodnoinvest".

W **FEZ "Mińsk"** eksport rezydentów wzrósł o 11% do prawie 1,5 mld dolarów w 2020 roku, a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na bazie netto wzrósł 3,7-krotnie - do 68 mln dolarów. Ponadto w 2020 r. zatrudniono tu "nieco ponad 1 tys. osób na dodatkowych

204_Mieszkańcy strefy ekonomicznej Gomel-Raton w 2020 r. zwiększyli produkcję o 13,1% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-gomel-raton-uvlechili-objem-proizvodstva-produksii-na-131-v-2020-godu-429328-2021/>

205_Mieszkańcy FEZ "Grodnoinvest" w 2020 roku eksportowali produkty do 65 krajów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-2020-godu-eksportirovali-produktsiju-v-65-stran-429156-2021>

miejscach pracy".²⁰⁶W przyszłości planuje się realizację projektów z zakresu budowy maszyn, oprzyrządowania i zielonych technologii, dzięki którym do 2025 roku w strefie powstanie około czterech tysięcy kolejnych wysokowydajnych miejsc pracy.

FEZ "Witebsk" jest również jednym z realnych narzędzi do innowacyjnego rozwoju gospodarki regionu witebskiego. Obecnie realizowanych jest tu 56 projektów inwestycyjnych w 16 sektorach z udziałem inwestorów z 15 krajów, m.in. z Niemiec, Czech, Rosji, Polski, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Izraela, Cypru i Estonii. W 2020 r. wyeksportowali swoje produkty za ponad 550 mln dolarów, co stanowiło prawie jedną trzecią wielkości dostaw na rynki zagraniczne całego obwodu witebskiego. Pozwoliło to na uzyskanie dodatniego salda w handlu zagranicznym: w towarach - ponad 177 mln dolarów, w usługach - ponad 13 mln dolarów. "Jednocześnie FEZ "Witebsk" jest jedyną wolną strefą ekonomiczną na Białorusi, która świadczy usługi przewyższające eksport nad importem. Łączna wartość usług dla partnerów zagranicznych wyniosła 24,4 mln USD²⁰⁷.

Te wysokie liczby nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez oparcia się na aktywnej polityce inwestycyjnej, która jest charakterystyczna dla tego FEZ. Dość powiedzieć, że w 2020 r. napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wzrósł tu o kolejne 16 proc. i przekroczył 30 mln dolarów. Dzięki temu powstało 235 nowych miejsc pracy, czyli ponad 1,5 raza więcej niż zapowiadano w biznesplanach. Ważny szczegół: w 2020 roku na terenie Wolnej Strefy Ekonomicznej zarejestrowanych będzie sześć podmiotów, których łączna wartość zapowiadanych inwestycji wyniesie

206 Eksport mieszkańców Mińskiej Strefy Ekonomicznej w 2020 roku wyniósł prawie 1,5 mld dolarów [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/eksport-rezidentov-sez-minsk-v-2020-godu-sostavil-pochti-15-mlrd-429290-2021/>

207 Mieszkańcy FEZ "Witebsk" zwiększyli produkcję o 17% w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-vitebsk-v-2020-godu-uvlechili-objem-proizvodstva-produksii-na-17-429730-2021>

ponad 35 mln dolarów, co pozwoli na stworzenie tu co najmniej kolejnych stu miejsc pracy. Pięć z nich to spółki z udziałem kapitału zagranicznego. "Biznesmeni z Rosji, Kanady, Irlandii i Azerbejdżanu zamierzają realizować projekty dotyczące organizacji produkcji puszek do żywności, środków ochrony i produktów specjalnego przeznaczenia, słomek zapalczanych, budowy stacji fotowoltaicznych dla zasilania energetycznego działalności mieszkańców, a także organizacji produkcji smarów plastycznych o szerokim zakresie temperatur pracy"²⁰⁸.

W ciągu dwóch niepełnych miesięcy 2021 roku status rezydenta FEZ otrzymały trzy kolejne przedsiębiorstwa. Pierwszą z nich była na początku stycznia spółka STS-Beton LLC z projektem inwestycyjnym dotyczącym rozwoju produkcji materiałów budowlanych. Nowy rezydent specjalizujący się w produkcji cementu i betonu, po zakupie nowych urządzeń planuje rozszerzyć asortyment i opanować produkcję nowych wyrobów dla budownictwa. "Pozwoli to na zwiększenie wskaźników wolumenowych, a także na wejście na nowe rynki zbytu, w tym eksport produktów"²⁰⁹.

W połowie stycznia FEZ zarejestrowała firmę Gidropress LLC z projektem rozwoju produkcji specjalnych pras hydraulicznych. Działająca w Połocku firma, specjalizująca się w rozwoju i produkcji specjalnych pras hydraulicznych dla przedsiębiorstw budownictwa ogólnego, kolejowego, wojskowo-przemysłowego, planuje unowocześnić park maszynowy, uzupełnić go o nowe maszyny, co da możliwość opanowania produkcji nowych typów wyrobów własnego projektu. "Wśród nowych produktów znajdują się urządzenia do produkcji armatury rurociąkowej dla przemysłu naftowego i gazowego, a także duża prasa do hydroformowania, która jest

208 Vityaz JSC został uznany za najlepszego rezydenta FEZ Witebsk w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/special/economics/view/oaovityjaz-priznano-luchshim-rezidentom-sez-vitebsk-po-itogam-2020-goda-429541-2021/>

209 Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję materiałów budowlanych [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-rezident-sez-vitebsk-budet-razvivat-proizvodstvo-stroitelnyh-materialov-422919-2021/>

poszukiwana do produkcji obudów dla przemysłu raketowego i kosmicznego. Dodatkowo rozwijana będzie produkcja urządzeń do utylizacji 200-litrowych beczek z paliwem i środkami smarnymi w warunkach polowych²¹⁰. Powszechnie wiadomo, że problem środowiskowy związany z 200-litrowymi beczkami jest charakterystyczny dla strefy arktycznej. Dlatego jego rozwiązanie pozwoli nowemu rezydentowi FEZ na niemal całkowity eksport swoich produktów.

W połowie lutego w FEZ pojawiło się prywatne przedsiębiorstwo "New Century Spring" z projektem modernizacji zastępującej import produkcji komponentów do maszyn rolniczych. Nowy rezydent jest członkiem stowarzyszonego rosyjskiego stowarzyszenia Rosspetsmash, które zrzesza producentów maszyn rolniczych, budowlanych i drogowych, przyczep i naczep. Projekt inwestycyjny realizowany na terenie wolnej strefy ekonomicznej pozwoli na 1,5-krotne zwiększenie łącznej produkcji, rozszerzenie asortymentu zębów sprężynowych, sprężyn naciągowych i naciskowych dla przedsiębiorstw przemysłu maszynowego, a także stworzy dodatkowe możliwości dywersyfikacji eksportu i zwiększenia eksportu na rynki zagraniczne. I to pomimo faktu, że już dziś firma ta eksportuje ponad połowę swoich produktów do partnerów w Rosji.

Ponadto, "za obiecujące do rejestracji w Witebskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej uważa się dwa kolejne projekty inwestycyjne dotyczące stworzenia parku przetwórstwa drzewnego i organizacji przedsiębiorstwa produkcji bio-węgla, zainteresowanie realizacją których wykazują inwestorzy z Chin i Szwecji"²¹¹. W celu zapewnienia sukcesu tych i innych obiecujących projektów, FEZ podejmuje aktywne działania w

210 Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję specjalistycznego sprzętu do prasowania hydraulicznego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-rezident-sez-vitebsk-budet-razvivat-proizvodstvo-spetsialnogo-gidropressovogo-oborudovanija-424231-2021/>

211 Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję części do maszyn rolniczych [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyy-rezident-sez-vitebsk-budet-razvivat-proizvodstvo-komplektujuschih-dlja-selhoz mashin-429288-2021/>

celu opracowania dodatkowych dróg energetycznych, wodociągowych i kolejowych na terytorium sektora Żurzewo na obrzeżach Witebska, gdzie "rozwój infrastruktury inżynierskiej i transportowej terenu pozwoli przyciągnąć co najmniej 165 mln dolarów inwestycji zagranicznych i stworzyć około 1000 miejsc pracy w projektach, które są już realizowane lub przygotowywane do rejestracji w bieżącym [2021] roku"²¹². Należy założyć, że realizacja wszystkich tych planów będzie oznaczać, że FEZ "Witebsk" osiągnie jakościowo nowy poziom innowacyjnego rozwoju.

Innym ważnym mechanizmem realizacji strategii rozwoju innowacyjności na Białorusi powinna być realizacja projektów inwestycyjnych w zakresie tworzenia 13 klastrów i technoparków na niewykorzystanych i nieefektywnie wykorzystywanych terenach produkcyjnych przedsiębiorstw państwowych. Dla przypomnienia, technopark rozumiany jest dziś jako forma terytorialnej integracji nauki, edukacji i produkcji w postaci zrzeszenia organizacji naukowych, biur projektowych i inżynierskich, instytucji edukacyjnych, przedsiębiorstw produkcyjnych lub ich filii. Innymi słowy, "celem tworzenia technoparku jest skupienie na jednym terenie specjalistów o wspólnym profilu działalności. Naukowcy mogą tam prowadzić badania, nauczać w instytucjach edukacyjnych oraz uczestniczyć w procesie wdrażania wyników swoich badań"²¹³. Organizacje, które uzyskają status rezydenta technoparku, otrzymują dodatkowe możliwości rozwoju w postaci ulg podatkowych i czynszowych, korzystania ze specjalistycznego sprzętu i urządzeń produkcyjnych technoparków oraz usług doradztwa prawnego i biznesowego.

212. W budowę obiektów infrastrukturalnych FEZ "Witebsk" planuje się zainwestować około 40 mln Br [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/okolo-br40-mln-planiruetsja-inwestirovat-v-stroitelstvo-objektov-infrastruktury-sez-vitebsk-429858-2021>

213. Xiaojuan, L. Kształtowanie się białoruskiego modelu rozwoju technoparku / L. Xiaojuan // *Ekonomia i Bankowość*. - - 2018. - - №2. - - C. 54.

Na Białorusi pierwszy projekt "stworzenia parku naukowo-technologicznego" został zrealizowany w Mohylewie. Założycielami CJSC "Mohylewski Park Technologiczny" są miejskie i regionalne komitety wykonawcze, a także uczelnie wyższe miasta²¹⁴. Jego rejestracja nastąpiła w marcu 2011 roku. Obecnie sieć infrastruktury innowacyjnej w naszym kraju obejmuje już wszystkie ośrodki regionalne, a także obwody nowopołocki, piński, gorki, borysowski i lachowicki, w tym 17 technoparków, 7 centrów transferu technologii oraz Białoruski Fundusz Innowacji. Ważny szczegół: mieszkańcy białoruskich parków technologicznych w ciągu ostatnich pięciu lat sześciokrotnie zwiększyli produkcję - do prawie 200 milionów białoruskich rubli w 2020 roku. Jednocześnie "liczba rezydentów technoparków w tym okresie wzrosła 2,2-krotnie, a łączna liczba ich pracowników - 2,7-krotnie. W latach 2016-2020 w technoparkach utworzono 2566 miejsc pracy, przy planie 1536"²¹⁵. Obecnie mieszkańcy białoruskiego technoparku zajmują się głównie oprzyrządowaniem i budową maszyn, elektroniką, technologią informacyjną i rozwojem oprogramowania, medycyną, farmaceutyką i produkcją sprzętu medycznego, a także "optyką, technologią laserową, energią, oszczędzaniem energii, bio- i nanotechnologią"²¹⁶. A w wielu z tych obszarów osiągnięto już dobre wyniki.

Tak więc na początku 2021 roku w technoparkach białoruskich uczelni zarejestrowanych było 61 rezydentów. Ilość wyprodukowanych w nich wyrobów w 2020 roku przekroczyła 17 mln rubli białoruskich, w tym wyrobów innowacyjnych - ponad 10 mln rubli. Specyfika tych technoparków polega na tym, że każdy z nich jest włączony w proces

214 Pinyagin, Y. Technoparki jako element infrastruktury innowacyjnej kraju / Y. Pinyagin, L. Xiaojuan // Bankauskii Vestnik. -- 2016. -- №12. -- C. 52.

215 Mieszkańcy białoruskich technoparków w ciągu 5 lat 6-krotnie zwiększyli produkcję [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezidenty-belorusskih-tehnoparkov-za-5-let-uvlechili-vypusk-produktsii-v-6-raz-428037-2021/>

216 Tematyka infrastruktury innowacyjnej Republiki Białorusi / pod red. A.G. Szumilina. - Mińsk: GU "BelISA", 2018. -- C. 3.

kształcenia i każdy ma swoją własną specjalizację, w zależności od regionu lokalizacji i ukierunkowania naukowego. "W szczególności, park technologiczny "Unitehprom BSU" specjalizuje się w produkcji leków weterynaryjnych i produktów farmaceutycznych, a Park Naukowo-Technologiczny BNTU "Politechnika" - w tworzeniu i produkcji urządzeń medycznych²¹⁷. Działalność technoparku Witebskiego Państwowego Uniwersytetu Technologicznego jest ukierunkowana na tworzenie innowacyjnej produkcji w przemyśle lekkim. Ponadto, w obwodzie witebskim "utworzono klaster medyczno-farmaceutyczny na bazie 10 organizacji, w tym dwóch uniwersytetów i technoparku. Rdzeniem klastra jest Witebski Uniwersytet Medyczny, gdzie kształceni są specjaliści z dziedziny farmacji. I to jest model na przyszłość²¹⁸.

Innym ciekawym przykładem jest park naukowo-technologiczny Uniwersytetu Państwowego im. Janki Kupaty w Grodnie, całkowity zysk jego mieszkańców "w 2020 roku wzrósł o 2,5 raza - do ponad 800 tys. br"²¹⁹. I właśnie w 2018 roku na potrzeby tego technoparku został zrekonstruowany nieużywany budynek jednego z grodzieńskich przedsiębiorstw przy ulicy Gospodarczej. Wkrótce jego rezydentami zostało 14 firm, z których połowa została założona przez studentów i profesorów wyższych uczelni. Dobiega końca budowa drugiego etapu technoparku. W tym celu zaaranżowano dawny obiekt przemysłowy o powierzchni ponad sześciu tysięcy metrów kwadratowych, w którym znajdują się pomieszczenia biurowe i produkcyjne wraz z całą infrastrukturą

217_Technoparki białoruskich uczelni w 2020 roku wyprodukowały produkty o wartości 17 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/society/view/tehnoparki-vuzov-belarusi-za-2020-god-proizveli-produksii-na-br17-mln-425772-2021/>

218 Sprawozdanie premiera Republiki Białoruś Romana Gołowczenki na VI Ogólnobiałoruskim Zgromadzeniu Ludowym "O polityce wzrostu gospodarczego" [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9740>

219_Opinia: tworzenie technoparków na terenach nieużytkowanych jest przykładem zaawansowanego rozwoju regionów. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/mnenie-sozdanie-tehnoparkov-na-neispolzuemyh-ploschadjah-primer-operezhajuschego-razvitiya-regionov-428389-2021>

niezbędną do funkcjonowania innowacyjnego przedsiębiorstwa. Na uwagę zasługuje fakt, że część tej powierzchni została już zarezerwowana przez firmy działające w obszarze transportu elektrycznego, bioinżynierii i efektywności energetycznej. A to wskazuje na dobre perspektywy rozwoju nie tylko dla samego technoparku, ale także dla regionu, w którym jest zlokalizowany.

FOR AUTHOR USE ONLY

Literatura

1. Spotkanie Szefów Rad Państw WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/zasedanie-soveta-glav-gosudarstv-sng-25085/.

2. Mołdawia proponuje opracowanie planu promocji informacyjnej WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/moldova-predlagaet-produmat-plan-informatsionnogo-prodvizhenija-sng-420785-2020>

3. o spotkaniu ministra spraw zagranicznych W. Makieja z przewodniczącym Komitetu Wykonawczego WNP - sekretarzem wykonawczym [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: https://mfa.gov.by/press/news_mfa/b824e89c5996ccf3.html

4. Kolejne posiedzenie Rady Szefów Rządów WNP odbędzie się w Mińsku 28 maja 2021 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/sledujuschee-zasedanie-soveta-glav-pravitelstv-sng-projdet-v-minske-28-maja-2021-goda-414460-2020/>

5. Roman Golovchenko wziął udział w posiedzeniu Rady Szefów Rządów WNP [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://government.by/ru/content/9638>

6. Nazarbajew: konieczne jest zwiększenie wielkości i trwałości przepływów handlowych w ramach i poza EAEU [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/nazarbaev-neobhodimo-naraschivat-objemy-i-ustojchivost-torgovyh-potokov-vnutri-za-predelami-eaes-419719-2020/>.

7. Strategia rozwoju integracji euroazjatyckiej pozwoli rozwiązać wiele problemów w nowy sposób - Myasnikovich [Zasób elektroniczny]. 2020. URL: <https://www.belta.by/economics/view/strategija-razvitija-razijskoj-integratsii-pozvolit-po-novomu-reshat-mnogie-voprosy-mjasnikovich-419794-2020/>.

8. Strategia UE 2025 zawiera 330 środków i mechanizmów rozwoju integracji - Malkina [Zasób elektroniczny]. 2020. URL: <https://www.belta.by/economics/view/strategija-eaes-do-2025-goda-soderzhit-330-mer-i-mehanizmov-po-razvitiju-integratsii-malkina-419802-2020/>.

9. Pivovar, E. Industrializacja i mapy rolno-przemysłowe będą promować substytucję importu w EAEU - Malkina / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/karty-industrializatsii-i-agroindustrii-budut-sposobstvovat-importozamesheniju-v-eaes-malkina-419027-2020/>.

10. Euroazjatyckie platformy technologiczne [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet->

za-rasshirenie-nauchno-tehnicheskogo-sotrudnichestva-v-eaes-shumilin-397579-2020/

11) Białoruś opowiada się za rozszerzeniem współpracy naukowo-technicznej w EAEU - Szumilin [źródło elektroniczne]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet-za-rasshirenie-nauchno-tehnicheskogo-sotrudnichestva-v-eaes-shumilin-397579-2020/>

12. Pivovar, E. Platforma technologiczna w sektorze energetycznym jest tworzona w EAEU / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - – 2019. - URL: <https://www.belta.by/special/economics/view/tehnologicheskajaplatforma-v-sfere-energetiki-sozdana-v-eaes-333240-2019/>

13. W EAEU powstaje nowa euroazjatycka platforma technologiczna dla technologii konserwacji i naprawy urządzeń przemysłowych [Zasób elektroniczny]. - – 2019. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/13-08-2019-1.aspx>

14. Nikitina, Y.F. Perspektywy platform technologicznych: efekty synergiczne / Y.F. Nikitina // Projektowanie Przyszłości. Problemy rzeczywistości cyfrowej: Proceedings of the 2nd International Conference (7-8 lutego 2019, Moskwa). - Moskwa: IPM imienia M.W. Keldysza, 2019. - – C. 83–90.

15. Kraje EAEU zamierzają stworzyć euroazjatycką konstelację kosmiczną [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: https://www.tvr.by/news/obshchestvo/strany_eaes_namereny_soizat_evraz_iyskuyu_kosmicheskuyu_gruppirovku/

16. Igor Petrishenko wymienił najważniejsze zadania stojące przed WNP na obecnym etapie: przezwyciężenie recesji gospodarczej, zwiększenie wzajemnego i zagranicznego handlu. - – 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9678>

17. Stan współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w krajach członkowskich WNP (raport informacyjno-analityczny). - M.: CIS, 2017. - – 61 c.

18. Konwencja o współpracy międzyregionalnej między państwami członkowskimi Wspólnoty Niepodległych Państw [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: https://pravo.by/upload/docs/op/N01600091_1585774800.pdf

19. Konwencja o współpracy transgranicznej państw-stron Wspólnoty Niepodległych Państw [Zasób elektroniczny]. - – 2008. - URL: <http://docs.cntd.ru/document/902196976>

20. Wystąpienia uczestników IX posiedzenia Rady ds. współpracy międzyregionalnej i transgranicznej państw członkowskich WNP na temat stanu współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w państwach członkowskich WNP [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://e-cis.info/cooperation/3763/89102/>

21. Apel Prezydenta Republiki Kazachstanu Kassyma-Jomarta Kemelewicza Tokajewa do szefów państw członkowskich Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/18-01-2021-1.aspx>

22. Pivovar, E. Opublikowanie strategii rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/opublikovana-strategija-razvitija-evrazijskoj-ekonomicheskoj-integratsii-do-2025-goda-423997-2021/>

23. Pivovar, E. Myasnikovich uważa za konieczne rozwijanie w EAEU współpracy przemysłowej w branżach high-tech / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mjasnikovich-schitaet-neobhodimym-razvivat-v-eaes-promkooperatsiju-v-vysokotehnologichnyh-otrasljah-427278-2021>

24. Eksport HTP w 2020 roku przekroczy 2,5 mld dolarów - Golovchenko [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-pvt-v-2020-godu-prevysil-25-mlrd-golovchenko-427222-2021/>

25. Białoruś opowiada się za przyspieszoną realizacją projektów cyfrowych w EAEU - Golovchenko [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-vystupaet-zasuskorenienie-realizatsii-tsifrovyyh-proektov-v-eaes-golovchenko>

26. Strategiczne kierunki rozwoju euroazjatyckiej integracji gospodarczej do 2025 roku. - - M., 2020. - - 61 c.

27. Kortunow A. Osiem zasad Wielkomorawskiego Partnerstwa / A. Kortunow // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/vosem-printsipov-bolshogo-evrazijskogo-partnerstva/>

28. Azja stworzyła największą na świecie strefę wolnego handlu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://interaffairs.ru/news/show/28129>

29. Erokhin, V.L. Kompleksowe regionalne partnerstwo gospodarcze: przegląd głównych wskaźników sojuszu handlowego / V.L. Erokhin // Marketing i Logistyka. - - 2020. - - №6. - - C. 23-34.

30. Pivovar, E. EWG i Sekretariat Integracji Gospodarczej w Ameryce Środkowej podpisały memorandum / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eek-i-sekretariat-po-ekonomicheskoj-integratsii-v-tsentralnoj-amerike-podpisali-memorandum-430366-2021>

31. Pivovar, E. Kuba mianowana przedstawicielem w Euroazjatyckiej Komisji Gospodarczej / E. Pivovar // [źródło

elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/politics/view/kubana-znaxnaxhila-predstavitelja-v-evrazijskoj-ekonomicheskoj-komissii-427078-2021/>

32. Przewodniczący Rady EWG Michaił Myasnikowicz odbył spotkanie z Mohammadem Beherem Galifabem, przewodniczącym Madżlisu Rady Islamskiej Iranu [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/09-02-2021-01.aspx>.

33. Możliwości intensyfikacji handlu i współpracy gospodarczej między Bangladeszem a EAEC dyskutowane w EEC [Electronic resource]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/29-01-2021-3.aspx>

34. Pivovar, E. EAEU zamierza utworzyć strefy wolnego handlu z Egiptem, Indiami, Indonezją i Mongolią / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eaes-nameren-sozdat-zony-svobodnoj-torgovli-s-egiptom-indiej-indonezkiej-i-mongoliej-426578-2021/>

35. Komitet Wykonawczy EWG i WNP podpisują plan współpracy na lata 2021-2022 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/05-02-2021-07.aspx>

36. Pivovar, E. EAEC rozważy inicjatywę Uzbekistanu w sprawie budowy kolei transafgańskiej / E. Pivovar // [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eaes-rassmotrit-initsiativu-uzbekistana-o-stroitelstve-transafganskoj-zheleznoj-dorogi-431104-2021/>

37. Roman Gołowczenko: Białoruś i Rosja muszą zintensyfikować współpracę w polityce i gospodarce [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9593>

38. Białoruś jest gotowa bardziej aktywnie uczestniczyć w programach rozwoju rolnictwa w obwodzie pskowskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-gotova-aktivnee-uchastvovat-v-programmah-razvitiija-selskogo-hozjajstva-v-pskovskoj-oblasti-418071-2020>

39. Priorytetowe kierunki rozwoju współpracy regionalnej jako kluczowy czynnik budowy unii : projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, wywiad: K. Gusev, B. Zalessky. Gusev, B. Zalessky. - Mińsk: Biznesofset, 2018. - - 392 c. : 62 il.

40. Roman Golovchenko zaproponował gubernatorowi obwodu pskowskiego zintensyfikowanie współdziałania w różnych sektorach [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9588>

41. Spotkanie z gubernatorem obwodu pskowskiego Michaiłem Vedernikovem [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/vstrecha-s-gubernatorom-pskovskoj-oblasti-rossii-mixailom-vedernikovym-24596/

42. W obwodzie pskowskim planowana jest budowa obiektów socjalnych z udziałem białoruskich firm [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-pskovskoj-oblasti-planirujut-stroit-sotsobjekty-s-uchastiem-belorusskih-kompanij-418082-2020>

43. Obwód pskowski jest zainteresowany białoruskimi agroturystykami, maszynami i usługami budowlanymi [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/pskovskaja-oblast-zainteresovalas-belorusskimi-agrogorodkami-tehnikoj-i-stroitelnyimi-uslugami-408508-2020/>

44. Igor Petrishenko: Białoruś jest gotowa bardziej aktywnie uczestniczyć w programach rozwoju rolnictwa w obwodzie pskowskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9668>

45. Agencje inwestycyjne Białorusi i obwodu pskowskiego podpisały porozumienie o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/agentstva-po-investitsijam-belarusi-i-pskovskoj-oblasti-podpisali-soglashenie-o-sotrudnichestve-408584-2020/>

46. Białoruś będzie szkolić personel medyczny dla obwodu pskowskiego [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: https://www.belta.by/society/view/belarus-budet-gotovit-meditsinskie-kadry-dlja-pskovskoj-oblasti-408501-2020/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

47. Regiony Rosji do Republiki Białorusi: projekt informacyjno-integracyjny. B. Zalessky, A. Kiselev, E. Korovkin. - Mińsk: Tezeusz, 2009. - - 226 c.

48. Roman Gołowczenko: Obwód leningradzki może wejść do pierwszej piątki partnerów handlowych Białorusi wśród regionów Rosji [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9586>

49. Spotkanie z gubernatorem obwodu leningradzkiego Rosji Aleksandrem Drozdenką [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://president.gov.by/ru/events/vstrecha-s-gubernatorom-leningradskoy-oblasti-rossii-aleksandrom-drozdenko>

50. Ekologia - w centrum zainteresowania współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9787>

51. Białoruś i obwód leningradzki podpisały porozumienie o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-leningradskaja-oblast-podpisali-soglashenie-o-sotrudnichestve-434519-2021/>

52. Białoruś jest gotowa do współpracy z obwodem tomskim w sferze gospodarczej, humanitarnej i naukowej - Hudyka [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-gotova-k-sotrudnichestvu-s-tomskoj-oblastiju-v-ekonomicheskoy-gumanitarnoj-i-nauchnoj-sferah-421752-2020/>

53. Obwód Tomski ma dobre możliwości rozszerzenia stosunków gospodarczych z Republiką Białoruś [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: <https://tomsk.er.ru/activity/news/u-tomskoj-oblasti-est-horoshie-vozmozhnosti-dlya-rasshireniya-ekonomicheskikh-svyazej-s-respublikoj-belarus>

54. Technologie i innowacje we współpracy regionów państwa związkowego jako impuls do rozwoju integracji euroazjatyckiej : projekt informacyjno-integracyjny / współautorzy, rozm. przepr. B. Zaleski, M. Valkovski, A. Greshnikov. - Mińsk: Biznesofset, 2017. - 274 s.: 41 ilustracji.

55. Obwód Tomski i Białoruś porozumiały się w sprawie rozszerzenia współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://tomsk.sm.news/tomskaya-oblast-i-belarus-dogovorilis-rasshirit-sotrudnichestvo-42561-u3t5/>

56. Negocjacje z gubernatorem obwodu irkuckiego Siergiejem Lewczenko [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/peregovory-s-gubernatorom-irkuckoj-oblasti-sergeem-levchenko-15007/

57. Wspólna przestrzeń gospodarcza: integracja regionów: projekt informacyjno-integracyjny / współkomp. i ankieter: B. Zaleski, M. Valkovski, A. Mostovoy. - Mińsk: Biznesofset, 2013. - - 244 c. : 46 ilustracji.

58. Spotkanie Andrieja Kobyakowa z gubernatorem obwodu irkuckiego [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: <http://www.government.by/ru/content/6866>

59. Produkcja montażowa ciągników BELARUS może pojawić się w obwodzie irkuckim [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: <http://www.belta.by/economics/view/sborochnoe-proizvodstvo-tractorov-belarus-mozhet-pojavitsja-v-irkuckoj-oblasti-222392-2016/>

60. Obwód Irkucki kupi ponad 160 ciągników BELARUS [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/irkuckskaja-oblast-priobretet-bolee-160-tractorov-belarus-433486-2021/>

61. MTZ i obwód irkucki podpisały umowę o współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mtz-i-irkutskaja-oblast-zakljuchili-soglashenie-o-sotrudnichestve-408690-2020/>

62. Matwiejew, W. Białoruś i obwód irkucki porozumiały się w sprawie tworzenia i rozwoju wspólnych przedsięwzięć w różnych dziedzinach / W. Matwiejew // [zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-irkutskaja-oblast-dogovorilis-o-sozdanii-i-razvitii-sp-v-raznyh-sferah-325641-2018/>

63. Roman Gołowczenko: Białoruś jest gotowa do udziału w przetargach na dostawy maszyn dla obwodu irkuckiego [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9587>

64. Wielkość obrotów handlowych między Białorusią a obwodem irkuckim w ciągu pięciu lat podwoiła się [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/objem-tovarooborota-mezhdu-belarusiju-i-irkutskoj-oblastiju-za-pjat-let-udvoilsja-420587-2020/>

65. Spotkanie z gubernatorem obwodu irkuckiego Igorem Kobzewem [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://president.gov.by/ru/events/vstrecha-s-gubernatorom-irkutskoy-oblasti-rossii-igorem-kobzewym>

66. Program działań Rządu Republiki Białorusi na okres do 2025 roku. - Mińsk, 2020 r. - - 56 c.

67. MTZ w 2020 r. zwiększyły eksport do krajów spoza WNP o 18,5% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mtz-v-2020-godu-uelichil-eksport-produksii-v-dalnee-zarubezhje-na-185-427593-2021/>

68. BMZ zwiększył eksport wyrobów metalowych do 13 krajów Unii Europejskiej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/bmz-narastil-eksport-metalloproduksii-v-13-stran-evrosojuza-426139-2021/>

69. MMZ w 2020 roku zwiększył wolumen dostaw do Rosji o ponad 12% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/mmz-v-2020-godu-narastil-objemy-postavok-v-rossiju-bolee-chem-na-12-425977-2021/>

70. "Bellegprom" dostarczał produkty do 52 krajów w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bellegprom-v-2020-godu-postavil-produksiju-v-52-strany-mira-427383-2021/>

71. Przedsiębiorstwa "Bellesbumprom" zwiększyły eksport o 5% w 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predprijatija-bellesbumproma-v-2020-godu-uelichili-eksport-produksii-na-5-427809-2021/>

72. Białoruś w styczniu zwiększyła eksport towarów i usług o 13,3 proc. do 3,057 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-v-janvare-velichila-eksport-tovarov-i-uslug-na-135-do-3057-mlrd-432023-2021/>.

73. Przedsiębiorstwa "Bellesbumpromu" w styczniu zwiększyły eksport o 18% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predprijatija-bellesbumproma-v-janvare-velichili-eksport-produktsii-na-18-432143-2021/>

74. Przedsiębiorstwa Bellesbumprom planują zwiększyć eksport o co najmniej 6,5% w 2021 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/predprijatija-bellesbumproma-v-2021-godu-planirujut-velichit-eksport-ne-menee-chem-na-65-429310-2021/>

75. Białoruś spodziewa się w tym roku utrzymać wielkość eksportu high-tech na poziomie 15 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-rasschityvaet-v-etom-godu-sohranit-objem-eksporta-vysokotehnologichnoj-produktsii-na-urovne-15-421250-2020/>

76. Ekspozycja białoruskich producentów Made in Belarus prezentowana na międzynarodowej wystawie w Kairze [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/ekspozitsija-beloruskich-proizvoditelej-made-in-belarus-predstavlena-na-mezhdunarodnoj-vystavke-v-kairze-417549-2020/>

77. Ponad 100 osiągnięć naukowo-technicznych zaprezentuje Białoruś na wystawie importowej w Chinach [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-100-nauchno-tehnicheskikh-razrabotok-predstavit-belarus-na-kitajskoj-vystavke-importa-414174-2020/>

78. Innowacyjne rozwiązania BSTU zostaną zaprezentowane na wystawie towarów i usług w Szanghaju [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/society/view/innovatsionnye-razrabotki-bgtu-predstavjat-na-vystavke-tovarov-i-uslug-v-shanhae-414078-2020/>

79. Charitonczik: głównym czynnikiem rozwoju kompleksu przemysłowego na Białorusi jest wzrost innowacyjnych produktów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: https://www.belta.by/economics/view/haritonchik-glavnym-faktorem-razvitiija-promkompleksa-bialorusi-javljaetsja-rost-innovatsionnoj-410940-2020/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

80. Wzrost produkcji i dywersyfikacja eksportu - Aleksander Subbotin nakreślił zadania dla przemysłu mięsnego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9783>

81. Bezpieczeństwo żywnościowe i wzrost eksportu - zidentyfikowane obszary rozwoju przedsiębiorczości rolniczej [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/prodbezopasnost-i-naraschivanie-eksporta-opredeleny-napravlenija-razvitija-agrarnogo-biznesa-427294-2021/>

82. Państwowy program "Agrobiznes" na lata 2021-2025 [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=C22100059&p1=1&p5=0>

83. Białoruś przewiduje zwiększenie eksportu rolnego do 7 mld dolarów w 2025 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-rasschityvaet-v-2025-godu-narastit-eksport-selhozproduksii-do-7-mlrd-427628-2021/>

84. Ponad 70% białoruskiego eksportu żywności w 2020 r. przypadało na Rosję [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-70-belorusskogo-eksporta-prodovolstvija-v-2020-godu-prihodilos-na-rossiju-432008-2021/>

85. Białoruski eksport żywności do Uzbekistanu w 2020 roku zwiększył się ponad dwukrotnie [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskogo-prodovolstvija-v-uzbekistan-v-2020-godu-vyros-bolee-chem-v-dva-raza-431838-2021/>

86. Eksport białoruskich produktów do Azerbejdżanu w 2020 roku wzrósł o 10,7% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskoj-selhozproduksii-v-azerbajdzhan-v-2020-godu-vyros-na-107-433105-2021/>

87. Białoruś w 2020 roku zaczyna dostarczać produkty rolne na 20 nowych rynków [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-v-2020-godu-nachala-postavki-selhozproduksii-na-20-novyh-rynkov-427631-2021/>

88. Eksport białoruskich produktów rolnych w 2020 roku wzrósł o 4,3% [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-belorusskoj-selhozproduksii-v-2020-godu-vyros-na-43-427620-2021/>

89. Rogachev MCC rozszerzył eksport w 2020 roku poprzez dostawy na nowe rynki w czterech krajach [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rogachevskij-mkk-v-2020-godu-rasshiril-eksport-za-schet-postavok-na-novye-rynki-chetyreh-stran-427607-2021/>

90. Turovsky Dairy Plant w 2020 r. wyprodukował o jedną trzecią więcej sera i osiągnął 110 mln dolarów przychodów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/turovskij->

[moločnyj-kombinat-v-2020-godu-proizvel-na-tret-bolshe-syrov-i-vyruchil-110-mln-427862-2021/](#)

91. Wsparcie dla regionów opóźnionych w rozwoju będzie oparte na ich potencjale - Chebotar [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/podderzhka-otstajuschih-regionov-budet-bazirovatsja-na-ih-potentsiale-chebotar-421034-2020/>

92. Pushnyakova A. Zakład produkcji elektroniki specjalnej w Brasławiu rozpocznie pracę w 2021 roku / A. Pushnyakova // [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/zavod-po-proizvodstvu-spetsialnoj-elektroniki-v-braslave-nachnet-rabotu-v-2021-godu-422488-2020>

93. Nowy warsztat zakładu Vetraz w Begoml pozwoli na zwiększenie wielkości produkcji [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-tseh-zavoda-vetraz-v-begomle-pozvolit-narastit-objem-proizvodstva-422131-2020/>

94. MAZ otwiera produkcję montażową transportu elektrycznego w Żodino [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/maz-otkryl-sborochnoe-proizvodstvo-elektrotransporta-v-zhodino-422142-2020/>

95. Leśnictwo Doświadczalne Smorgonie zostało nowym rezydentem FEZ "Grodnoinvest" [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/smorgonskij-opytnyj-leshoz-stal-novym-rezidentom-sez-grodnoinvest-422374-2020/>

96. Program [Zasób elektroniczny]. - – 2020. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/pages/135>

97. Nowe ronda w Białej Podlaskiej [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/news/1961>

98. Wyniki roku 2020 [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.pbu2020.eu/by/news/1952>

99. Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020. [Zasób elektroniczny]. - – 2014. - URL: <https://www.customs.gov.by/ru/2014-2020-ru/>

100. Brześć i Biała Podlaska opracowują wspólne projekty w zakresie zielonej gospodarki [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/brest-i-bjala-podlaska-prorabatyvajut-sovmestnye-proekty-v-zelenoj-ekonomike-424871-2021>

101. Arikas, D. Inicjatywy miast europejskich w zakresie energii i klimatu / D. Arikas, M. Gratz, E. Ferrer, A. Chumakova, N. Andreenko. - Bałtyckie Forum Ekologiczne Niemcy, 2019 r. - – 34 c.

102. Ponad 50 białoruskich miast jest gotowych zobowiązać się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/society/view/bolee-50-belorusskih-gorodov->

gotovy-vzjat-na-sebja-objazatelstva-po-snizheniju-vybrosov-parnikovyh-424013-2021/.

103. Na dachu gimnazjum w Kostyukowiczach powstanie elektrownia fotowoltaiczna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/664>

104. Na Białorusi rozpoczęła pracę nowa elektrownia słoneczna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/664>

105. Mścisław dla ekologicznego stylu życia! I potwierdzają to Dni Energii [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://climate.ecopartnerstvo.by/ru/news/616>

106. Europejski Tydzień Mobilności [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://rosavtotransport.ru/ru/activities/european-mobility-week/>

107. Nowa trasa ekologiczna, przejazd rowerem i darmowy bilet - jak będzie wyglądał Europejski Tydzień Mobilności w Mińsku [Materiał elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-ekomarshrut-veloprobeg-i-besplatnyj-proezd-kakoj-budet-evropejskaja-nedelja-mobilnosti-v-minske-406811-2020/>

108. Zalessky, B. Punkt odniesienia - wielowektorowość. Część I / B. Zalessky. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2020. - - 692 c.

109. Ponad 60 rezydentów zarejestrowanych w FEZ Białorusi w pierwszym półroczu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-60-rezidentov-zaregistrirvano-v-sez-belarusi-v-i-polugodii-405375-2020/>

110. Specjalne strefy ekonomiczne powinny stać się głównym motorem inwestycyjnym - Nikitina // [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/sez-dolzheny-stat-osnovnym-investitsionnym-lokomotivom-nikitina-405379-2020/>

111. Inwestorzy zagraniczni w I kwartale br. zainwestowali w białoruską gospodarkę 2,8 mld dolarów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: [https://www.belta.by/economics/view/inostrannye-investory-vlozhili-v-i-kvartale-v-ekonomiku-belarusi-28-mlrd-390601-2020/.](https://www.belta.by/economics/view/inostrannye-investory-vlozhili-v-i-kvartale-v-ekonomiku-belarusi-28-mlrd-390601-2020/)

112. W pierwszym półroczu do Mińskiej Strefy Ekonomicznej napłynęło z zagranicy ponad 118 mln dolarów inwestycji [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/svyshe-118-mln-investitsij-postupilo-v-i-polugodii-v-sez-minsk-iz-za-rubezha-406018-2020/>

113. Nowy mieszkaniec FEZ Mińsk wybuduje zakład do produkcji wyrobów aluminiowych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-minsk-postroit-zavod-po-proizvodstvu-izdelij-iz-aluminija-411877-2020/>

114. Nowy mieszkaniec FEZ Mińsk będzie produkował materiały na dachy i elewacje [Zasób elektroniczny]. - - 20230. - URL:

<https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-minsk-budet-proizvodit-krovelnye-i-fasadnye-materialy-415998-2020/>

115. Na terenie Mińskiej Strefy Ekonomicznej zostanie zbudowany park naukowo-technologiczny, który będzie pomagał startupom. [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

<https://www.belta.by/regions/view/nauchno-tehnologicheskij-park-v-pomosch-startapam-postrojat-na-territorii-sez-minsk-411305-2020/>

116. Białoruś chce pozyskać 14,11 mln euro z EBOiR na budowę stacji elektroenergetycznej dla FEZ Mińsk [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-hochet-privlech-ot-ebr-1411-mln-evro-na-stroitelstvo-podstantsii-dlja-sez-minsk-394602-2020/>

117. Nowy rezydent brzeskiej strefy ekonomicznej zamierza zainwestować ponad 25 mln euro w produkcję mebli [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL:

<https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-sez-brest-nameren-investirovat-v-proizvodstvo-mebeli-bolee-25-mln-evro-394124-2020/>

118. Nowy mieszkaniec brzeskiego FEZ będzie zajmował się obróbką drewna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-brest-zajmetsja-derevoobrabotkoj-392514-2020/>

119. Nowy mieszkaniec FEZ Brześć będzie produkował kolekcjonerskie ubrania [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-sez-brest-budet-vypuskat-kollektsionnuju-odezhdu-392737-2020/>

120. Brzeski FEZ planuje stworzyć 1000 miejsc pracy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/v-sez-brest-planirujut-sozdat-1-tys-rabochih-mest-380116-2020/>

121. FEZ Brześć kończy rozwój włoskiej dzielnicy przemysłowej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/sez-brest-zavershaet-obustrojstvo-italijjanskogo-promyshlennogo-okruga-418092-2020/>

122. Zaleski, B. Białoruś - Europa: potencjał partnerstwa. Polityka wielowektorowości w kontekście wyzwań globalnych / B. Zaleski. - Wydawnictwo Akademickie LAP LAMBERT, 2016. - - 168 c.

123. FEZ Brześć kończy w tym roku tworzenie infrastruktury we włoskiej dzielnicy przemysłowej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/special/regions/view/sez-brest-zavershaet-v-etom-godu-sozdanie-infrastruktury-v-italijjanskom-promyshlennom-okrugu-380751-2020/>

124. Mieszkańcy FEZ Grodnoinvest przyciągnęli rekordową ilość BIZ netto w I kwartale [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

<https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-i-kvartale-privlekli-rekordnyj-objem-pii-na-chistoj-osnove-389251-2020/>

125. FEZ Grodnoinvest w ciągu pięciu lat zainwestował w rozwój infrastruktury około 9 mln Br [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/sez-grodnoinvest-za-pjat-let-investirovala-v-razvitie-infrastruktury-okolo-br9-mln-387801-2020/>

126. Mieszkańcy FEZ Grodnoinvest przyciągnęli 436 mln dolarów inwestycji w 2019 roku [Electronic resource]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-2019-godu-privlekli-436-mln-investitsij-385388-2020/>

127. Od początku roku mieszkańcy SMEZ "Grodnoinvest" zapłacili ponad 157 mln Br w podatkach [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/s-nachala-goda-rezidenty-sez-grodnoinvest-uplatili-bolee-br157-mln-nalogov-415012-2020/>

128. Mieszkaniec FEZ Grodnoinvest stworzy sieć stacji fotowoltaicznych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezident-sez-grodnoinvest-sozdast-set-fotoelektricheskikh-stantsij-410108-2020/>

129. Austriacki inwestor zbuduje zakład obróbki drewna w powiecie Svisloch [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/avstrijskij-investor-postroit-derevoobrabatyvajushee-predpriatie-v-svislochskom-rajone-420771-2020/>

130. Inwestor z Niemiec rozważa możliwość budowy terminalu kontenerowego w pobliżu Grodna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/investor-iz-germanii-rassmatrivaet-vozmozhnost-stroitelstva-pod-grodno-kontejnernogo-terminala-417507-2020/>

131. Inwestorom oferuje się projekt multimodalnego centrum logistycznego na granicy białorusko-polskiej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/investoram-predlagajut-proekt-multimodalnogo-tsentra-logistiki-na-belorussko-polskoj-granitse-396558-2020/>

132. W Smorgoniu zakończono przebudowę głównej części Alei Przemysłowej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/v-smorgoniu-zavershili-rekonstruktsiju-osnovnoj-chasti-industrialnogo-prospekta-405149-2020/>

133. Mieszkańcy FEZ "Grodnoinvest" zainwestowali w kapitał trwały 144 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-vlozhili-br144-mln-investitsij-v-osnovnoj-kapital-417225-2020/>

134. Eksport rezydentów FEZ "Grodnoinvest" do USA w okresie styczeń-wrzesień potroił się [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL:

<https://www.belta.by/regions/view/eksport-rezidentov-sez-grodnoinvest-v-ssha-za-janvar-sentjabr-vozros-v-tri-raza-416050-2020/>

135. Zalesky, B. Wektor partnerstwa - Chiny. Zbiór artykułów / B. Zaleskii. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2019. - - 188 c.

136. O rozwoju strefy współpracy i rozwoju SINOMACH S&T w Parku Wielkiego Kamienia [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <http://chinamfa.gov.by/ru/embassy/news/cf39e9ad1f75824a.html>

137. Park Sinomacha "Pochodnia" powstanie w "Wielkim Kamieniu" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-velikom-kamne-postrojat-park-sinomach-fakel-390613-2020/>

138. Wei, W. Silicon Valley of China / W. Wei // Modele, Systemy, Sieci w Ekonomii, Technologii, Przyrodzie i Społeczeństwie. - - 2013. - - C. 18-21.

139. Krasilnikova, Y. Pekin uruchamia program przyciągania zagranicznych specjalistów IT / Y. Krasilnikova // [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: https://hightechfm/2018/02/28/beijing_lures_talent

140. Pekijski Technopark Zhongguancun zanotował wzrost przychodów o 13,8 proc. w pierwszych 11 miesiącach 2019 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: http://russian.news.cn/2020-01/07/c_138685700.htm?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.by%2Fnews

141. Pierwszy bezzałogowy autobus elektryczny został przetestowany w Wielkim Kamieniu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/pervyj-bespilotnyj-elektrobus-protestirovali-v-velikom-kamne-390612-2020>

142. Nowy mieszkaniec Wielkiego Kamienia będzie produkował wyroby do obróbki drewna [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-velikogo-kamnja-budet-vypuskat-produktsiju-dlja-derevoobrabotki-390684-2020>

143. Xiaoyun, S. Chiny sprzeciwiają się zewnętrznej ingerencji w wewnętrzne sprawy Białorusi / S. Xiaoyun // [zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/interview/view/kitaj-vystupaet-protiv-vmeshatelstva-izvne-vo-vnutrennie-dela-belarusi-7572/>

144. Dochody mieszkańców Wielkiego Kamienia w okresie styczeń - wrzesień wzrosły 3,4-krotnie do 126,2 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/vyruchka-rezidentov-velikogo-kamnja-v-janvare-sentjabre-vyrosla-v-34-raza-do-br1262-mln-416031-2020/>

145. Nowy mieszkaniec Kamienia Wielkiego wybuduje terminal kolejowy [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/novyj-rezident-velikogo-kamnja-postroit-zhd-terminal-407959-2020/>

146. W Wielkim Kamieniu pojawiło się chińsko-białoruskie centrum innowacji technologii przemysłowych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/kitajsko-beloruskij-innovatsionnyj-tsentr-promyshlennyh-tehnologij-pojavilsja-v-velikom-kamne-408221-2020/>

147. Centrum innowacji w "Wielkim Kamieniu" planują otworzyć do końca roku [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/innovatsionnyj-tsentr-v-velikom-kamne-planirujut-otkryt-do-kontsa-goda-408059-2020/>

148. Ośrodek Wspierania Technologii i Innowacji utworzony w Kamieniu Wielkim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/tsentr-podderzhki-tehnologij-i-innovatsij-sozdali-v-velikom-kamne-415194-2020/>

149. "Wielki Kamień" wszedł do sojuszu innowacyjnego specjalnych stref ekonomicznych wolnego handlu [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/velikij-kamen-voshel-v-innovatsionnyj-aljans-osobyh-ekonomicheskikh-zon-svobodnoj-torgovli-405052-2020/>

150. Rendeavour rozszerza projekt rozwoju strefy wolnego handlu Lekki [Zasób elektroniczny]. - - 2016. - URL: <https://www.prnewswire.com/ru/press-releases/ru-584836431.html>

151. Yifeng, H. W prowincji Sihanoukville powstaje nowa dzielnica przemysłowa / H. Yifeng, S. Mengkhon // [Zasób elektroniczny]. - - 2019. - URL: <http://www.mofcom.gov.cn/article/beltandroad/khm/ruindex.shtml>

152. Głowy państw pięciu krajów wzięły udział w ceremonii otwarcia Międzynarodowej Strefy Wolnego Handlu w Dżibuti [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: https://ru.cscec.com/xwzx_ru/gsxw_ru/201810/2891561.html

153. Port Hambantota na Sri Lance realizuje chińsko-lankijski projekt współpracy [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: <https://newsru.cgtn.com/news/3d3d414e6646444d77597a6333566d54/p.html>

154. Współpraca Etiopia-Chiny to klasyczny przykład współpracy Chin z Afryką - etiopski prezydent [Zasób elektroniczny]. - - 2018. - URL: http://russian.news.cn/2018-08/14/c_137387915.htm

155. Ciśniejszy pas współpracy, krótsza droga wyjścia z "pułapki zacofania" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://finance.rambler.ru/markets/43964485-zhenmin-zhibao-kitay-obedinennye-obschey-tselyu-chast-2/>

156. Korporacja Huali: Stwórzmy "chińską dzielnicę przemysłową" na "One Belt, One Road" [Zasób elektroniczny]. - - 2017. - URL: http://russian.china.org.cn/exclusive/txt/2017-04/13/content_40612178.htm

157. Prezydent Egiptu wydał dekret o utworzeniu Specjalnej Strefy Ekonomicznej Kanału Sueskiego [Zasób elektroniczny]. - - 2015. - URL: <https://tass.ru/ekonomika/2181686>

158. Transakcje o wartości 21 mld USD zawarte w BUTB w ciągu 15 lat [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/sdelki-na-21-mlrd-zakljucheny-na-butb-za-15-let-393174-2020>

159. Obroty BUTB w okresie styczeń-listopad wzrosły o 12% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/tovarooborot-butb-v-janvare-nojabre-vyros-na-12-420279-2020/>

160. Eksport towarów przez BYRTB w październiku wzrósł o 22% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-tovarov-cherez-butb-v-oktjabre-vyros-na-22-415863-2020/>

161. Około 80% eksportu produktów mleczarskich za pośrednictwem BUTB przypada na Rosję [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/okolo-80-eksporta-molochnoj-produktsii-cherez-butb-prihoditsja-na-rossiju-414442-2020/>

162. BUTB oczekuje rozszerzenia współpracy z obwodem omskim w Rosji [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-rasshirenie-sotrudnichestva-somskoj-oblastiju-rossii-420606-2020/>

163. BUTB liczy na rozwój współpracy z obwodem smoleńskim [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-razvitie-sotrudnichestva-so-smolenskoj-oblastiju-421404-2020>

164. Planuje się zorganizowanie dostaw tarcicy do Egiptu poprzez BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/cherez-butb-planiruetsja-organizovat-postavki-pilomaterialov-v-egipet-419296-2020/>

165. Brytyjcy i kanadyjcy przedsiębiorcy są zainteresowani kupnem białoruskiej tarcicy na giełdach [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/britanskij-i-kanadskij-biznes-zainteresovan-v-zakupke-beloruskich-pilomaterialov-na-birzhevyh-torgah-391809-2020>

166. Białoruś i Uzbekistan rozwijają współpracę w zakresie e-zamówień [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-uzbekistan-razvivajut-vzaimodejstvie-v-oblasti-elektronnyh-zakupok-390898-2020/>

167. Nikolay Snopkov: Belarus considers agricultural products as a new export driver to China [Electronic resource]. - - 2020. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9682>

168. Od początku roku za pośrednictwem BUTB sprzedano do Chin białoruską tarcicę o wartości 5,1 mln dolarów [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-51-mln-prodali-v-kitaj-cherez-butb-s-nachala-goda-400531-2020/>

169. Ponad 10-krotny wzrost kwoty transakcji firm z Chin na BUTB w okresie styczeń - wrzesień [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/bolee-chem-v-10-raz-vyrosla-summa-sdelok-kompanijami-iz-kitaja-na-butb-v-janvare-sentjabre-413129-2020/>

170. BUTB przeprowadzi 15 grudnia pierwszy specjalistyczny przetarg eksportowy na rynek chiński [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-provedet-pervye-spetsializirovannye-eksportnye-torgi-dlja-kitajskogo-rynka-15-dekabrja-420090-2020/>

171. Chińskie firmy w październiku zakupiły w BUTB tarcicę na kwotę ponad 1 mln dolarów [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/kitajskie-kompanii-v-oktjabre-zakupili-pilomaterialy-cherez-butb-na-summu-bolee-1-mln-417473-2020/>

172. Eksport oleju rzepakowego przez BUTB wzrósł 3-krotnie, a największym odbiorcą jest Szwajcaria [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-rapsovogo-masla-cherez-butb-vyros-v-3-raza-krupnejshij-pokupatel-shvejtsarija-406915-2020/>

173. Białoruska deska paletowa i olej rzepakowy będą eksportowane do Chin przez BUTB [źródło elektroniczne]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskuju-palletnuju-dosku-i-rapsovoe-maslo-budut-eksportirovat-v-kitaj-cherez-butb-408061-2020/>

174. Eksport wyrobów metalowych przez BUTB w pierwszym półroczu wzrósł o 33% [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-metalloproduksii-cherez-butb-v-i-polugodii-vyros-na-33-399873-2020/>

175. BUTB i Walcownia Metali Miory planują wspólnie rozwijać eksport blachy białej [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-i-miorskij-metalloprokatnyj-zavod-planirujut-sovmestno-razvivat-eksport-beloj-zhesti-400676-2020/>

176. BUTB powinien stać się motorem napędowym e-handlu w kraju - Kołtowicz [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-dolzna-stat-drajverom-elektronnoj-torgovli-v-strane-kołtovich-401009-2020/>

177. Zalessky, B.L. Perspektywiczny mechanizm e-commerce na drodze do maksymalnej realizacji potencjału / B.L. Zalessky // Studia Społeczno-Humanitarne. - - 2020. - - №5. - - C. 19-31.

178. Eksport cementu przez BUTB w styczniu wzrósł 10-krotnie [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/eksport-tsementa-cherez-butb-v-janvare-vyros-v-10-raz-428027-2021/>

179. BUTB i Rosyjskie Przedstawicielstwo Handlowe zamierzają przyczynić się do zwiększenia obrotów handlowych [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-i-torgovoe-predstavitelstvo-rf-namereny-sodejstvovat-uvelicheniju-tovarooborota-428409-2021/>

180. Białoruś i Udmurtia zamierzają zwiększyć obroty handlowe poprzez bardziej aktywne wykorzystanie handlu wymiennego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-udmurtija-namereny-uvelichit-tovaroobrot-za-schet-bolee-aktivnogo-ispolzovanija-birzhevoj-427781-2021/>

181. BUTB oczekuje rozszerzenia współpracy z biznesem obwodu wołgogradzkiego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-rasschityvaet-na-rasshirenie-sotrudnichestva-s-delovymi-krugami-volgogradskoj-oblasti-429055-2021/>

182. W styczniu eksport tarcicy przez BUTB wzrósł o 27% [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-janvare-eksport-pilomaterialov-cherez-butb-vyros-na-27-429846-2021/>

183. Brytyjska firma kupiła za pośrednictwem BUTB produkty z drewna za ponad 1 mln euro [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/britanskaja-kompanija-kupila-cherez-butb-produktsiju-derevoobrabotki-bolee-chem-na-1-mln-evro-424714-2021/>

184. BUTB pracuje nad możliwością eksportu białoruskiej tarcicy do Francji [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-prorabatyvaet-vozmozhnost-eksporta-belorusskih-pilomaterialov-vo-frantsiju-430040-2021/>

185. BUTB jest gotowy do promowania eksportu pelet paliwowych do Europy Północnej [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/butb-gotova-sodejstvovat-eksportu-toplivnyh-granul-v-severnuju-evropu-426052-2021/>

186. Oleje roślinne i dodatki paszowe stanowiły ponad 40% eksportu rolnego za pośrednictwem BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rastitelnje-masla-i-kormovye-dobavki-obespechili-bolee-40-eksporta-selhozproduksii-cherez-butb-415013-2020/>

187. Eksport oleju rzepakowego przez BUTB w styczniu wzrósł prawie 10-krotnie [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL:

<https://www.belta.by/economics/view/eksport-rapsovogo-masla-cherez-butb-v-janvare-vyros-pochti-v-10-raz-426697-2021/>

188. Pięciotysięczna spółka nierezydentów akredytowana na BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/na-butb-akkreditovalas-5-tysjachnaja-kompanija-nerezident-431246-2021/>

189. Białoruska tarcica o wartości 2,6 mln USD sprzedawana do Chin za pośrednictwem BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-26-mln-prodany-v-kitaj-cherez-butb-431434-2021/>

190. Białoruska tarcica o wartości 2,4 mln dolarów sprzedana do Chin w handlu wymiennym [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/beloruskie-pilomaterialy-na-24-mln-prodany-v-kitaj-na-birzhevyyh-torgah-425850-2021/>

191. Wysyłka mleka w proszku po raz pierwszy sprzedana do Chin poprzez wymianę [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/partiju-suhogo-moloka-vpervye-prodali-v-kitaj-cherez-birzhu-424904-2021/>

192. Pierwsza transakcja z firmą z Egiptu została zawarta na BUTB [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/pervuju-sdelku-s-kompaniej-iz-egipta-sovershili-na-butb-431073-2021/>

193. Białoruś w ciągu pięciu lat zwiększyła produkcję innowacyjnych produktów o 1,5 raza [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-za-pjat-let-uvelichila-proizvodstvo-innovatsionnoj-produksii-v-15-raza-415135-2020/>

194. W "Wielkim Kamieniu" zaprezentowała się firma "Aviation Technologies and Complexes" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/v-velikom-kamne-prezentovali-kompaniju-aviatsionnye-tehnologii-i-kompleksy-421952-2020/>

195. Mieszkaniec Kamienia Wielkiego realizuje projekt z zakresu nowych materiałów [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezident-velikogo-kamnja-realizuet-proekt-v-sfere-novykh-materialov-420268-2020/>

196. W "Wielkim Kamieniu" otwarto chińsko-białoruskie centrum współpracy w dziedzinie osiągnięć naukowych i technologicznych [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/kitajsko-beloruskij-tsentr-sotrudnichestva-v-oblasti-nauchno-tehnicheskikh-dostizhenij-otkryt-v-421475-2020/>

197. Budowa międzynarodowego centrum wystawienniczego rozpoczęła się w "Wielkim Kamieniu" [Zasób elektroniczny]. - - 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/stroitelstvo->

[mezhdunarodnogo-vystavochnogo-tsentra-nachalos-v-velikom-kamne-421518-2020/](#)

198. Yan, G. Czy chiński biznes będzie nadal inwestował na Białorusi / G. Yan // [zasób elektroniczny]. - – 2020. - <https://www.belta.by/interview/view/prodolzhit-li-kitajskij-biznes-investirovat-v-belarus-jan-gan-o-novyh-tsentrah-pritjazhenija-7602/>.

199. Deklarowane inwestycje mieszkańców Wielkiego Kamienia szacowane są na ponad 1,2 mld dolarów [Electronic resource]. - – 2020. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/zajavlennye-investitsii-rezidentov-velikogo-kamnja-otsenivajutsja-v-bolee-chem-12-mlrd-421491-2020/>

200. Główne postanowienia projektu programu rozwoju społeczno-gospodarczego Republiki Białoruś na lata 2021-2025 [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.sb.by/articles/osnovnye-polozheniya-proekta-programmy-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-respubliki-belarus-na-202.html>

201. Wzrost PKB a rozwój regionów - Minister Gospodarki o planach na pięcioletni okres [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rost-vvp-i-razvitie-regionov-ministr-ekonomiki-o-planah-na-piatiletku-428671-2021/>

202. Zalessky, B. Z naciskiem na współpracę. Kronika międzynarodowych interakcji w przestrzeni postsowieckiej / B. Zalessky. - Wydawnictwo Akademickie Palmarium, 2020. - – 192 c.

203. Mieszkańcy wolnych stref ekonomicznych w 2020 r. stanowili prawie 5% PKB Białorusi [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezidenty-svobodnyh-ekonomicheskikh-zon-v-2020-godu-sformirovali-pochti-5-vvp-belarusi-428975-2021>

204. Mieszkańcy strefy ekonomicznej Gomel-Raton w 2020 r. zwiększyli produkcję o 13,1% [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-gomel-raton-uvelichili-objem-proizvodstva-produktsii-na-131-v-2020-godu-429328-2021/>

205. Mieszkańcy FEZ "Grodnoinvest" w 2020 roku eksportowali produkty do 65 krajów [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-grodnoinvest-v-2020-godu-eksportirovali-produktsiju-v-65-stran-429156-2021>

206. Eksport mieszkańców Mińskiej Strefy Ekonomicznej w 2020 roku wyniósł prawie 1,5 mld dolarów [źródło elektroniczne]. - – 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/eksport-rezidentov-sez-minsk-v-2020-godu-sostavil-pochti-15-mlrd-429290-2021/>

207. Mieszkańcy FEZ "Witebsk" w 2020 roku zwiększyli produkcję o 17% [Zasób elektroniczny]. - – 2021. - URL:

<https://www.belta.by/regions/view/rezidenty-sez-vitebsk-v-2020-godu-uvlechili-objem-proizvodstva-produktsii-na-17-429730-2021>

208. Vityaz SA jest uznany za najlepszego rezydenta FEZ Witebsk według wyników 2020 roku [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/special/economics/view/oaovityjaz-priznanoluchshim-rezydentom-sez-vitebsk-po-itogam-2020-goda-429541-2021/>

209. Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję materiałów budowlanych [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-vitebsk-budget-razvivat-proizvodstvo-stroitelnyh-materialov-422919-2021/>

210. Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję specjalistycznego sprzętu do prasowania hydraulicznego [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-vitebsk-budget-razvivat-proizvodstvo-spetsialnogo-gidropressovogo-oborudovanija-424231-2021/>

211. Nowy mieszkaniec FEZ "Witebsk" będzie rozwijał produkcję części do maszyn rolniczych [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/novyj-rezident-sez-vitebsk-budget-razvivat-proizvodstvo-komplektujuschih-dlja-selhoz mashin-429288-2021/>

W budowę obiektów infrastrukturalnych FEZ "Witebsk" planuje się zainwestować około 40 mln Br [źródło elektroniczne]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/okolo-br40-mln-planiruetsja-investirovat-v-stroitelstvo-objektov-infrastruktury-sez-vitebsk-429858-2021>

213. Xiaojuan, L. Kształtowanie się białoruskiego modelu rozwoju technoparku / L. Xiaojuan // *Ekonomia i Bankowość*. - - 2018. - - №2. - - C. 53-64.

214. Pinyagin Y., Xiaojuan L. Technoparki jako element infrastruktury innowacyjnej kraju. - - 2016. - - №12. - - C. 48-55.

215. Mieszkańcy białoruskich technoparków przez 5 lat 6-krotnie zwiększyli produkcję [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/economics/view/rezidenty-belorusskih-tehnoparkov-za-5-let-uvlechili-vypusk-produktsii-v-6-raz-428037-2021/>

216. Tematyka infrastruktury innowacyjnej Republiki Białorusi / pod red. A.G. Szumilina. - Mińsk: GU "BelISA", 2018. - - 98 c.

217. Technoparki białoruskich uczelni w 2020 roku wyprodukowały produkty o wartości 17 mln Br [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/society/view/tehnoparki-vuzov-belarusi-za-2020-god-proizveli-produktsii-na-br17-mln-425772-2021/>

218. Sprawozdanie premiera Republiki Białoruś Romana Gołowczenki na VI Ogólnobiałoruskim Zgromadzeniu Ludowym "O polityce wzrostu gospodarczego" [zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <http://www.government.by/ru/content/9740>

219. Opinia: Tworzenie technoparków na terenach niewykorzystanych - przykład zaawansowanego rozwoju regionów [Zasób elektroniczny]. - - 2021. - URL: <https://www.belta.by/regions/view/mnenie-sozdanie-tehnoparkov-na-neispolzuemyh-ploschadjah-primer-operezhajushego-razvitija-regionov-428389-2021>

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

**More
Books!**

yes
I want morebooks!

Buy your books fast and straightforward online - at one of world's fastest growing online book stores! Environmentally sound due to Print-on-Demand technologies.

Buy your books online at
www.morebooks.shop

Kaufen Sie Ihre Bücher schnell und unkompliziert online – auf einer der am schnellsten wachsenden Buchhandelsplattformen weltweit! Dank Print-On-Demand umwelt- und ressourcenschonend produziert.

Bücher schneller online kaufen
www.morebooks.shop

KS OmniScriptum Publishing
Brivibas gatve 197
LV-1039 Riga, Latvia
Telefax: +371 686 20455

info@omniscryptum.com
www.omniscryptum.com

OMNIScriptum

FOR AUTHOR USE ONLY